

Mobbingens brutalitet

*En kvalitativ intervjustudie der jenter forteller
hvordan det oppleves å bli utsatt for
mobbing fra andre jenter*

Synnøve Sørgaard



Masteroppgave i spesialpedagogikk ved
Det utdanningsvitenskaplige fakultet,
Institutt for spesialpedagogikk

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2011

Mobbingens brutalitet

En kvalitativ intervjuundersøkelse der jenter forteller hvordan det oppleves å bli utsatt for mobbing fra andre jenter.

Masteroppgave i spesialpedagogikk ved

Det utdanningsvitenskaplige fakultet,

Institutt for spesialpedagogikk

UIO, Våren 2011

© Synnøve Sørgaard

01. 06. 2011

Mobbingens brutalitet

Synnøve Sørgaard

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Forord

Denne masteroppgaven er skrevet som en del av masterstudiet i spesialpedagogikk ved Universitetet i Oslo. Gjennom arbeidet med masteroppgaven har jeg fått mulighet til å fordype meg i et tema som engasjerer meg. Det har vært en spennende, slitsom og lærerik prosess. Jeg har lært mye, både faglig og personlig.

Det er flere som fortjener en takk for at jeg fikk mulighet til å realisere og ferdigstille min masteroppgave. Først og fremst vil jeg takke de fire kvinnene som deltok i denne undersøkelsen. Det gjør meg vondt å innse hvor vanskelig dere har hatt det i store deler av oppveksten deres. Uten dere fire ville ikke denne oppgaven blitt til. Deres historier er verdifulle og jeg er evig takknemlig for at dere ville dele de med meg.

Jeg vil også rette en stor takk til min veileder, Professor Monica Dalen. Takk for konstruktiv og motiverende veiledning. Du har bidratt med nyttige innspill og fruktbare samtaler underveis i prosessen.

Takk til min familie som har støttet og oppmuntret meg gjennom denne prosessen.

Tom André og Ylva, takk for deres tålmodighet.

Lørenskog mai 2011

Synnøve Sørgaard

”Jentemobbing går for det meste utenom den fysiske smerten, rett inn i sjelen. Jenters mobbing er vanskeligere «å ta på» eller å peke direkte på. Hvordan kan jeg som mor anklage dem som mobber min 14-årige datter for at de har sluttet å ringe, har sluttet å hilse, baktaler henne, bytter plass i klasserommet, og alltid kommenterer og latterliggjør det hun sier. Ingenting av det de gjør, eller ikke gjør, er forbudt eller ulovlig”.

(Fortvilet mor, Olweus & Solberg, 1997 s. 10)

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Skolens forpliktelser og mobbingens aktualitet	1
1.2	Bakgrunn, formål og problemstilling	3
2	Teoretiske betraktninger	6
2.1	Sosialiseringsprosessen	6
2.1.1	Utvikling av selvet	7
2.2	Grunnleggende behov for læring og utvikling	8
2.3	Mobbing	9
2.3.1	Hva er mobbing?	10
2.3.2	Hvem mobber?	11
2.3.3	Ulike former for mobbing: begrepsavklaring	12
2.3.4	Kjønnsforskjeller?	13
2.4	Mobbing mellom jenter	14
2.4.1	Sosial atferd blant jenter	15
2.4.2	Hvorfor velger jenter den skjulte formen for aggresjon?	16
2.4.3	Hva karakteriserer jentemobberne?	17
2.4.4	Hva kjennetegner de som blir offer for mobbing?	18
2.4.5	Å avdekke mobbingen	19
3	Forskningsprosessen	21
3.1	Vitenskapsteoretisk og metodisk tilnærming	21
3.1.1	Intervju som metode	22
3.2	Utvalg og fremgangsmåte	23
3.2.1	Bakgrunnsinformasjon om informantene	25
3.3	Undersøkelsens design	27
3.3.1	Intervjuet	27
3.3.2	Bearbeidelse av datamaterialet	30
3.4	Validitet/kvalitet	32
3.5	Etiske refleksjoner	35
3.5.1	Personvern	35
3.5.2	Informert og fritt samtykke	36
3.5.3	Unngå skade og alvorlige belastninger	36
4	Presentasjon av dataene	37
4.1	Mobbingen	37
4.1.1	Former for mobbing	37
4.1.2	Omfang og varighet	38

4.1.3	Informantenes beskrivelser av mobbingen de ble utsatt for.....	39
4.2	Mobberne.....	42
4.2.1	Ressurssterke jenter.....	43
4.2.2	”Venninner”	44
4.2.3	Lærere og andre voksne på skolen	45
4.2.4	Passive mobbere	45
4.3	Årsaker til mobbing	46
4.3.1	Mobberne og miljøet	46
4.3.2	Forhold ved den enkelte	46
4.4	De voksnes rolle	47
4.4.1	Å oppdage mobbing	47
4.4.2	Vanskelig å si i fra.....	50
4.4.3	Konsekvenser av å formidle	51
4.5	Mobbingens konsekvenser	52
4.5.1	Å takle en hverdag med mobbing	52
4.5.2	Hvorfor så vond og ødeleggende?.....	57
4.5.3	På lang sikt	58
4.6	Vendepunktet og veien videre	60
4.6.1	Vendepunktet	60
4.6.2	Veien videre	63
5	Drøfting av resultater.....	66
5.1	Jentenes opplevelser av mobbingen	66
5.1.1	Mobbingens form	66
5.1.2	Makt og avmakt.....	67
5.1.3	Hverdagen som offer for mobbing	69
5.1.4	Overlappende kategorier	70
5.2	Utfordringer for miljøet rundt.....	71
5.2.1	Å oppdage mobbingen	71
5.2.2	Et ønske om å bli sett	72
5.3	Konsekvenser av mobbingen.....	73
5.3.1	Negativt syn på seg selv	73
5.3.2	Langsiktige konsekvenser	74
5.3.3	Veien ut av offerrollen	74
6	Etterord.....	76
	Litteraturliste.....	78
	Vedlegg	82

1 Innledning

Først vil jeg redegjøre for aktualiteten av temaet mobbing i dagens samfunn og se på hvilke forpliktelser skolen har i forhold til elever som blir utsatt for mobbing. Deretter vil jeg presentere bakgrunn, formål og problemstilling for undersøkelsen.

1.1 Skolens forpliktelser og mobbingens aktualitet

Ulike typer mobbing er et sentralt tema i dagens debatt, det viser seg at mobbing kan utøves på flere måter og at noen former for mobbing har stått i skyggen av andre når det gjelder forskning og fokus. I de siste årene har det vært et stadig økende fokus på mobbing. I aviser og på TV har historier om mobbing blitt beskrevet. Mange har valgt å stå frem og fortelle historien sin som offer for mobbing. Det har blitt fokusert på ulike metoder for mobbing, og følgene av det å bli utsatt for mobbing. Begrepet digital mobbing er også kommet inn i vokabularet vårt den siste tiden. Dette har sammenheng med den teknologiske utviklingen som har gitt mobberne flere måter å utøve mobbingen på.

I FNs barnekonvensjon (1989) er det nedfelt at alle barn har rett til utvikling, medvirkning, ikke-diskriminering, omsorg, beskyttelse og selvrealisering. Gjennom menneskerettsloven er FNs barnekonvensjon gjort til norsk lov (Menneskerettsloven, 1999). Mot denne bakgrunn kan det hevdes at barn som blir utsatt for mobbing, ikke får oppfylt sine menneskerettigheter på tilfredsstillende måte. Barn som mobbes opplever daglig eller ukentlig å bli utsatt for trakassering som går ut over deres menneskerettigheter. I følge lovverket for den norske skolen har alle elever i grunnskolen og videregående opplæring rett til et godt fysisk og psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring. Av opplæringsloven § 9a-3 fremkommer det at skolen aktivt skal fremme et godt psykososialt miljø der eleven kan oppleve trygghet og sosial tilhørighet. Skolens ansatte er lovpålagt å handle hvis de får mistanke om at en elev blir utsatt for mobbing. De skal også imøtekomme elever og foreldre som ber om tiltak i forhold til det psykososiale miljøet ved skolen (Opplæringsloven, 1998).

I september 2002 ble det første manifest mot mobbing underskrevet av Bondevik regjeringen. Manifest mot mobbing er et forpliktende samarbeid mellom regjeringen og sentrale parter i forhold til opplæring for barn og unge. Det er et samarbeid for et godt lærings- og oppvekstmiljø og iverksetting av en tiltaksplan som skal forhindre mobbing. Den 27. januar i

år signerte Jens Stoltenberg på vegne av regjeringen et nytt manifest mot mobbing. I dette manifestet er det også lagt et sterkere fokus på den mobbingen som foregår digitalt (Manifest mot mobbing, 2011). Fra det første manifestet mot mobbing og frem til i dag, har det vært et økende fokus på mobbing, både i forhold til de ulike arenaer som barn og unge ferdes på og i media. I ulike norske aviser har det rullet opp grusomme mobbehistorier fra personer som har vært utsatt for dette i oppveksten. Det er videre blitt satt i gang flere underskriftskampanjer og laget ulike nettforum mot mobbing. Skolene har et økende fokus på mobbing med blant annet implementering av ulike programmer for arbeid mot og forebygging av mobbing, for eksempel Olweusprogrammet & Zero. Til tross for det økende fokuset og arbeidet mot mobbing i skolen holder mobbetallene seg stabile. En analyse av Elevundersøkelsen (2010) viser at andelen elever som oppgir at de blir mobbet er 8,5 prosent. I perioden 2007 til 2010 har andelen elever som blir mobbet en eller flere ganger i uken holdt seg relativt stabil.

Inntil nylig har mobbing mellom jenter blitt viet mye mindre oppmerksomhet enn den mer direkte og fysiske mobbingen, som ofte kjennetegner mobbingen mellom gutter. Gjennom tiår har den fysiske og direkte mobbingen vært gjenstand for forskning (Olweus, 1974, 2000; Roland, 2007), mens det er betydelig mindre forskning gjort i forhold til den mobbingen som kan betegnes som mer skjult og indirekte. Denne mobbingen er kompleks, subtil og designet for ikke å bli oppdaget i samme grad som den direkte. I en analyse av mobbeprogrammene som brukes i skolen i dag, fant Myklebust (2008) at mobbeutsatte jenter ikke i tilstrekkelig grad blir tatt hånd om gjennom disse programmene. Både amerikanske og finske forskere ligger foran oss når det gjelder fokus på denne formen for mobbing (N.R Crick & J. K Grotzinger, 1995; Simmons, 2002; Salmivalli & Kaukainen, 2004; Besag, 2006). Likevel ser det ut til at oppmerksomheten rundt denne formen også har økt her i landet den siste tiden (Senter for atferdsforskning, 2006; Myklebust, 2008; Skotheim & Vågsland, 2008; Flack, 2009).

1.2 Bakgrunn, formål og problemstilling

Mobbing er noe som berører alle mennesker på ett eller annet plan. En kan ha vært vitne til mobbing eller hatt kjennskap til en person som ble utsatt for trakassering fra andre. En kan selv ha vært en mobber, eller et offer for mobbing. Mobbing kan forekomme på alle sosiale arenaer der mennesker møtes.

”De fleste friminuttene tilbrakte jeg på gulvet i gangen med en bok – og tårer i øynene. Jeg får vondt når jeg tenker på de hånlige blikkene jentene sendte meg. Prøvde jeg å snakke med dem, snudde de ryggen til” (Kluge, A-magasinet, Aftenposten 19.02.2010 s.8).

Dette sitatet er hentet fra en artikkel i Aftenposten sitt A-magasin, der fire personer forteller sine sterke historier om mobbingen de har opplevd. Det som særlig vekket min interesse var det som dreide seg om mobbingen fra andre jenter. Etter jeg hadde lest ferdig artikkelen, bestemte jeg meg for at mobbing blant jenter skulle være temaet for min masteroppgave. Mobbing berører meg på flere måter. På det personlige plan som medmenneske og som tidligere elev i et skolemiljø hvor det absolutt foregikk mobbing. På det profesjonelle plan som spesialpedagog med spesiell interesse for psykososialt miljø og barn og unges fungering. Min inspirasjon er nok også i stor grad det å selv være jente. Årene på barne- og ungdomsskolen med forskjellige jente ”klikker” hvor det i stor grad handlet om å være innenfor eller utenfor gjengen, har betydd mye for valg av temaet. Selv har jeg ikke blitt utsatt for mobbing og kan nok bare delvis sette meg inn i hva det vil si å bli utsatt for det. De som virkelig kan formidle hva det innebærer er mobbeofrene selv. Deres historier er viktige for å få innblikk i hva jentemobbing dreier seg om, og hva disse opplevelsene gjør med deg som person.

I spesialpedagogikken er en spesielt opptatt av barn og unges muligheter for læring og utvikling samt hvilke barrierer som kan hindre denne utviklingen. Temaet for denne undersøkelsen har stor spesialpedagogisk relevans da et overordnet mål for spesialpedagogikken er: ”... å fremme gode lærings-, utviklings-, og livsvilkår for barn, unge og voksne som av ulike grunner møter funksjonshemmende barrierer i sin utvikling, læring og livsutfoldelse” (Tangen, 2004 s.17). Det å bli utsatt for mobbing kan være en stor barriere som nettopp vil hemme barnet eller den unge i deres utvikling, læring og livsutfoldelse.

Formål

Formålet med denne undersøkelsen er å få kunnskap om hvordan det oppleves, som jente, å bli utsatt for mobbing fra andre jenter. Jeg ønsker å få innblikk i hvordan hverdagen som offer for mobbing oppleves og på hvilke måter mobbingen foregikk og hvilke konsekvenser opplevelsene fikk for den enkelte. For å kunne belyse slike spørsmål valgte jeg et kvalitativt livsverden intervju med fire jenter mellom 21 og 30 år, som alle har opplevd å bli utsatt for mobbing fra andre jenter. Undersøkelsen har et retrospektivt perspektiv der jentene ser tilbake på tiden som mobbeoffer. Gjennom et tilbakeskuende perspektiv på mobbingen vil en ha mulighet til å få tak i andre nyanser og perspektiver enn hvis jentene stod midt i situasjonen nå.

Oppgavens problemstilling og oppbygging

Problemstillingen for denne undersøkelsen omfatter en hovedproblemstilling med tre underspørsmål. Problemstillingen med underspørsmålene presenteres nedenfor:

Hvordan oppleves det å bli utsatt for mobbing fra jevnaldrende jenter i oppveksten?

- Hva innebærer det å bli utsatt for mobbing fra jenter?
- Hvilken rolle spilte de voksne rundt i forhold til mobbingen?
- Hvilke konsekvenser førte mobbingen med seg?

Oppgaven er bygget opp gjennom seks hovedkapitler. Kapittel én er et innledningskapittel hvor aktualitet, bakgrunn, formål og problemstilling blir presentert. I kapittel to redegjøres det for teoretiske betraktninger som er relevante for oppgavens tema og problemstilling. Kapittel tre omfatter forskningsprosessen hvor metode, utvalg og fremgangsmåte blir belyst. Kapitlet inneholder også en drøfting av validitet/kvalitet og etiske refleksjoner. Kapittel fire inneholder presentasjon av datamaterialet for undersøkelsen, hovedsakelig gjennom sitater fra informantene. Drøftingen av resultatene fremstilles i kapittel fem. Kapittel seks består av avsluttende og oppsummerende kommentarer.

Avgrensning

Det har vært nødvendig å foreta noen avgrensninger underveis i prosessen. Flere av jentene har opplevd å bli mobbet av gutter i tillegg til mobbingen fra jenter. Fremstillingen vil imidlertid hovedsakelig ta for seg den mobbingen som ble utført av jenter. Oppgaven vil heller ikke gå grundig inn de ulike programmer for mobbing som det jobbes med i skolen i dag, da disse ikke var tatt i bruk på den tiden da informantene i denne undersøkelsen ble utsatt for mobbing.

2 Teoretiske betraktninger

I dette kapitlet følger en redegjørelse og drøfting av det teoretiske bakgrunnsteppet for denne undersøkelsen. Først kommer en redegjørelse for de fortolkningsrammene som er lagt til grunn, inspirert av elementer fra sosialpsykologisk og humanistisk teori. Deretter vil jeg redegjøre for hva mobbing er, forekomst og omfang. Det finnes også ulike typer for mobbing, og det er grunnlag for å tro at det finnes kjønnsforskjeller i forhold til måten jenter og gutter mobber andre. Til slutt vil jeg redegjøre for hva som er spesielt ved temaet jenter og mobbing, og hvilke konsekvenser mobbing kan føre med seg både på kort og lang sikt.

2.1 Sosialiseringprosessen

Mobbing foregår alltid i en kontekst. Interaksjon mellom to eller flere individer er nødvendig for at en mobbesituasjon skal oppstå. Elementer ved symbolsk interaksjonisme kan være nyttig når en skal se på hvordan og hvorfor mobbing kan ha en gjennomgripende og alvorlig innvirkning på livet til den som blir utsatt for det. Symbolsk interaksjonisme er et teoretisk perspektiv som kan ses på som en variant av et fenomenologisk perspektiv eller tilnærming. Det handler om å ha et nedenfra og opp perspektiv, der mennesker skal forstås i sin og ut i fra sin kontekst (Levin & Trost, 2005). Det finnes flere ulike varianter av symbolsk interaksjonisme, likevel har de ulike variantene noen like grunnpilarer som gjør at de kan samles under den samme teoretiske termen.

Symbolsk interaksjonisme er en måte å forstå på. Det er et perspektiv, og et utgangspunkt for en analyse av den sosiale virkeligheten. Som eksempel kan et spørsmål som ”hvordan kan mobbing oppstå?” eller ”hvorfor kan mobbing få så store konsekvenser for offeret?” forstås gjennom dette perspektivet. En kan dele termen opp i to delvis adskilte fenomener. Dels er den et allment teoretisk perspektiv på hvordan en kan analysere samfunnet. Dels benyttes den i forståelsen av sosialiseringprosessen, hvordan mennesket utvikler seg til å bli mer og mer sosialt og lærer hvordan det skal oppføre seg, og hvordan det oppfører seg i ulike situasjoner (Levin & Trost, 2005). Det er elementer fra forståelsen av sosialiseringprosessen som sees på som relevant i forbindelse med denne undersøkelsen.

2.1.1 Utvikling av selvet

Begrepet selvoppfating forstås av E.M Skaalvik og S. Skaalvik (2005) som en fellesbetegnelse på ulike aspekter ved en persons oppfatninger, vurderinger og forventninger til seg selv. Selvoppfatning er et resultat av erfaringer personen har gjort seg gjennom interaksjon med andre mennesker. Det er gjennom denne prosessen at personer danner seg en oppfating om hva en vet, tror og føler om seg selv.

I følge Cooley (1902) referert i Levin & Trost (2005) kan ikke menneskers forestillinger ha blitt til på noen annen måte enn gjennom språket. Uten språk kan en ikke tenke, og vi kan dermed bare ha refleksmessige responser uten språk. Språk er kommunikasjon, både verbal og nonverbal. Det å tenke innebærer anvendelsen av et språk, og kan sees på som en slags kommunikasjon i fantasien. Sett fra et symbolsk interaksjonistisk perspektiv er selvet sosialt. Vårt sosiale selv har tre komponenter; vår forestilling om hvordan vi ser oss for andre, vår forestilling om den andre personens bedømming av oss, og til sist en selvfølelse som oppstår ut i fra disse forestillingene. Disse komponentene utvikles gjennom empati. Gjennom å sette oss inn i andre menneskers situasjon, ser vi også deres oppfating og bedømming av oss, dette både former og forandrer våre selv (Levin & Trost, 2005). Selvet er av den grunn sosialt, det formes og forandres gjennom sosial interaksjon med andre. Vi er her inne på det som kalles ”speilselvet”, en metafor som brukes for å forstå mekanismene i menneskets utvikling av sitt eget selv.

Gjennom at vi oppfatter og tolker andres forestillinger, blant annet av oss selv, kan det som Cooley kaller speilselvet, finnes, det vil si at vi ser andres bilde av oss selv og får gjennom det et eget bilde av oss selv (Levin & Trost, 2005 s. 79).

Som en ser av dette utvikles vår selvoppfating gjennom vår forestilling om hvordan andre ser på oss. Forestillingene bygges opp gjennom sosial interaksjon med andre mennesker, bestående av både verbal og nonverbal kommunikasjon. Levin og Trost (2005) peker på at vårt speilselv er med på å hemme våre muligheter, fordi vi styres av våre forestillinger om andres forestillinger om oss. Likevel ligger det også en frihetskomponeent her. Fordi vår forestillingsverden og definisjon av situasjonen hele tiden er i en aktiv prosess, og vår frihet ligger i språket og tenkeevnen. Dette kan ved første øyekast virke motstridende, fordi de samme komponentene både blir sett på som hemmende og befriende på en gang. Dette utdypes videre med at frihet og begrensning har sammenheng med størrelsen på vår forestillingsverden. Det vil si at ved en omfattende forestillingsverden er speilselvet mer

nyansert enn ved en begrenset forestillingsverden, og dermed også friere. Det er mennesket selv som definerer situasjonen, ved en utvidet horisont vil våre muligheter til å definere situasjonen være friere enn ved en innsnevret horisont. Dette kan sees i sammenheng med utvikling, modning, antall sosiale arena en ferdes på og antall ulike forestillinger en møter i andres forestillinger om en. Jo eldre en er, og jo større erfaringsverden en har, dess større frihet vil man også ha til å definere og omdefinere situasjoner vi kommer opp i ifølge symbolsk interaksjonisme. Selvet sees på som en prosess og mennesket har ikke ett selv, men mange sosiale selv som likner mer eller mindre på hverandre. Med dette kan en se for seg at mennesket har like mange selv som grupper den enkelte, bevisst eller ubevisst, ser seg som medlem i. Selvet er heller ikke en statisk komponent gjennom hele livet, men alltid i en prosess. Likevel sees selvet som ganske statisk i den gitte situasjonen, øyeblikket, eller tilfellet.

2.2 Grunnleggende behov for læring og utvikling

Innenfor humanistisk psykologi finnes en oppfatning om at mennesket trenger å få dekket ett sett med grunnleggende behov. Hvis ikke disse behovene blir dekket vil også menneskets lærings og utviklingsmuligheter hemmes. Behovsteorier tar utgangspunkt i at mennesket motiveres til å tilfredsstille sine behov, eller redusere den spenningen og ubehaget som følger av at behov ikke blir tilfredsstilt. Maslow har beskrevet denne tankegangen ved hjelp av et behovshierarki, der noen behov er mer grunnleggende enn andre og at behovene nederst i hierarkiet må være tilfredsstilt før andre behov kan utfordres. Det skilles mellom to hovedtyper behov: mangelbehov og vekstbehov, mangelbehovene er grunnleggende behov som alle mennesker trenger å få tilfredsstilt. Mangelbehovene er kritiske for en persons fysiske og psykiske helse, og kan i verste fall bety forskjellen mellom liv og død (Aasen, Nortug, Ertesvåg & Leirvik 2005; E. M Skaalvik & S. Skaalvik, 2005).

Denne tankegangen er høyst relevant i forhold til temaet mobbing. Mennesker som mobbes daglig eller ukentlig vil frarøves mulighetene til å oppfylle sine behov. Nederst i behovshierarkiet finnes de mest grunnleggende og primære behovene som vann, mat og husly. Over dette igjen finnes behovet for trygghet og sikkerhet. Det vil si at nest etter fysiologiske behov, vil behovet for sikkerhet og trygghet dominere oppmerksomheten hvis de ikke er tilfredsstilt. En elev som daglig bekymrer seg over hva som skal skje når hun kommer ut i friminuttet, vil neppe klare å konsentrere seg om de ligningene som gjennomgås i

klasserommet. Etter behovet for trygghet og sikkerhet følger behovet for tilhørighet og kjærlighet. I kunnskapsløftet står det at skolen skal gi alle elever like muligheter til å utvikle sine evner og talenter, både individuelt og i samarbeid med andre (Kunnskapsløftet, 2006). Elever som blir mobbet kan bli så opptatt av de sosiale problemene de opplever at de ikke klarer å konsentrere seg om det faglige arbeidet. Det øverste av mangelbehovene i pyramiden er behovet for positiv selvoppfatning, selvrespekt og anerkjennelse. Over mangelbehovene finnes behovene for utvikling av kunnskaper og ferdigheter. Disse kalles vekstbehov og blir mer fremtredende hos et menneske når mangelbehovene er tilfredsstilt. En kan vanskelig kreve nysgjerrighet, kunnskapstrang og skaperglede av en elev som er sulten, eller som daglig er utrygg og mangler troen på seg selv som konsekvens av daglig mobbing fra andre elever. Barn og unge som daglig blir utsatt for mobbing har en hverdag der de opplever liten eller ingen grad av trygghet, sosial tilhørighet og anerkjennelse, dette kan få store følger for disse barna (E. M. Skaalvik & S. Skaalvik, 2005).

Teorier om behov og teorier om selvoppfatning kan knyttes sammen. Når selvoppfatningen blir truet, vil det oppstå et generelt motiv hos mennesket for å forsvare den. Et av mangelbehovene i Maslows behovsteori er behovet for en positiv selvoppfatning. På den ene siden utvikler mennesket sin oppfatning om seg selv gjennom interaksjon med andre, på den andre siden vil mennesket bruke krefter for å beskytte sitt selvverd når det for eksempel blir truet gjennom mobbing. Reaksjonsformer som trekkes frem er usynliggjøring, sosial tilbaketrekning, skulk og utagerende atferd (E.M. Skaalvik & S. Skaalvik, 2005).

2.3 Mobbing

På alle sosiale arenaer der mennesker møtes vil det kunne forekomme mobbing. I arbeidslivet, på idrettsarenaer, i barnehager og skoler er det daglig mennesker som blir utsatt for trakassering fra andre. På ett eller annet plan berører det alle mennesker fordi mobbing er et forholdsvis utbredt og velkjent fenomen. Noen har selv opplevd mobbing. Hos andre stikker det litt i magen når man tenker tilbake på skolegangen. Kanskje har man vært en aktiv mobber, eller man har støttet opp om mobbing ved å være en passiv tilskuer? I skolesammenheng viser undersøkelser at omtrent 60 000 barn og unge daglig møter opp på skolen med en angst for å bli mobbet. Disse barna blir trakassert og utsatt for aggressive handlinger av jevnaldrende daglig eller ukentlig (Roland, 2007).

2.3.1 Hva er mobbing?

Mobbing defineres av Roland (2007) som ”Fysiske eller sosiale negative handlinger, som utføres gjentatte ganger over tid av en person eller flere sammen, og som rettes mot en som ikke kan forsvare seg i den aktuelle situasjonen” (s.25). Som en ser av denne definisjonen dreier mobbing seg både om fysiske handlinger, og om sosiale handlinger som rammer offeret psykisk. Fysiske virkemidler er for eksempel slag, spark, dytting og fysisk tvang, mens sosiale handlinger dreier seg om for eksempel verbale virkemidler, utfrysning, blikk, og ryktespredning.

Olweus (2000) definerer mobbing på denne måten ”En person er mobbet når han eller hun, gjentatte ganger og over en viss tid, blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere andre personer” (s.17). I denne definisjonen kommer det ikke klart fram at negative handlinger har både et fysisk og psykisk aspekt slik som i Rolands definisjon, heller ikke at det er en ubalanse i styrkeforholdet mellom mobberne og offeret for mobbing. I følge Roland er punktet om ubalanse viktig, blant annet når en skal sette i gang tiltak. Han skriver at mekling er mye brukt i mobbesaker, men at dette er feil fremgangsmåte, ulogisk og sender feil signaler da mekling forutsetter likevekt mellom partene. Selv om det ikke er presisert direkte i Olweus (2000) sin definisjon skriver han at negative handlinger kan være både fysiske og psykiske og han peker på at ulikheten i styrkeforholdet mellom mobbere og mobbeofferet. Tidsaspektet spiller en sentral rolle når en skal definere hva som er mobbing og hva som ikke er det. Både Olweus (2000) og Roland (2007) har med tidsaspektet i sine definisjoner. Hensikten med dette, skriver Olweus, er å holde utenfor tilfeldige og lettere negative handlinger som forekommer mellom jevnaldrende, men som ikke har et gjentakende mønster slik som mobbing.

Hvor foregår mobbingen?

Undersøkelser viser (Olweus & Solberg, 1997) at mobbing mellom barn og unge hovedsakelig foregår på skolen. Mellom 50 til 75 prosent av mobbingen foregår i situasjoner som ikke er lærerstyrt. Det foregår i korridorer, i friminutt og på mer bortgjemte steder som toaletter og liknende. Mobbing foregår også i klasserommet med lærere tilstede. Når det kommer til faktorer som by og land, skolestørrelse og klassestørrelse viser statistikken at disse faktorene ikke spiller inn på forekomsten av mobbing. Det er like mye mobbing i byene som på landsbygda. Det samme gjelder store skoler sammenliknet med små skoler, og store

klasser sammenliknet med små klasser (Olweus & Solberg, 1997) Roland (2007) hevder derfor at en må se på andre forhold når en leter etter årsaker til at mobbing oppstår.

2.3.2 Hvem mobber?

Mobbing henger nøye sammen med aggressivitet, og personer som mobber skiller seg tydelig fra andre når det gjelder aggressivitet. Roland (2007) hevder at mobberne i stor grad har et aggressivt personlighetstrekk, og at dette personlighetstrekket gir en tendens til å vise aggresjon i samspill med andre jevnaldrende. Berkowitz (1993) definerer aggresjon på denne måten: "Aggression is any form of behavior that is intended to injure someone physically and/or psychologically" (s. 3). Gjennom denne definisjonen kan man se hvordan mobbing og aggresjon henger sammen. Mobbing er målrettede handlinger som skader offeret fysisk og/eller psykisk.

Hovedtendenser viser at barn og unge som mobber har en sterk trang til å hevde seg i samspill med andre barn. De dominerer og undertrykker andre elever ved å hevde seg med makt og trusler for å få viljen sin (Olweus & Solberg, 1997). Roland og Idsøe (2001) fant at innslaget av det som kalles proaktiv aggressivitet, hos barn og unge, i sterk grad predikerer hvem som mobber. Proaktiv aggressivitet defineres som en atferd som er motivert av det en kan oppnå som følge av den aggressive atferden. Den er ofte motivert av utsikten til materielle eller sosiale goder, og er en strategi for å oppnå noe utenfor selve handlingen. Barn og unge som mobber andre har et større innslag av proaktiv aggressivitet i atferden sin enn de som ikke mobber. Besag (2006) viser også til at mobbing henger sammen med aggressivitet, likevel peker hun på at det er litt uenigheter i forhold til om jenter er like aggressive som gutter. Videre skriver hun at dette kan henge sammen med at jenter utviser aggressivitet på en annen måte, og mer skjult enn gutter.

Gruppemekanismer

Mobbing gir visse belønninger. Den fører til makt over mobbeofferet, samtidig som den gir tilhørighet blant utøverne gjennom en felles front mot den som mobbes (Roland, 2007). Både Roland (2007) og Olweus (2000) definerer mobbing som en handling som utføres av en eller flere sammen. Mobbing viser seg ofte å være et gruppefenomen, der en del barn eller unge i blant deltar i mobbingen. Disse barna blir kalt passive mobbere eller medløpere. De tar ikke selv initiativ til å mobbe, men påvirkes til å delta gjennom ulike gruppemekanismer. Disse

mekanismene kan være: sosial smitte, svekking av normale sperrer mot aggressive tendenser, redusert følelse av individuelt ansvar og gradvise forandringer i oppfatningen av mobbeofferet (Olweus & Solberg, 1997).

2.3.3 Ulike former for mobbing: begrepsavklaring

På grunn av de mange begrepene som brukes når en snakker om mobbing, vil det være hensiktsmessig å se litt nærmere på dem. Begrepet mobbing er overordnet. Det handler om aggressiv atferd, som har til hensikt å trakassere et offer, som varer over en viss tid, samtidig som det er et ubalansert styrkeforhold mellom partene. Videre kan en dele begrepet opp i direkte og indirekte mobbing. Mobbing som skjer direkte handler om en direkte konfrontasjon mellom mobberne og offeret, den er som regel fysisk og det er synlig hvem som utfører handlingene. Den synlige fysiske formen for mobbing er ikke den vanligste i følge Roland (2007). Sosiale handlinger som rammer psykisk og er mer skjult viser seg å forekomme hyppigere enn den fysiske formen. Olweus (2000) skriver at trakassering med ord er den vanligste formen for mobbing både blant jenter og gutter. Ordbruk som navnekalling, og drittslenging er en av formene for ikke-fysisk mobbing.

Besag (2006) skriver at det strides om hvilket begrep som skal brukes om den indirekte og skjulte, manipulerende mobbeatferden. Den kjennetegnes av rykter, stjeling av venner, sosial ekskludering, verbal ydmykelse og ondsinnet erting. Crick & Grotpeter (1995) brukte begrepet "relational aggression" om denne atferden. Dette begrepet tydeliggjør den relasjonelle biten av denne atferden, der manipulering av vennsrelasjoner kan brukes for å skade offeret. Björkvist & Niemäla (1992) kaller det "indirect aggression", og beskriver det som at mobbingen foregår skjult eller via andre slik at intensjonen om å ville skade kan hemmeligholdes. Begrepet "social aggression" blir også brukt, det viser spesielt til det å skade en persons selvfølelse eller sosiale status i en gruppe via rykter og/eller utestegning (Xie, B.D Cairns & R.B Cairns, 2005). Besag (2006) skriver at disse begrepene i stor grad overlapper hverandre, og derfor kan inngå i ett og samme begrep. Hun skriver at mobbing forutsetter en sosial relasjon i en eller annen grad og bruker derfor begrepet "indirect and covert aggression" om denne atferden. Selv velger jeg å støtte meg til dette og benytter termene indirekte og skjult mobbing om denne mobbeatferden videre i oppgaven.

En nyere form for mobbing

Som konsekvens av den teknologiske utviklingen har mobberne de siste årene fått flere verktøy de kan bruke i utøvelsen av mobbing. Digital mobbing er et forholdsvis nytt begrep, og har fått et økende fokus de siste årene. Digital mobbing defineres som én form for indirekte mobbing (Flack, 2009). Undersøkelsen ”Barn og digitale medier 2010”, viser at så å si alle barn i Norge har tilgang til PC og internett. Det viser seg at barn blir stadig yngre første gang de benytter internett, og det er en økning i bruk av gruppen seks år eller yngre. 90 % av alle barn i Norge har egen mobiltelefon, og de fleste fikk den innen de var ti år. 8 % har opplevd å få truende eller skremmende meldinger i løpet av året, 6 % sier de har opplevd å bli mobbet gjennom mobilen det siste året. Når det gjelder internett har 10 % opplevd å bli mobbet gjennom ulike nettsamfunn, 9 % gjennom ulike chattekanaler, og 12 % har mottatt en e-post som har vært skremmende (Medietilsynet, 2010).

Digital mobbing går ut på å mobbe indirekte, gjennom ulike medier som mobiltelefon eller internett. Ved bruk av mobiltelefon, kan mobbingen foregå på sms eller mms. På internett er det flere forskjellige kanaler som kan brukes til mobbing, for eksempel hjemmesider, blogger, facebook, e-post og ulike chattekanaler både åpne og lukkede. Medietilsynet (2009) peker på at den digitale mobbingen fører til en anonymitet for de som mobber. Det blir en større distanse mellom offer og gjerningsmann, og av den grunn kan mange mobbere bli enda ”tøffere” gjennom de digitale kanalene når de mobber. De hevder også at det kan bli vanskeligere å stoppe mobbingen, fordi en ikke alltid kan finne ut hvem som står bak.

2.3.4 Kjønnforskjeller?

Smith et al. (1999) hevder at det er en kjønnforskjell når det gjelder mobbing, ved at gutter i langt større grad enn jenter bruker fysiske virkemidler når de mobber. Dette støttes av både Roland (2007) og Olweus (2000). Roland (2007) hevder at fysisk mobbing er langt mer vanlig å finne mellom gutter og at begge kjønn bruker erting, mens utfrysning som virkemiddel er mer brukt av jenter. Olweus (2000) fant i sin undersøkelse en tendens til at gutter er mer utsatt for mobbing enn jenter, denne mobbingen gjaldt det en kan kalle direkte mobbing med relativt åpne angrep på offeret. Videre fant han at når jenter blir utsatt for mobbing, er det en mer indirekte og subtil form for mobbing, som for eksempel sosial isolasjon ved utestegning fra jevnaldergruppen. Dette er i tråd med funn gjort av Crick & Grotpeter (1995) og Tomada & Schneider (1997). Likevel viste det seg, i følge Olweus

undersøkelse, at omtrent en like stor andel gutter er utsatt for den samme indirekte mobbingen og at gutter totalt sett er mer utsatt for mobbing, fordi de i tillegg til den indirekte mobbingen blir utsatt for mer direkte mobbing enn det jenter gjør.

Disse funnene betyr ikke at jenter ikke blir utsatt for mobbing, men det viser seg at jenter hovedsaklig er utsatt for indirekte virkemidler når det gjelder mobbing og at mobbingen ofte foregår i det skjulte. Det er motstridende funn om hvorvidt det finnes eller ikke finnes kjønnsforskjeller når det kommer til den indirekte og skjulte mobbingen. Xie et al. (2005) viser til flere undersøkelser hvor en har funnet en signifikant kjønnsforskjell når det gjelder bruk av sosial aggresjon, og/eller indirekte aggresjon. Det viste seg at det var en klar overvekt av jenter som brukte "nonconfrontational strategies for interpersonal control and anger expression" (s.106), dette innebærer sladder, utfrysing, sosial isolasjon, og ignorering. Besag (2006) og Simmons (2002) fant begge at det er atskillig mer mobbing blant jenter enn den tidligere har trodd, men at den har en annen form enn den som foregår mellom gutter. Når det kommer til digital mobbing har undersøkelser vist at jenter er overrepresentert på dette området. I 2010 utførte TNS Gallup en undersøkelse der 603 ungdom mellom 13 og 16 år fra hele landet ble spurt om forekomst av digital mobbing. Det viste seg at en av fem jenter har blitt plaget eller mobbet via mobil eller internett. Dobbelt så mange jenter som gutter oppga at de hadde blitt mobbet digitalt (forskning.no, 2010; NRK.no, 2010).

Det er utenfor denne undersøkelsens formål å gå videre inn i diskusjonen om i hvilken grad det er kjønnsforskjeller, når det gjelder bruken av indirekte og skjulte virkemidler i utøvelsen av mobbing. Enkelte undersøkelser viser at jenter og gutter i like stor grad blir utsatt for indirekte mobbing, andre viser at jenter er overrepresentert når det kommer til denne formen for mobbing. Likevel er det flere som antyder at den mobbingen som foregår mellom jenter er så skjult at en i mange tilfeller ikke har klart å fange den opp.

2.4 Mobbing mellom jenter

Mye av forskningen rundt mobbing og aggressiv atferd har dreid seg om den fysiske, synlige og direkte formen (Olweus, 1974). Denne påstanden støttes av Xie et al. (2005). Olweus (2000) spør seg om det kan være mulig at han ikke har lyktes å fange opp all mobbingen som foregår mellom jenter, fordi jenter bruker så spesielle metoder for mobbing. Likevel hevder han at det ikke er særlig sannsynlig. Crick N.R & Grotpeter J.K (1995) mener at den

mobbingen som foregår blant jenter har blitt undervurdert, fordi mange studier ikke tar for seg ulike former for aggresjon. I de siste årene har det likevel blitt et større fokus på jenter, jentekultur og mobbing (Xie, Swift, B.D Cairns & R.B Cairns 2002; Simmons, 2002; Salmivalli & Kaukainen, 2004; Besag, 2006). I den forskningen kommer det frem at i samspillet mellom jenter foregår det ofte en skjult og subtil form for aggresjon. Mobbingen blant jenter viser seg ofte å være mer skjult for omverdenen fordi den utspilles på en annen måte enn den som synes å være mer typisk for gutter. Denne formen for mobbing kan sees på som en form for psykisk overgrep. Psykiske overgrep defineres som et vedvarende og kronisk atferdsmønster overfor en person. Atferden rammer på det psykiske plan og kan føre til emosjonelle skader hos offeret (Garbarino & deLara, 2002; Killèn, 2008).

2.4.1 Sosial atferd blant jenter

I dagens samfunn er det en bred enighet om at vennskap blant barn og unge er viktig for den sosiale utviklingen (Besag, 2006). Mennesket er et sosialt vesen, og sosial interaksjon sees på som en forutsetning for trivsel og utvikling. Som mennesker interagerer vi på flere ulike sosiale arenaer som for eksempel familien, venner, håndballaget, og jevnaldergruppa på skolen. Fra vi blir født øver vi opp våre sosiale ferdigheter gjennom sosial interaksjon på mange ulike arenaer og et høyt nivå av ferdigheter er nødvendig for at det sosiale samspillet skal bli vellykket. Den sosiale utviklingen består av mange hinder med prøving og feiling underveis. Etter hvert som barnet når en viss alder, har jevnaldergruppen vist seg å være av stor betydning for utviklingen av sosiale ferdigheter (Vedeler, 1999; Besag, 2006).

Besag (2006) peker på at vennskap mellom jenter ofte fremstår som mer skjøre og ustabile enn hos gutter. Det viser seg å være et stadig skifte av hvilke jenter som er inne i gruppa og hvilke jenter som blir holdt utenfor. Simmons (2002) fant at vennsksrelasjoner mellom jenter er mer ustabile og konfliktfylte enn relasjoner mellom gutter. Besag (2006) beskriver disse relasjonene som en karusell, der det er stadige skifter i forhold til hvilke jenter som får være med og ikke. Denne forståelsen av vennsksrelasjoner blant jenter i barne- og ungdomsårene er et viktig bakgrunnsteppes når en skal få en forståelse for hvorfor det viser seg at jenter ofte benytter seg av den skjulte formen for mobbing seg i mellom.

2.4.2 Hvorfor velger jenter den skjulte formen for aggresjon?

Forskning viser (Simmons, 2002; Besag, 2006; Roland, 2007) at det finnes ulikheter mellom gutter og jenter når det kommer til sosial orientering. Gutter er mest opptatt av aktivitet og makthierarki, mens jenter er mest opptatt av selve tilhørigheten til en annen jevnaldrende. Besag (2006) fant i sin undersøkelse at det var en kjønnsforskjell når det gjaldt innstilling til vennskap og aktiviteter. Det kom klart frem at det som spiller den primere rollen for gutter er *hva* de gjør, mens for jenter var det viktigst *hvem* de gjorde det sammen med. Guttene kunne bestemme seg for en aktivitet, og så finne noen som ville gjøre det samme. For jentene spilte det større rolle å være sammen med sin venninne, enn å holde på med den aktiviteten de selv ville. Aktiviteten viste seg å komme i andre rekke for jentene, fordi de heller ville velge en annen aktivitet enn den de foretrakk for å kunne være sammen med venninnene sine.

Skjult og indirekte aggresjon relateres spesielt til sosiale ferdigheter. Dette viser seg også når en ser mobbing i sammenheng med alder. Besag (2006) skriver at jo eldre og mer sosialt kompetente mobberne er, jo mer subtil blir også mobbeatferden deres. Eldre barn innehar ferdigheter som gjør at de kan utsette sin egen tilfredsstillelse, og holde på informasjon som de kan bruke til egen fordel på ett senere tidspunkt. Det kan også være at det finnes kjønnsforskjeller når det gjelder kognitiv utvikling. Noe forskning viser at jenter fra en tidlig alder viser overlegent bedre verbale og sosiale ferdigheter sammenlignet med gutter (Baron-Cohen, 2003). Jenter setter relasjoner høyt i sitt sosiale samspill, og de får som følge av dette, svært høy kompetanse når det gjelder relasjoner. Flack (2009) viser til at på grunn av denne høye kompetansen når det kommer til relasjoner, kan jenter trolig være mer raffinerte og utspekulerte når de mobber.

Roland (2007) skriver at jenter, i overveiende grad, plager jenter fra sin egen klasse. For at utfrysning skal ha noen effekt på offeret kreves det et nært kjennskap og tiltrekning fra mobbeofferet til mobberne. Besag (2006) setter strukturene i jenters vennsapsrelasjoner i sammenheng med utøvelse av skjult og indirekte mobbing. Siden jenter omgås i små og følelsesmessig innviklete grupper, vil de ikke ha bruk for å benytte de direkte metodene. Det viser seg også, skriver hun, at jenter holder seg mer i nærheten av voksne mens de leker enn det gutter gjør. Av den grunn vil det være til deres fordel å bruke mer subtile former for aggresjon.

En annen grunn til at jenter velger en indirekte og skjult form for mobbing, kan ha med samfunnets forventning til jenter å gjøre. Simmons (2002) skriver at jenter er opplært til å være søte, snille og omsorgsfulle. Av den grunn får aggresjonen utløp gjennom subtile og skjulte metoder, for at de samtidig skal kunne leve opp til forventningene som knyttes til det å være jente. Xie et al. (2005) mener denne formen for aggresjon er fordelaktig for jenter fordi den kan utøves i det skjulte og er vanskelig å oppdage. Flack (2009) hevder at de indirekte metodene for mobbing tåkelegger gjerningsmannen, av den grunn kan aggresjonen utøves uten at det får konsekvenser, og mobberne kan dermed opprettholde sin status som snille og hyggelige.

Når en ser funnene gjort i forbindelse med TNS Gallup sin undersøkelse om digital mobbing (forskning.no, 2010; nrk.no, 2010), viser det seg at jentene er overrepresentert når det kommer til å bruke digitale medier som verktøy for mobbing. Hvis en ser dette i sammenheng med det karakteristiske ved jentemobbingen, har det en viss logikk. Ved bruk av digitale medier i utøvelsen av mobbing, slipper mobberne å stå ansikt til ansikt med offeret sitt. Voksne har også forholdsvis liten kontroll over hva som skrives på sms eller internett.

2.4.3 Hva karakteriserer jentemobberne?

Utøvelse av indirekte og skjult aggresjon blir satt i sammenheng med høye sosiale ferdigheter. Salmivalli og Kaukainen (2004) skriver at de som benytter seg av indirekte og skjulte virkemidler skårer høyest på sosial intelligens, fordi disse fremgangsmåtene fordrer en mer sofistikert form for aggresjon. Likevel viser det seg at selv om indirekte aggresjon relateres til høyt utviklede sosiale ferdigheter, relateres det negativt til empati (Kaukainen et al. 1999, referert i Besag, 2006). Høye sosiale ferdigheter og samtidig mangel på empati, kan føre til dominante og eneveldige jenter som bruker sine ferdigheter til favør for seg selv og til ufavør for andre. Når jenter selv ble spurt hvorfor de mobbet andre jenter, ga de grunner som sjalusi, ønske om oppmerksomhet, sinne, hevn, kjedsommelighet, selvbeskyttelse og ønske om opprettholdelse av makt. Det handlet også om å ekskludere andre for at en selv skulle få sterkere tilhørighet som gruppe (Besag, 2006).

Jenter som mobber er i stor grad godt likt av lærere og andre voksne. De er ofte ressurssterke og populære jenter. Av den grunn aner de voksne lite om at disse jentene er mobbere. Jentene som er utsatt for mobbing blir sjelden trodd, og jentene som mobber fortsetter å fremstå som snille og flinke jenter (Salmivalli, 2006). Det at mange av mobberne viser seg å være godt likt

av voksne rundt og det at mobbingen foregår i det skjulte, kan settes i sammenheng med at denne formen for mobbing i svært liten grad avdekkes.

2.4.4 Hva kjennetegner de som blir offer for mobbing?

Roland (2007) viser til at det er en allmenn oppfatning at avvikende utseende er hovedårsaken til at personer blir utsatt for mobbing. Briller, hår, vekt og ansiktstrekk er momenter som trekkes frem som årsaker. Han hevder at denne folketroen i stor grad er feil, og at det er andre egenskaper som teller. Olweus (1974) fant at ytre kjennetegn og avvik ikke spilte noen rolle for hvem som ble utsatt for mobbing. Troen på at ytre kjennetegn er årsak til offerrollen, vil som regel alltid bekreftes hvis en leter etter ytre avvik hos offeret. Grunnen til dette er at praktisk talt alle har en eller annen form for ytre avvik. Som Besag (2006) skriver vil mobberne alltid kunne finne en grunn for å mobbe, hvis det er det de vil. Om offeret endrer på det hun blir mobbet for, endrer bare mobberne mening om hva som for eksempel er stygt og ikke.

Olweus (2000) skriver at det som viser seg å være mest typisk for mobbeofrene er at de er mer engstelige og usikre enn sine jevnaldrende. De er ofte forsiktige og følsomme i sin væremåte, og har en negativ vurdering av seg selv og sin situasjon. Han hevder videre at de ikke er aggressive og ertende i sin væremåte, og at en ikke kan forklare mobbingen ved at de selv provoserer sine omgivelser. De kjenner seg ofte ensomme og forlatte på skolen. Killén (2008) skriver at barn som blir utsatt for psykiske overgrep går med en kronisk bekymring i seg. Når det kommer til skoleprestasjoner skårer mobbeofrene under gjennomsnittet i teoretiske fag (Roland, 2007). Salmivalli (2005) mener at det er sannsynlig at det å bli utsatt for mobbing svekker skoleprestasjonene.

Den formen for mobbing som innebærer sosial ekskludering, verbale utsagn, blikk, ryktespredning og lignende er en form for det Garbarino og deLara (2002) kaller verbal og nonverbal emosjonell vold. Det handler om å skade offeret på det psykologiske planet. I stedet for at offeret sitter igjen med blåmerker og sår, oppstår det en emosjonell skade. Salmivalli (2005) skriver at det å bli utsatt for mobbing er assosiert med tilpasningsproblemer som depresjon, ensomhet, lavt selvbilde, angst, suicidalitet og skolevegring. Offerrollen viser seg også å ha sammenheng med avvising og mangel på venner. Noen studier har funnet sammenheng med psykosomatiske symptomer. De sterkeste korrelasjonene har likevel vist seg å være depresjon og andre internaliserte vansker. Olweus (2000) viser til en

langtidseffektsundersøkelse han gjorde av voksne menn som hadde blitt utsatt for mobbing i løpet av skolegangen. Det viste seg at de var relativt veltilpassede, men hadde lavere selvtillit og led av depresjon oftere enn kontrollgruppen. Salmivalli (2005) fant i sin longitudinale undersøkelse at det å bli utsatt for mobbing i ungdomsskoleårene hadde sammenheng med depresjon og en negativ vurdering av andre mennesker åtte år senere. Når hun delte undersøkelsen inn etter kjønn, fant hun en tydelig kjønnsforskjell. Det var kun blant kvinnene en fant en signifikant sammenheng mellom offerrolle og de negative konsekvensene av mobbing.

Det er usikkerhet knyttet til hva som er årsak til mobbing og hva som er konsekvens av den. Besag (2006) skriver at det ikke er klart om mobberne velger sine offer fordi de er sårbare og derfor enkle å ta, eller om de som blir utsatt for mobbing utvikler et negativt syn på seg selv og dermed blir sårbare på grunn av mobbingen. Hun mener at det er meget sannsynlig at det er en kombinasjon av begge deler, og at de emosjonelle effektene av mobbing må sees på som en negativ spiral av selvverd og selvtillit som fører til en enda større grad av sårbarhet og risiko. Salmivalli (2005) hevder at mye av det som viser seg å korrelere med offerrollen sannsynligvis kan være både årsak til og konsekvens av mobbing. Likevel viser internaliserte problemer som depresjon å være en konsekvens av, mens lavt selvbilde sannsynligvis kan være en årsak til. Roland (2007) peker på at lavt selvbilde mest sannsynlig må sees på som både en risikofaktor for å bli mobbet og en risikofaktor i etterkant av mobbingen.

2.4.5 Å avdekke mobbingen

De voksne rundt står overfor en utfordrende oppgave i arbeidet med å avdekke skjult mobbing, noe som til dels ligger ganske åpenlyst i selve begrepet. Likevel har skolen og dens ansatte like mye ansvar for at de barna som utsettes for denne type mobbing, får hjelp og støtte. Når det kommer til digital mobbing, vil likevel avdekking kunne være lettere igjen fordi det som blir formidlet til offeret er i skriftlig format (Medietilsynet, 2010). Samtidig er det i mange sammenhenger mulig å være anonym, noe som gjør at en ikke kan finne frem til den eller de som står bak.

Flack (2009) viser til at lærere oftere reagerer i forhold til fysisk og verbal aggresjon. Det viser seg å være mindre sannsynlig at elevene sier fra om den indirekte og skjulte mobbingen. Hun hevder at holdninger hos lærere og andre voksne i stor grad kan hindre avdekking av fenomenet. Det kan være at man ikke ser på det som skjer som like alvorlig. Muligens sees

det på som en jentegreie som alle må i gjennom eller at offeret nok er skyld i det som skjer selv. I England ble det foretatt en undersøkelse som viste at bare halvparten av lærerne på barnetrinnet og bare en femtedel av lærerne på ungdomstrinnet, så på sosial ekskludering som mobbing (Boulton & Hawker 1997, ref i Besag 2006). Likevel er sosial ekskludering en av de vanligste formene for mobbing blant jenter. Jenter som er involvert i denne formen for mobbing synes ofte at denne atferden er akseptabel. Det kan virke som en aksept av denne type atferd blant jenter er godt bevart i vår kultur (Besag, 2006). Garbarino og deLara (2002) skriver at mange voksne i skolen er uvitende om den emosjonelle volden som foregår mellom elever i skolen. Noe av grunnen skyldes at de voksne ikke vet hvordan de skal snakke med barna om det eller ikke er villige til å lytte til det barna prøver å fortelle.

Roland (2007) fant at det sosiale mønsteret blant de ansatte på skolen kan ha betydning for omfanget av mobbing blant elevene. Det ble funnet svært stor forskjell i kvaliteten på skoleledelsen når det gjaldt den skolen som hadde stort omfang av mobbing kontra den skolen som hadde lite omfang. Skolen med mye mobbing skåret klart dårligere enn gjennomsnittet, mens skolen med lite mobbing klart bedre enn gjennomsnittet på dette forholdet. Det viste seg også at på skolen der det var mye mobbing var dårligere enn både gjennomsnittet og skolen med lite mobbing, når det kom til samarbeid blant personalet og særlig enighet i forhold til pedagogiske spørsmål. Olweus og Solberg (1997) påpeker at fordi skolen uten tvil er det stedet hvor det meste av mobbingen foregår, legges det et spesielt ansvar på lærere og skolens ledelse. Lærernes og skolepersonalets atferd, holdninger og rutine spiller en avgjørende rolle i forhold til hvor utbredt mobbing er i den enkelte skole og klasse.

3 Forskningsprosessen

I dette kapitlet vil det bli gjort rede for hvordan undersøkelsen har blitt gjennomført, med fokus på hvilke valg som har blitt tatt underveis og hvorfor disse valgene er tatt. Her vil det følge en utførlig beskrivelse av de metodene som er brukt i undersøkelsens ulike faser. I lys av begreper som validitet og reliabilitet vil kvaliteten i undersøkelsen bli drøftet. Dette er relevant i forhold til undersøkelsens etterprøvbarehet og gyldighet. Til slutt kommer en refleksjon rundt de mest sentrale forskningsetiske hensyn som er tatt i denne undersøkelsen.

3.1 Vitenskapsteoretisk og metodisk tilnærming

En kvalitativ forskningstilnærming har som overordnet mål å studere personer og situasjoner i deres sosiale virkelighet (Dalen, 2004). Når en velger å benytte seg av en kvalitativ metode for å studere et fenomen, ønsker en å utvikle forståelse av det studerte fenomenet gjennom menneskets subjektive opplevelse av det. Gall, Gall og Borg (2007) viser til at kvalitativ forskning bygger på en forståelse av at den sosiale virkelighet er konstruert av deltakerne i den, og at menneskets intensjoner spiller en stor rolle når en skal forklare kausale sammenhenger mellom sosiale fenomener. Dette står som motstykke til en kvantitativ forskningstradisjon som i større grad ser på den sosiale virkelighet som objektiv og mekanisk. Kvalitative studier står også, i følge Kvale og Brinkmann (2009) som motstykke til kvantitative, på den måten at man ikke forsøker å kvantifisere. En ønsker heller å utvikle en dybdeforståelse av det fenomenet man studerer, gjennom nyanserte beskrivelser av den intervjuedes livsverden.

Livsverden

Innenfor den kvalitative forskningstradisjonen står begrepet *livsverden* sentralt. Dette begrepet kommer fra den filosofiske retningen fenomenologi. Kvale og Brinkmann (2009) skriver at fenomenologien, i en generell ikke filosofisk forstand, er utbredt i kvalitativ forskning. De skriver videre at fenomenologi brukt innenfor kvalitativ forskning ”peker på en interesse for å forstå sosiale fenomener ut fra aktørenes egne perspektiver og beskrive verden slik den oppleves av informantene” (Kvale & Brinkmann, 2009 s. 45). Dette legger til grunn at en forståelse av at virkeligheten er den virkeligheten mennesket opplever som virkelig.

I dette prosjektet er det benyttet en kvalitativ metode for innsamling av data. I problemstillingen for oppgaven er opplevelsesdimensjonen helt sentral. Det har vært viktig å få tak i informantenes egne opplevelser av skolehverdag, av mobbingen, av de voksnes rolle, og av seg selv som offer for mobbing. Mitt utgangspunkt i tilnærmingen til temaet mobbing mellom jenter er inspirert av fenomenologiens livsverden begrep. Gjennom denne studien ønsket jeg å få fatt i informantenes egne subjektive opplevelser av det å bli utsatt for mobbing. Jentenes egne beskrivelser av sin hverdag som mobbeoffer var essensielt å få innblikk i, for å kunne besvare oppgavens problemstilling. Dette forutsatte blant annet en personlig og direkte kontakt med informantene som deltok.

3.1.1 Intervju som metode

Metode betyr opprinnelig ”veien til målet” (Kvale & Brinkmann, 2009). Målet for denne undersøkelsen er å besvare problemstillingen; *Hvordan oppleves det å bli utsatt for mobbing fra jevnaldrende jenter i oppveksten?* I vurderingen av hvilken ”vei” som ville være egnet for å besvare problemstillingen ble intervju valgt som metode for denne undersøkelsen.

Kvale og Brinkmann (2009) skriver at når en søker å forstå temaer fra dagliglivet gjennom intervjupersonens egne beskrivelser, bruker man ofte et semistrukturert livsverden intervju. I denne studien ble denne intervjuformen funnet mest hensiktsmessig, da formålet var å få fatt i beskrivelser av intervjupersonens livsverden gjennom deres egne opplevelser av mobbingen de var utsatt for. Intervjuet var semistrukturert, det vil si at det verken var en åpen samtale eller et lukket spørreskjema. Det ble utarbeidet en intervjuguide (se vedlegg) med fastlagte temaer i forkant, for å sikre at samtalen dreide seg om de temaene en tok sikte på å snakke om. Det var også underspørsmål til hvert tema. Likevel var ikke intervjuguiden stramt strukturert med standardiserte spørsmål, da det skulle være rom for at informanten skulle snakke åpent og kunne tilføre nye perspektiver. Det semistrukturerte livsverden intervjuet formes etter informantens egne perspektiver, og fordrer derfor at man er fleksibel slik at man underveis i intervjuet tilpasser seg den enkelte informant. På den måten kan man få tak i den enkeltes subjektive opplevelse av fenomenet man undersøker, og fange subjektets perspektiv (Dalen, 2004; Kvale & Brinkmann, 2009). Underveis i intervjuene av jentene viste det seg at denne fleksible formen for intervju var velegnet i denne undersøkelsen. Jentene hadde mye å tilføre og hvert intervju tok litt forskjellige vendinger i forhold til den enkelte informants subjektive opplevelser. Hadde intervjuet vært mer fastlagt i forkant, ville en gått glipp av flere

viktige perspektiver informantene hadde å tilføre. Denne fleksible formen førte sannsynligvis også til at informantene kunne fortelle mer fritt og at jeg satt igjen med fyldige besvarelser.

3.2 Utvalg og fremgangsmåte

Det er viktig i kvalitative studier å finne frem til et utvalg som på best mulig måte kan gi informasjon og belyse problemstillingen for studien. Dalen (2004) skriver at et særlig viktig tema innenfor kvalitativ intervjuforskning er valg av informanter. Et kriteriebasert utvalg (Dalen 2004; Gall, et al. 2007) viste seg å være velegnet i denne studien. Ved hjelp av fastsatte kriterier kunne jeg finne frem til et hensiktsmessig utvalg som kunne belyse problemstillingen på en tilfredsstillende måte.

I kvalitativ forskning er det ingen bestemte krav til antall kasus i et utvalg, men det viser seg at utvalgene som regel er små og undersøkelsene går i dybden (Gall et al. 2007) Utvalget i denne undersøkelsen består av fire jenter i alderen 21 til 30 år. De har alle opplevd å bli mobbet i løpet av skolegangen sin, og mobberne deres har hovedsakelig vært jenter i deres egen klasse og parallellklasse. Informantene i denne undersøkelsen ble valgt ut på bakgrunn av følgende kriterier; de skulle være jenter mellom 18 og 30 år, mobbingen de har opplevd skulle i hovedsak være fra jenter, og mobbingen skulle ha opphørt før intervjuene fant sted. Jeg foretok også en geografisk avgrensning, da informantene måtte befinne seg på østlandsområdet, slik at det av praktiske årsaker var mulig å gjennomføre intervjuene. Videre var det viktig at jentene skulle være voksne og ha fått mobbeopplevelsene litt på avstand. Både av hensyn til grad av belastning for informanten og for å få et mer retrospektivt syn på det de har opplevd.

Rekruttering av informanter bød på noen utfordringer, da det ikke var så enkelt å finne fram til personer som har blitt mobbet i barndommen. Først prøvde jeg å finne informanter gjennom kontakt med flere fagpersoner som til daglig jobber med barn og unge. Dette lyktes ikke og jeg skiftet strategi og forsøkte å komme i kontakt med aktuelle informanter gjennom blogger og ulike diskusjonsforum på internett. Gjennom et økt fokus på mobbing de siste årene, kan det virke som det er lettere å stå fram med sine erfaringer som mobbeoffer. Etter mange timers research var det overraskende mange som stod fram med sin mobbehistorie på personlige blogger og i diskusjonsforum.

I midten av januar tok jeg initiativ til å opprette førstegangskontakt med aktuelle informanter. Jeg la ut en annonse på flere, tilfeldig valgte diskusjonsforum på nett. Annonsen inneholdt informasjon om undersøkelsen og mulighet til å kontakte meg direkte for spørsmål eller ønske om å delta. På denne måten trengte ikke de som ønsket å delta å stå frem som offer for mobbing på selve diskusjonsforumet. Dette var en fordel i forhold til å sikre informantenes anonymitet. Denne fremgangsmåten viste seg, i første omgang, å være effektiv. Jeg fikk totalt kontakt med sju jenter som ville dele sine erfaringer. Jeg fikk e-post adressene deres og sendte informasjonsbrev og samtykkeerklæring (se vedlegg).

Å opprette kontakt med informanter gjennom internett medførte imidlertid visse utfordringer. Personene som svarte på henvendelsen min, kunne være hvem som helst. Jeg hadde ingen garanti for at de som sa de ville delta i undersøkelsen, faktisk hadde opplevd mobbing fra jenter. En annen utfordring var at flere som i utgangspunktet sa seg villig til å delta, vinglet mellom å ville være med og ikke. Noen lot etter hvert være å svare på mine henvendelser uten videre forklaring. I en undersøkelse som dette er det selvfølgelig frivillig å delta. Det er informantene som sitter med kontrollen. Underveis i perioden mens jeg gjennomførte intervjuene var det stor usikkerhet knyttet til hvor mange intervjuer jeg ville sitte igjen med. Det var også usikkerhet knyttet til om de som sa seg villig til å delta, ville dukke opp til intervjuet. Det kan virke som det å svare positivt på en førstehenvendelse via internett er forholdsvis enkelt. Denne formen for kontakt gjør at det er en stor avstand mellom intervjuer og den potensielle informanten. Fordi mange falt fra når avstanden ble kortere og intervjuet skulle avtales konkret, kan det virke som det var vanskelig for mange å skulle stå frem med sine opplevelser når en kom til denne fasen av prosessen. Det var også flere av de som falt fra som ytret et ønske om å ta intervjuet over e-post eller liknende. Jeg vurderte det til ikke å passe i denne undersøkelsen, da den formen for intervju ville bydd på mange utfordringer og ikke vært forenelig med den intervjuformen som er valgt i undersøkelsens design.

Til slutt satt jeg igjen med fire kvinner som passet inn under utvalgsriteriene og som ønsket å møte meg personlig for å la seg intervju. Intervjuene ble gjennomført i løpet av februar måned.

3.2.1 Bakgrunnsinformasjon om informantene

Fire kvinner utgjør utvalget i denne kvalitative intervjuundersøkelsen. Alle fire hadde vært utsatt for mobbing fra andre jenter mens de gikk i grunnskolen. Det er både likhetstrekk og forskjeller i det jentene har opplevd. To av jentene har blitt utsatt for mobbing gjennom hele grunnskolen, den ene av dem også på videregående. De to andre beskriver mobbing først og fremst på barnetrinnet. En av dem begynte selv å mobbe andre når hun byttet skole. Den andre informanten opplevde litt mobbing fra gutter på ungdomsskolen, men forteller at dette var av en helt annen karakter enn mobbingen fra jentene på barneskolen og av den grunn ikke påvirket henne på samme måte. Felles for alle jentene er at de har blitt utsatt for mobbing fra andre jenter. Omfanget, varigheten og konsekvensene av mobbingen er forskjellige. For å oppfylle kravet om anonymitet er alle de fire jentene gitt fiktive navn.

Nora- Er 30 år, mamma til ett barn med spesielle behov og utdannet førskolelærer. Mobbingen hun opplevde startet på begynnelsen av barneskolen, hun opplevde også noe mobbing på ungdomsskolen. Den mobbingen hun har opplevd har hovedsakelig vært mobbing utført av andre jenter i klassen. Hun betegner den mobbingen som skjedde på barneskolen som verst, da mobbingen gradvis avtok og ikke gikk på det samme på ungdomsskolen. Mobbingen på ungdomsskolen ble utøvd av gutter, og hun var ikke alene om å bli trakassert av disse guttene. På barneskolen ble hun mobbet for ufrivillige tics ved at de andre jentene hermet etter henne, og lo av henne. Hun opplevde også mye utestegning, himling med øynene og å bli snudd ryggen til når hun forsøkte å delta i lek. Nora har ikke oppsøkt profesjonell hjelp for å bearbeide opplevelsene, og uttrykker at det heller ikke har vært et behov. Nora bekymrer seg for at datteren skal utsettes for det samme som hun har opplevd.

Emma – Er 26 år og for tiden hjemmeværende på grunn av sykdom. Ønsker med tiden å kunne utdanne seg til å jobbe med barn og unge, fordi hun vil bruke erfaringene sine til å hjelpe andre. Emma har opplevd å bli mobbet gjennom hele barneskolen og ungdomsskolen. Mobbingen har vært utført av både jenter og gutter, men hun betegner mobbingen utført av jenter som verst. Hun har vokst opp i et hjem preget av forsømmelse, der hun sier at ingen av foreldrene stilte opp slik de skulle. Skolegangen hennes er preget av hyppige skolebytter, og hun byttet skole til sammen ni ganger i løpet av grunnskolen. Mobbingen hun har opplevd kjennetegnes av utestegning, baksnakking, stillhet, peking og latter, men også noe fysisk vold som slag, spark og dytting. Hun valgte å flytte 30 mil fra hjemstedet da hun var ferdig med

grunnskolen, fordi hun trengte å komme seg vekk. Mobbingen førte til alvorlige konsekvenser for Emma, men mye av det hun opplevde og følgene av det er i dag bearbeidet ved hjelp av psykolog.

Linnea – Er 21 år, mamma til ett barn, utdannet barne- og ungdomsarbeider, og jobber med barn med spesielle behov. Linnea ble utsatt for mobbing fra hun begynte på barneskolen til hun var ferdig på videregående. Hun har opplevd mobbing fra både jenter og gutter, men forteller at mobbingen fra jentene var den verste å bli utsatt for. Mobbingen kjennetegnes av alt fra indirekte og skjulte til mer direkte og fysiske metoder. Linnea har også blitt mobbet digitalt gjennom sms og internett. Hun forteller at mobbingen har ført til alvorlige konsekvenser som spiseforstyrrelser og angst. Det har til tider vært umulig for henne å gjennomføre daglige gjøremål som å handle mat på grunn av sosial angst. Hun har vurdert å ta sitt eget liv flere ganger fordi hun så inderlig ville komme vekk fra mobbingen. Ved hjelp av profesjonelle har hun fått bearbeidet store deler av det hun ble utsatt for, og konsekvensene av mobbingen har ikke det samme grepet om livet hennes.

Maja – Er 27 år, mamma til to barn, og utdanner seg til lærer. Maja gikk på Steinerskolen frem til hun byttet til hjemstedskolen sin i første halvdel av syvende klasse. Hun opplevde å bli mobbet fra andre klasse og frem til hun byttet skole. Mobbingen har hovedsakelig blitt utført av jenter. Hun har opplevd noe fysisk mobbing som dytting og liknende, men utestegning og verbal aggresjon er det som karakteriserer mobbingen. Da hun byttet skole i første halvår av ungdomsskolen, ønsket hun en annen rolle enn hun hadde på barneskolen. Hun forteller at på grunn av det hun opplevde på den gamle skolen, inntok hun rollen som mobber for å slippe å bli mobbet selv. I dag angreir hun på at hun mobbet andre i denne tiden, hun ønsker at noen på skolen hadde fanget henne opp og snakket med henne om hva som lå bak denne atferden. Maja har ikke oppsøkt profesjonell hjelp, men fikk hjelp av en støttekontakt gjennom barnevernet på slutten av ungdomsskolen. På videregående gjenvant hun mye selvtillit, opplevde mestring og et godt miljø i klassen. Dette førte til en positiv forandring hos henne. I dag bekymrer hun seg for at datteren skal bli utsatt for det samme som henne.

3.3 Undersøkelsens design

Her vil jeg redegjøre for dette prosjektets design, og designets relevans for undersøkelsens tema og formål. Det vil bli redegjort for planlegging og gjennomføring av intervju, bearbeidelsen av datamaterialet gjennom transkribering og analyse, drøfting av validitet/kvalitet, samt etiske refleksjoner knyttet til undersøkelsen.

3.3.1 Intervjuet

Intervjuguiden

I denne undersøkelsen ble det i forkant av intervjuene utarbeidet en semistrukturert intervjuguide. Dalen (2004) skriver at det å utarbeide en intervjuguide handler om å omformulere studiens problemstilling til konkrete temaer med underliggende spørsmål. Temaene og spørsmålene i intervjuguiden ble utarbeidet på grunnlag av oppgavens formål, problemstilling, og min forhåndskunnskap om tematikken i oppgaven. Forhåndskunnskap er hentet inn gjennom lesing av teori og forskning omkring temaet mobbing og jenter, men også gjennom lesing av nyheter, blogger og diskusjoner i forhold til temaet. Kvale og Brinkmann (2009) skriver at kjennskap til det temaet en skal undersøke er nødvendig for å kunne stille relevante spørsmål.

Intervjuguiden ble bygget opp slik at jeg begynte intervjuet med en presentasjon av meg selv og min bakgrunn. Deretter ga jeg informasjon om undersøkelsens tema og formål, samt en gjennomgang av bestemmelser knyttet til kravet om konfidensialitet, anonymitet og kravet om fritt samtykke. Informantene skrev deretter under på en samtykkeerklæring. Dette ble en repetisjon av den informasjonen alle informantene hadde fått skriftlig i forkant. Jeg ville likevel sikre meg at alle hadde lest og forstått informasjonen før vi startet intervjuet.

Spørsmålene i intervjuguiden ble organisert etter traktprinsippet (Dalen 2004). Med dette menes at intervjuet begynner med mer generelle spørsmål fordi en ønsker at informanten skal føle seg vel, avslappet og bli trygg i intervjusituasjonen. De generelle spørsmålene var også viktige for å gi både intervjuer og informant en mulighet til å bli litt kjent med hverandre. Videre ga det intervjuer muligheten til å tune seg inn på informanten for å møte henne på hennes ståsted i den aktuelle situasjonen. Utover i intervjuet ble spørsmålene mer og mer fokusert mot de sentrale temaene for undersøkelsen før jeg avsluttet med mer generelle

spørsmål igjen. Hensikten med dette er å skape en relasjon og en avslappet stemning før en krever at informanten åpner seg i forhold til ofte veldig følelsesladde temaer. På slutten av intervjuet er det viktig å skape en god og mer avslappet atmosfære igjen slik at en ikke avslutter intervjuet midt inne i et følelsesladd tema. Spørsmålene i intervjuguiden ble hovedsakelig konstruert som åpne spørsmål. Hensikten var å gi informanten muligheten til å fortelle mest mulig fritt og ikke styre informantens svar. De åpne spørsmålene ble så fulgt av oppfølgingsspørsmål til hvert tema for å sikre at en fikk besvart det en ønsket. Det ble også nødvendig med oppsummeringer av det informanten hadde fortalt underveis i intervjusituasjonen.

Problemstillingen for oppgaven - *Hvordan oppleves det å bli utsatt for mobbing fra jevnaldrende jenter i oppveksten?* ble operasjonalisert inn i disse fem hovedtemaene i intervjuguiden:

1. Den første tiden på skolen: Et innledende tema i intervjuguiden. Informantene forteller om hvordan det var å begynne på skolen og opplevelser knyttet til dette.

2. Generelt om mobbing: Temaet tar for seg informantenes forståelse av mobbebegrepet og hvordan de knytter dette til sine egne opplevelser.

3. Egne opplevelser av mobbing: Her vil intervjusamtalen dreies inn på informantenes egne opplevelser av mobbing. Punkter innenfor dette temaet vil være beskrivelse av skolehverdag, beskrivelse av mobbingen, tanker om årsaker til mobbingen og beskrivelse av seg selv mens de var utsatt for mobbing.

4. Voksnes rolle: Dette temaet tar for seg informantenes opplevelser av de voksnes involvering i forhold til mobbingen. Hovedsakelig lærere, men også andre voksne som ledelsen ved skolen og de voksne hjemme.

5. Mobbingens konsekvenser: Som siste hovedtema før intervjuet avrundes er det spørsmål i forhold til de konsekvensene mobbingen har fått for informantene, både underveis og i etterkant. Punkter her vil være skolefaglige konsekvenser, konsekvenser i forhold til syn på seg selv og syn på andre.

Prøveintervju

I forkant av intervjuene ble det gjennomført et prøveintervju. En bekjent av meg som har opplevd mobbing fra jenter sa seg villig til å bli intervjuet. Dette ble delvis et intervju og delvis en fruktbar samtale om temaene i den foreløpige intervjuguiden. I etterkant ble det gjort enkelte justeringer som følge av de erfaringene som ble gjort i prøveintervjuet. Jeg gjorde meg nyttige erfaringer i forhold til måten spørsmålene ble stilt på, hvilke svar jeg fikk, og hvor fyldige de var. Jeg fikk også erfare at stillhet og pauser er viktig for å la informanten tenke seg om. Dalen (2004) skriver at det å la informanten få tid til å fortelle og virkelig lytte til informanten er helt nødvendige forutsetninger for at intervjuet skal kunne brukes i forskningssammenheng. Dette var essensielt i denne undersøkelsen, da det var jentenes verbale fortellinger som utgjorde datamaterialet for undersøkelsen.

Intervjusituasjonen

Intervjuene som utgjør datamaterialet i denne undersøkelsen, ble gjennomført på forskjellige steder ettersom hva som passet best for informanten. To av intervjuene ble foretatt hjemme hos informantene, og de andre to i et grupperom på et bibliotek. Av hensyn til kvaliteten på gjennomføringen av intervjuet var det viktig å velge et rolig sted hvor en kunne sitte uforstyrret. Jeg lot informantene velge om de ville at jeg skulle komme hjem til dem eller om vi skulle finne et annet sted for intervju. For noen var det greit å få meg inn i hjemmet sitt, for andre ikke. Det var viktig å velge et sted hvor informanten kunne føle seg komfortabel, for å sikre at informantene skulle føle en størst mulig grad av trygghet i situasjonen. Intervjuene startet med en gjennomgang av informasjonsskrivet, underskrift av samtykke til å være med i undersøkelsen, samt litt samtale for å myke opp stemningen før intervjuet startet.

Alle intervjuene ble tatt opp på diktafon. Dette ble gjort for å sikre at informantenes fortellinger kunne transkriberes ordrett, og at analysen og tolkningen ble gjort ut i fra en nøyaktig gjengivelse av intervjuet. Lydopptak gir også intervjueren mulighet til å gå tilbake å lytte på ordbruk, tonefall, pauser og liknende som blir registrert når en tar opp intervjuet (Kvale & Brinkmann, 2009). Rett etter hvert intervju ble det skrevet et notat med mine umiddelbare tanker og refleksjoner om intervjuet jeg hadde gjennomført. Disse notatene ble viktige som et supplement til intervjuene ved senere koding, analyse og fortolkning.

De fire intervjuene ble gjennomført på mellom 54 og 75 minutter. Dette stemte godt med tidsaspektet informantene ble forespeilet på forhånd. I etterkant av intervjuet spurte jeg informantene hvordan de hadde opplevd å bli intervjuet og om noe var spesielt vanskelig. Hovedsakelig ga alle fire inntrykk av at de syntes det gikk veldig greit å bli intervjuet. Likevel poengterte flere at det tidvis var litt vanskelig å snakke om egne opplevelser. Det var ingen av informantene som uttrykte at det hadde vært så vanskelig at de ville trenge oppfølging i etterkant. Alle fire sa at de hadde ønsket å stille opp på intervjuet fordi de ville at historiene dere skulle komme ut, og slik at man kunne ta lærdom av dem. To av informantene ga også uttrykk for at de selv har vært i situasjoner hvor de har trengt informanter. De ville derfor dele opplevelsene sine. Flere av jentene fortalte at de selv hadde noe å vinne på å få lov å snakke med noen om det de har opplevd. For meg fremsto informantene som gjennomgående rolige og åpne i intervjusituasjonen. Det var tydelig at de hadde sterke og vonde historier å fortelle. Likevel var de for det meste preget av en ro og åpenhet i forhold til opplevelsene sine. Alle informantene sa at de ikke hadde våget eller orket å stille opp på et intervju om mobbingen hvis en hadde gått noen år tilbake i tid. Det kom tydelig frem at avstanden de hadde fått til mobbeopplevelsene spilte en avgjørende rolle for at de valgte å delta i undersøkelsen. Alle informantene har på sin måte og etter sitt behov, bearbeidet opplevelsene og kommet seg videre i livet. Av den grunn var det nok også lettere å skulle fortelle historien sin. Det kom tydelig frem at avstanden i tid, spilte en avgjørende rolle for at de valgte å delta i undersøkelsen.

3.3.2 Bearbeidelse av datamaterialet

Transkribering

Kvale og Brinkmann (2009) peker på at transkribering av intervjuet ikke kan sees på som fullstendig ukomplisert. Å transkribere betyr å transformere, det vil si å skifte fra en form til en annen. I dette skiftet fremhever de viktigheten av å ikke glemme at den skriftlige abstraherte og fikserte formen av intervjuet mangler viktige sider som finnes i det sosiale samspillet i selve intervjusituasjonen. Dalen (2004) peker på at man på ett eller annet tidspunkt er nødt til å gå over til å forholde seg til utskriftene som råmateriale for analysen. Likevel påpeker hun at det er viktig å sjekke transkripsjonene nøye opp mot opptakene, slik at en sikrer seg en så nøyaktig transkripsjon som mulig.

Intervjutranskripsjoner tjener som midler, verktøy for fortolkningen av det som blir sagt i et intervju (Kvale & Brinkmann, 2009). Hvert intervju ble transkribert så snart som mulig etter intervjuet var foretatt. Dette ble sett på som viktig for at intervjuet fortsatt skulle være så friskt i minnet som mulig. Ved at transkriberingen ble foretatt nært i tid med gjennomføringen av intervjuet, førte dette til at jeg begynte analyseprosessen på et tidlig stadium. Dette førte igjen til at jeg fikk en repetisjon av det som ble fortalt i intervjuene snarlig etter gjennomføringen. Sammen med notatene som ble gjort i etterkant av intervjuet, ble det mulig å huske sider ved det sosiale samspillet som en ellers kunne ha mistet. I visse tilfeller ble det også nødvendig å gå tilbake til lydopptaket for å sjekke transkripsjonene. Hvert intervju bestod av mellom tolv og fjorten sider tekst. I transkripsjonene er informantens utsagn gjengitt ordrett for å ikke miste noe av innholdet i utsagnene. Datamaterialet bestod, etter denne prosessen, av 51 sider transkribert tekst og flere siders notater.

Analyse og tolkning

I kvalitative studier starter analyseprosessen allerede under intervjuet (Dalen, 2004). Å analysere betyr å dele opp i elementer eller biter, men det er viktig at den helhetlige fortellingen informantene har fortalt legges til grunn gjennom hele analyseprosessen (Kvale & Brinkmann, 2009). Etter transkriberingen av intervjuene var det viktig å ta stilling til hvilken ”vei” som skulle velges videre for å nå målet med undersøkelsen. Kvale og Brinkmann (2009) viser til at det i motsetning til statistisk analyse ikke finnes noen standardmetoder for analyse tekst, formålet med undersøkelsen bør være styrende for metodevalg.

I denne undersøkelsen er den analytiske tilnærmingen til datamaterialet inspirert av Grounded theory. Dette gjenspeiles spesielt i forhold til kodingsprosessen i analysen. Jeg anså dette som et godt verktøy for å dykke dypt inn i materialet. Grounded theory som metode tar utgangspunkt i det empiriske datamaterialet. Fremfor å teste eksisterende teori, lar en datamaterialet i forskningsprosjektet danne utgangspunktet for analysen og teoriutvikling (Strauss & Corbin, 1998). Dalen (2004) skriver at et grunnleggende trekk ved Grounded theory er den induktive tilnærmingen i forskningsprosessen. Analytiske begreper og teorier utledes gjennom induksjon, og denne utviklingen skjer nettopp gjennom en grundig kodingsprosess.

Koding betyr å kategorisere datamaterialet på en mer hensiktsmessig måte og klargjøre materialet for tolkning (Dalen, 2004). I denne undersøkelsen valgte jeg å benytte meg av

dataprogrammet NVivo 8. Dette var til stor hjelp i analyseprosessen for å systematisere datamaterialet. Strauss og Corbin (1998) skriver at koding handler om å gjennomgå dataene systematisk og finne ut av hva de egentlig forteller oss. Deretter samler man dataene på nye måter inn i mer abstrakte kategorier. For å kategorisere utsagn som hørte sammen, utarbeidet jeg hovedkategorier og underkategorier ut fra utsagnene i intervjuene. Gjennom kodingsprosessen ble jeg godt kjent med datamaterialet. Ved å kode materialet i flere nivåer vokste det frem mer abstrakte kategorier underveis. Først begynte jeg med en åpen koding hvor formålet var å identifisere begreper fra datamaterialet som kunne inngå i ulike kategorier. Deretter benyttet jeg meg av en aksial koding der jeg gikk dypere inn i hver kategori for å belyse disse. På det siste kodings nivået, selektiv koding, samlet jeg trådene i materialet for å få en mer overordnet forståelse av det sentrale ved jentenes opplevelser i forhold til mobbingen de har vært utsatt for (Dalen, 2004; Strauss & Corbin, 1998).

Etter at kodingsprosessen var ferdigstilt, var neste steg å fremstille dataene fra undersøkelsen. Det er flere ulike fremstillingsformer en kan benytte seg av, når en skal presentere resultatene fra en kvalitativ intervjuundersøkelse som dette. I min fremstilling valgte jeg å benytte meg av det som kalles tematisering. Denne fremstillingsformen innebærer ofte å ta utgangspunkt i intervjuguiden og de temaene den omhandler (Dalen, 2004). I fremstillingen av dataene vil det være en blanding mellom de temaene som er fastlagt i intervjuguiden og nye tema som kom til underveis i kodingsprosessen.

3.4 Validitet/kvalitet

Det er en forutsetning for å oppnå en forståelse av samfunnet at en prøver å få tak i hvilke forestillinger menneskene i samfunnet har om hverandre. Av dette følger at den som studerer samfunnet, må strebe etter å få tak i andre menneskers tanker, ideer og forestillingsmåter og ikke bare sine egne (Cooley, 1902 referert i Levin & Trost, 2005). Kvalitativ forskning bygger på at alle mennesker konstruerer sin sosiale virkelighet og selv gir mening til egne erfaringer. Av den grunn kan en ikke si at det finnes en sann virkelighet.

All forståelse preges av en forforståelse (Wormnæs, 1996). Denne forforståelsen påvirkes av våre forventninger, oppfatninger og teoretiske bakgrunn. Min tilnærming til temaene og intervjuprosessen kan ha blitt påvirket av mine tidligere erfaringer som jente og skoleelev, men også teoribakgrunn og utdanning har virket inn. I følge Kvale og Brinkmann (2009) bør

forskeren søke å se bort fra sin egen forforståelse og fokusere på meningen i informantenes uttalelser. Dette kan føre til en åpen holdning til informantenes opplevelser og erfaringer. En viss grad av forforståelse er imidlertid umulig å unngå, derfor er det viktig at forskeren er bevisst på sine forventninger, oppfatninger og bakgrunn. I innledningen har jeg redegjort for min forforståelse i forhold til tematikken i denne oppgaven.

Dalen (2004) skriver at det er viktig å være bevisst på sin egen forskerrolle når en skal gjennomføre et forskningsprosjekt. I kvalitative studier er forskerens rolle en viktig faktor. Denne rollen utspilles i samspill med informanten og den aktuelle situasjonen. Dette fører til at det blir vanskelig å stille krav til en nøyaktig etterprøving av innsamling og analyse av data. Av den grunn må en i kvalitative studier tilnærme seg spørsmålet om reliabilitet på en annen måte. Forskeren må gi en nøyaktig beskrivelse av de enkelte leddene i forskningsprosessen for at andre skal kunne følge prosessen. I denne oppgaven er dette forsøkt ivaretatt gjennom beskrivelser av forhold ved forskeren, informantene, intervjusituasjonen, og hvilke analytiske metoder som er anvendt i bearbeidelsen av datamaterialet.

Validering av en undersøkelse hører ikke til en spesiell undersøkelsesfase, men bør gjennomsyre hele forskningsprosessen (Kvale & Brinkmann, 2009). I kvalitativ forskning diskuteres validitet og reliabilitet ut i fra en annen terminologi enn i kvantitativ forskning. Kvaliteten i kvalitative undersøkelser diskuteres i forhold til troverdighet og gyldighet (Dalen, 2004; Kvale & Brinkmann, 2009). I følge Kvale og Brinkmann handler validitet i kvalitativ forskning om metodene som blir benyttet og forskeren som person. Skal en kunne vurdere validiteten eller troverdigheten i en undersøkelse er det viktig at forskeren eksplisitt redegjør for hele forskningsprosessen. Maxwell (1992) mener validitet må vurderes i forhold til forskningens formål. Han beskriver fem begreper for validitet; deskriptiv validitet, tolkningsvaliditet, teoretisk validitet, generaliserings- og evalueringsvaliditet. Jeg har valgt å ta utgangspunkt i disse fem begrepene i drøftingen av validiteten i denne undersøkelsen.

Deskriptiv validitet handler om hvorvidt informasjonen du sitter igjen med etter datainnsamlingen er korrekt (Maxwell, 1992). I dette prosjektet er den deskriptive validiteten forsøkt ivaretatt gjennom bruk av diktafon i intervjusituasjonen slik at en skulle kunne høre det som ble sagt ordrett i etterkant. Det ble videre gjort notater underveis, noe som er med på å understøtte forståelsen av det som ble sagt hvis det var noen tvetydigheter. Transkriberingen ble gjennomført snarlig etter hvert enkelt intervju slik at intervjuene skulle være ferskt i minnet. Transkriberingen ble også nedskrevet ordrett etter hva informantene hadde sagt.

Fortolkningsvaliditet innebærer å finne frem til indre sammenhenger i datamaterialet. Det handler om å finne ut av betydningen av det som blir sagt og om å få tak i informantens perspektiv (Maxwell, 1996). Dalen (2004) skriver at fordi informantens egne ord og fortellinger utgjør hovedtyngden av materialet som legges til grunn for tolkning og analyse, er det viktig at dette materialet blir så relevant og fyldig som mulig. En forutsetning for fortolkningen er at det foreligger valide, rike og fyldige beskrivelser fra informantene. Gjennom et grundig arbeid med intervjuguiden og gjennomføring av et prøveintervju i forkant, fikk jeg bearbeidet intervjuet slik at jeg kunne oppnå fyldige beskrivelser fra informantene. Spørsmålene ble bearbeidet, og oppfølgingsspørsmål ble skrevet for å sikre at viktige punkter ble belyst. Underveis i intervjuene var det viktig for meg å være observant og stille gode oppfølgingsspørsmål, dermed ble uttalelser konkretisert og utdypet der det var nødvendig.

Teoretisk validitet dreier seg om i hvilken grad de begrepene, mønstrene og modellene som blir anvendt, gir en teoretisk forståelse av de fenomenene studien består av (Maxwell, 1992, Dalen, 2004). En beveger seg forbi de konkrete beskrivelser fra dataene og omhandler de teoretiske konstruksjonene som forskeren bruker i studien (Maxwell, 1992). En tar utgangspunkt i empiriske enkelttilfeller samtidig som en tar i bruk teoretiske forestillinger og begreper (Dalen, 2004). I denne undersøkelsen er teoretisk validitet forsøkt ivaretatt gjennom en Grounded theory inspirert kodingsprosess. Kodingsprosessen innebærer koding i flere nivåer der en beveger seg opp mot en mer overordnet og teoretisk forståelse av datamaterialet.

Generaliserings- og evalueringsvaliditet handler om i hvilken grad en kan overføre resultatene i en studie til å gjelde andre utover de som deltok i studien, og om troverdigheten av eventuelle etiske evalueringer gjort ut i fra det som fremkommer i datamaterialet (Maxwell, 1992, Dalen, 2004). Om det som fremkommer i forskningsprosjektet også kan gjelde for andre som har vært i samme situasjon er høyst diskuterbart. Informantene i denne undersøkelsen er valgt ut på grunnlag av kriterier fastsatt i forkant. En kan på ingen måte hevde at de er representative for en større gruppe jenter som har vært utsatt for mobbing. Agdenæs (2000) skriver om det hun kaller ringvirkninger når det kommer til gjenbruk av resultater i kvalitativ forskning. Om resultater fra en forskningsstudie er anvendelig i andre situasjoner er opp til mottakeren å avgjøre, hevder hun. Vurderingen avhenger av om forskeren frembringer tilstrekkelig og relevant informasjon om studien. Resultatene som fremkommer i dette prosjektet kan ikke ukritisk generaliseres til en større del av

befolkningen. Formålet med denne oppgaven er å belyse hvordan det oppleves å bli utsatt for mobbing fra andre jenter. Det er fire jenters personlige opplevelser som fremkommer. Likevel vil jeg hevde at innblikket i deres hverdag som offer for mobbing, kan være til nytte for fagpersoner som jobber med barn og unge. Historiene disse jentene forteller, er viktige å få frem. De gir oss et bilde på hvor grusomt det kan være å bli utsatt for mobbing, hvilke følger det kan få for den enkelte og implikasjoner på hva voksne bør foreta seg i slike situasjoner. Historiene deres kan gi ringvirkninger i videre arbeid mot mobbing.

3.5 Etiske refleksjoner

Refleksjon og ivaretagelse av forskningsetiske hensyn er gjort gjennom å følge de forskningsetiske retningslinjene til den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH, 2006). I det følgende velger jeg å trekke frem de viktigste hensynene i forhold til denne undersøkelsen, med særlig vekt på hensynet til informantene.

3.5.1 Personvern

Før jeg kunne sette i gang med undersøkelsen, var det nødvendig å søke Norsk Samfunnsvitenskaplig Datatilsyn (NSD) om godkjenning da det behandles personopplysninger i undersøkelsen. Personopplysningsloven innebærer at alle som skal behandle personopplysninger i et forskningsprosjekt, har meldeplikt til datatilsynet. I samfunnsvitenskaplige prosjekter er det NSD en melder til. ”Med personopplysninger menes opplysninger som direkte eller indirekte kan knyttes til enkeltperson” (NESH 2006, s.14) det vil si navn, personnummer og/eller andre personentydige kjennetegn. Prosjektet ble meldt inn til NSD i midten av desember 2010 og tilrådning om gjennomføring av prosjekt forelå den 19.01.11 (se vedlegg).

I forbindelse med at jeg opprettet kontakt med informantene, var det nødvendig å registrere navn, alder, telefonnummer og e-post adresse til de som sa ja til å delta. Det var nødvendig for meg å registrere disse opplysningene for å kunne kontakte dem igjen og avtale tidspunkt for intervju. Personopplysningene som ble registrert i løpet av undersøkelsen, klassifiseres som indirekte personopplysninger (NESH, 2006). Opplysningene som kunne knyttes til enkeltperson ble registrert i en notatbok og denne ble lagt på et sikkert sted. Hver informant

ble gitt et tilfeldig og fiktivt navn. Dette fungerte som en koblingsnøkkel mellom det transkriberte intervjuet og de registrerte personopplysningene. De navnene som fremkommer i oppgaven er fiktive navn. Lydopptakene ble oppbevart på et sikkert sted sammen med personopplysningene. De registrerte personopplysningene og lydopptak vil bli slettet når sensur av oppgaven foreligger. Datamaterialet som fremgår i denne oppgaven er anonymisert ved at verken direkte eller indirekte personidentifiserbare opplysninger skal fremgå av oppgaven. I sitater der stedsnavn eller personnavn fremkommer, er disse tatt ut av sitatet for å bevare anonymiteten til den enkelte. Med bakgrunn i denne fremgangsmåten hevder jeg at alle personopplysninger i denne undersøkelsen har blitt behandlet konfidensielt og anonymisert slik at de ikke kan spores tilbake til enkeltperson.

3.5.2 Informert og fritt samtykke

I samsvar med de etiske retningslinjene (NESH, 2006), ble kravet om informert og fritt samtykke ivaretatt ved at informantene i forkant fikk tilsendt et informasjonsbrev (se vedlegg). Før intervjuet startet, gikk jeg igjennom dette informasjonsbrevet sammen med informanten. Informantene skrev deretter under, slik at jeg fikk et skriftlig samtykke til deltakelse i undersøkelsen. Det ble presisert at deltakelsen var helt frivillig, og at en når som helst kunne velge å trekke seg fra undersøkelsen. Informantene stod også helt fritt til å reservere seg fra å svare på enkeltspørsmål i intervjuet.

3.5.3 Unngå skade og alvorlige belastninger

Forskere har et ansvar for at personer som deltar i et forskningsprosjekt ikke utsettes for alvorlige belastninger ved å delta (NESH, 2006). Informantene i denne undersøkelsen er alle over myndighetsalder. De er ikke lenger utsatt for mobbing og har fått en viss avstand til mobbeopplevelsene. Likevel var det viktig for meg å gjøre det jeg kunne for at informantene ikke skulle føle det som en psykisk belastning å delta i intervjuundersøkelsen. Av den grunn ble alle informantene spurt i etterkant av intervjuet hvordan de opplevde å delta. De ble også bedt om å kontakte meg hvis det var noe de ønsket å snakke om eller hvis de skulle få noen reaksjoner i etterkant. På den måten gjorde jeg meg tilgjengelig til å bistå hvis det skulle være behov for det. Alle informantene ga uttrykk for at de syntes det hadde vært greit å la seg intervjuet. Flere sa de hadde hatt personlig utbytte av å snakke om det med noen.

4 Presentasjon av dataene

I dette kapitlet presenteres resultatene fra intervjuene. Fremstillingen bygger på teoridelen, men inndelingen er foretatt etter tolkning og analyse av det empiriske datamaterialet. Gjennom kodingsprosessen var det seks hovedtemaer som utpekte seg: Mobbingen; Mobberne; Årsaker til mobbingen; De voksnes rolle; Konsekvenser av mobbing; Vendepunktet og veien videre. Temaene blir belyst av sitater fra informantene som deltok i undersøkelsen.

4.1 Mobbingen

Jentene som deltar i undersøkelsen, har selv definert seg som offer for mobbing fra andre jenter. Som et innledende tema i intervjuet var det, av den grunn, viktig å finne ut hva den enkelte informant legger i begrepet mobbing. Informantene fremhever negative handlinger, ulike former, omfang og varighet som viktige momenter når de snakker om mobbing som begrep. Videre kommer beskrivelser av hvordan mobbingen informantene ble utsatt for utartet seg. Det beskrives både fysiske/direkte former og skjulte/indirekte former. Likevel ligger hovedvekten av deres opplevelser i den skjulte/indirekte kategorien. En av informantene forteller også om digital mobbing.

4.1.1 Former for mobbing

På spørsmål om hva informantene legger i mobbebegrepet bruker de ord som slem, nedlatende og ekkel. Dette gjenspeiler det som kalles negative handlinger når en ser på ulike definisjoner av mobbing i litteraturen. Informantene deler disse handlingene videre inn i ulike former for mobbing.

***Maja:** Det er jo den der utestengningen og å fryse ut, en annen type mobbing er å være fysisk... å være slem. Så er det den der håninga, å rakke ned på, å le av deg.*

I sin definisjon av mobbing deler Roland (2007) mobbingen inn i fysiske eller sosiale handlinger. Her ser vi likheter med det Nora definerer som fysiske eller psykiske handlinger.

***Nora:** Tenker jo erting da, si nedlatende ting til hverandre, være ekkel liksom. Det er jo sånn fysisk og psykisk, hvis det er det du tenker på. Jeg ble utsatt mer for ord da, skjellsord liksom.*

4.1.2 Omfang og varighet

I tillegg til å skille mellom former for mobbing, sier Emma noe om gjentakelse av trakasseringen.

***Emma:** Da tenker jeg på erting, daglig. På både psykisk og fysisk mobbing som går på meg personlig. Jeg synes mobbing er mobbing, men man opplever det forskjellig selvfølgelig. Ja det er jo slåing, utestegning, drittslengning, personangrep, baksnakking... det er jo mye man kan bli mobba for.*

Linnea fremhever også omfanget, men på en annen måte. Hun ser på mobbing som en uakseptabel handling. Samtidig fremhever hun at noen har et ansvar for å se og hjelpe, men peker likevel på at det er mange mobbeofre som ikke får hjelp.

***Linnea:** At det skjer mye som egentlig burde vært tatt tak i, at det er mange barn som blir mobba uten at noen ser det eller hjelper dem.*

Det er ulikheter i jentenes første opplevelser som skoleelever. To av informantene forteller at det var positivt å begynne på skolen. Linnea har i motsetning til disse ingen gode minner fra første tiden på skolen. Hun opplevde mobbing allerede fra første dag.

***Linnea:** Det var grusomt, husker jo fortsatt første skoledag hvor alt skjedde liksom. Jeg fylte jo seks år den dagen og hadde jo ny sekk og nytt pennal, alt var liksom klart til den store dagen. Starte på skolen liksom, men eh.. gleden ble jo fort ødelagt da.*

Mens tre av informantene husker den første tiden på skolen, har den fjerde vanskelig for å huske noe av de første årene på skolen.

***Emma:** Jeg husker ikke første skoledag, og faktisk ikke de første fire årene av skolen. Jeg har gått på ni skoler, og derfor er det vanskelig... jeg har vanskelig for å huske hvilken skole jeg har gått på og hva som hører til hvem.*

Det varierer hvor lenge jentene ble utsatt for mobbing. To av jentene ble mest utsatt på barneskolen. Nora forteller at mobbingen fra jentene sluttet da ticsene hennes avtok. Mobbingen Maja ble utsatt for, stanset da hun byttet skole i syvende klasse. Emma har vanskelig for å huske de første årene fra barneskolen, men hun erindrer at mobbingen startet i tredje klasse.

***Emma:** Som jeg husker tilbake nå så rundt tredje klasse var første gangen jeg opplevde mobbing, også har jeg jo byttet skole hvert år cirka og har egentlig opplevd mobbing på hver skole.*

Emma fortsatte å bli utsatt for mobbing frem til hun var ferdig på ungdomsskolen. Den av jentene i denne undersøkelsen som ble utsatt for mobbing lengst var Linnea. Hun forteller at mobbingen startet allerede fra hun begynte i første klasse og varte helt til hun var ferdig med videregående.

***Linnea:** Med en gang jeg starta på skolen når jeg var seks år, og til jeg var ferdig med videregående. Så tolv år da.*

4.1.3 Informantenes beskrivelser av mobbingen de ble utsatt for

I litteratur og forskning om mobbing blir handlingene definert inn i ulike kategorier som direkte/synlig og indirekte/skjult. Flere av informantene som deltok forteller at de har opplevd å bli utsatt for ulike former for mobbing.

***Emma:** Jeg husker jeg sto inne på jentedoen på ungdomsskolen. Så kommer disse jentene inn og da er man litt låst og kommer seg ikke ut, og så kommer dem jo inn en fire fem stykker om gangen. Følelsen når man står der, ikke kan gjøre noen ting, ikke kan forsvare seg, og ikke har noen til å forsvare seg heller, den følelsen er jo veldig dårlig. Da ble jeg fysisk slått til, ikke i ansiktet men på kroppen. Det skulle ikke synes tror jeg. Dem sa også mye stygt, fortalte hvordan jeg så ut, at jeg var dum og teit og... jeg husker jo ikke konkret ordrett hva dem sa for noe, for i en sånn situasjon så prøver man jo ikke å stå og følge med på hva dem sier for noe.*

I den perioden Emma opplevde mobbingen som mest intens, dreide det seg i tillegg til den skjulte mobbingen også om mer direkte mobbing som slag. Likevel ble slagene plassert på steder som ikke syntes så lett. Dette setter hun i sammenheng med at mobberne ikke ønsket at det skulle kunne oppdages i etterkant. Når slagene ble plassert på steder hvor hun hadde klær, måtte hun aktivt vise frem merkene hvis noen skulle se dem. Hadde hun blitt slått i ansiktet ville det vært mye mer synlig hva som hadde skjedd, når de kom tilbake til klasserommet.

***Linnea:** Alt fra den usynlige mobbinga til den virkelig synlige. Sånn på ungdomsskolen så kasta dem jo også ting på meg, kasta svamper på meg, kasta bøker på meg, kasta snøballer, jeg ble dynka. Dem pressa jo ofte hue mitt i snøen og satte seg oppå, og skulle se da hvor lenge jeg klarte å ligge der før det skjedde noe mer. Det var jo de lappesendingene, hvor da jeg fikk de merkeligste tinga, eh... alle de blikka folk ga... på en måte, "hvorfor er du her? Du har ikke noe her å gjøre, du er ikke inkludert, du er ikke en av oss".*

Det kommer fram i datamaterialet at den mobbingen jentene har blitt utsatt for veksler mellom ulike former for mobbing. I noen sammenhenger er det de samme mobberne som har

utsatt jentene for begge formene. Likevel skiller jentene mellom hva som er typisk jentemobbing og hva som i oftere grad kjennetegner mobbingen hvor det har vært gutter involvert.

***Linnea:** Jeg har opplevd at gutter er mer verbale og voldelige. Jenter gjør mer med psyken din. De var mer på å fryse ut, ville ikke leke med meg og sånne type ting. Dem kan jo være verbale dem også, for eksempel sende lapper i timen med forskjellige ting på, eller om det bare er det at du blir helt fryst ut. Ingen å være med i friminuttene, i samarbeidsting, i gymtimene...*

Jenter utøver ofte en mer subtil form for mobbing, som kan vise seg å være vanskelig å sette fingeren på. Informantenes fortellinger om den mobbingen de har opplevd, samsvarer i stor grad med dette. Likevel viser det seg at i flere sammenhenger er det en sammenblanding mellom ulike former som går igjen i informantenes opplevelser.

***Emma:** Det er jo jenter som står i skolegården, de ler av deg, peker på deg, dytter på deg og forteller stygge ting om deg... det er jo det jeg husker. At man ikke får lov til å være med på ting, at det hviskes og tiskes. Når man kommer inn i rommet så blir det stille...*

Hovedvekten av det informantene forteller om passer likevel inn i den mer skjulte og indirekte kategorien for mobbing. Det handler om blikk, utestegning, stillhet, lappesending. Å alltid stå på utsiden av gruppen.

***Nora:** Ja, blikk og... det var mer sånn blikk og rulling med øynene. De snudde ryggen til og sånne ting.*

Lappesending går igjen i flere av jentenes fortellinger. Linnea fikk tilsendt lapper fra mobberne sine med truende innhold.

***Linnea:** Jeg fikk mange lapper i timen med stygge navn, jeg fikk beskjed om at jeg skulle bankes og sånn.*

Maja opplevde også lappesending. Selv om hun ikke fikk se hva som stod på dem, visste hun at det handlet om henne.

***Maja:** Jeg fikk liksom ikke lov å delta på noe. Jeg husker dem dreiv å sendte lapper til hverandre, også kikka dem på meg og fniste før de sendte lappen videre. Jeg følte meg latterliggjort, baksnakka og mobba.*

Jentene forteller om de subtile og skjulte virkemidlene som ble brukt av de andre jentene for å trakassere dem. Linnea opplevde alltid å bli sittende alene hvis det skulle samarbeides i klassen.

***Linnea:** Så var det alle gangene hvor vi skulle samarbeide i klassen. Jeg ble alltid sittende alene, for ingen ville ha meg på sitt lag. Ingen ville jobbe med meg. Hvis det ble fastsatt hvem som skulle jobbe med hverandre, så ble jo den personen mobba fordi den måtte jobbe med meg... det var jo verdens undergang omtrent.*

Det som går igjen i jentenes fortellinger er at det dreier seg om latterliggjøring, utestegning, blikk, stillhet, baksnakking og rykter. Det ligger også en maktesløshet i det jentene forteller, de står alene om å skulle takle den stadige trakasseringen.

***Linnea:** Det var jo for eksempel i gymtimen og sånt da. Jeg var alltid alene hvis det skulle samarbeides om noe. Jeg var alltid den som ble pressa til å gå sist i dusjen, sånn at jeg måtte gjøre meg ferdig når de var ferdig og skulle gå ut. På alle sånne gruppeoppgaver var jeg den eneste som satt alene å jobba med ting. I det hele tatt masse utfrysning.*

Digitale virkemidler

En av informantene har i tillegg til annen mobbing også opplevd at mobberne brukte digitale virkemidler for å mobbe henne. En viktig grunn til at det kun er en av informantene som har blitt utsatt for digitale virkemidler, er alder. De tre andre informantene var ferdig med skolen før mobiltelefon og internett ble en stor del av hverdagen til barn og unge.

***Linnea:** På internett var det jo masse, både msn, hjemmesider og sånn. Også var det på mobil, med meldinger da hovedsakelig. Dem sendte meldinger noen ganger fra ukjente nummer og noen ganger helt åpenlyst fra egne nummer. Det var jo de groveste skjellsord egentlig "jævla fitte", "du skal dø", "vi skal drepe deg", "du kan bare glede deg til å komme på skolen, vi har en overraskelse".*

Informanten forteller her om både mer åpne og mer skjulte momenter i mobbingen. Noen ganger visste hun hvem som stod bak, andre ganger ikke. Likevel var mobbingen indirekte da hun ikke stod ansikt til ansikt med mobberne.

***Linnea:** Jeg ble jo mobba på internett, folk lagde en internett side om meg hvor dem bare skreiv masse piss. Jeg hadde ikke tilgang til det, for jeg hadde ikke passordet eller brukernavn eller noen ting sånn, så jeg fikk jo ikke fjerna det heller... jeg fikk en*

link, fra hu ene som hadde vært med på å lage den siden. Så jeg kunne helt fint gå inn å se hva som stod der, men jeg fikk ikke gjort noe med det som stod der. Jeg fikk ikke fjerna det, jeg fikk ikke rapportert inn eller noe sånt. Selv om jeg tok kontakt med politiet, så gjorde dem ikke noe med det dem heller, for dem hadde ikke ressurser nok. Så hva kan man gjøre? Da ble jo bare den siden værende oppe...

Linnea forteller om en maktesløshet der hun ikke hadde mulighet til å få fjernet det som var skrevet om henne. Hun hadde ingen kontroll over det mobberne skrev og det var en åpen side der hvem som helst kunne gå inn å lese. Selv Politiet lot være å ta det på alvor, og hun ble avfeid med at de ikke hadde ressurser til å bry seg med sånt. Som det kommer frem i sitatet nedenfor dreide det seg om grov skriftlig trakassering:

***Linnea:** De skreiv sånn "å nå er jeg så feit, nå ruller jeg nedover bakken", " jeg er sammen med den og den" da skreiv dem jo selvfølgelig navnet på en som absolutt ikke ville bli sett sammen med meg. Det var skrevet sånn "hei jeg heter ... jeg er 13 år, jeg er feit og jeg spiser masse mat hele tida. Jeg er feit og jeg kommer til å dø så feit og stygg som jeg er. Heldigvis har jeg en kjæreste og han heter ... Jeg er en hore og jeg ligger med alt jeg kan komme over, men det er ikke så mange som vil ligge med meg for jeg er jo så stygg".*

Gjennom det Linnea forteller, er det tydelig at mobberne ville at hun skulle få med seg hva de skrev om henne. Hun forteller om samtaler andre jenter hadde om henne over chattekanalen MSN. Linnea ble lagt til i samtalen slik at hun kunne sitte og se hva de skrev eller så sendte de henne en logg av samtalen i etterkant. Hun forteller at det var liten eller ingen grad av foreldrekontroll når det gjaldt internett og mobiltelefon.

***Linnea:** Det var veldig mye rykter da at jeg ligger med alle, eller at jeg solgte meg. Alle viste om det, de ryktene spredde seg fort fordi omtrent alle hadde jo internett og gjerne egen pc. Hva dem dreiv med da, det visste jo ikke foreldrene, og jeg trur ikke mamma og pappa helle hadde noe peiling på hva jeg dreiv med på internett.*

4.2 Mobberne

***Nora:** Jenter er jo ikke snille, dem er fryktelig slemme.*

Informantene forteller at de som mobbet dem hovedsakelig var andre jenter som gikk i klassen deres. Det som går igjen i deres opplevelser er at mobberne kunne være jenter som i noen tilfeller utga seg for å være venninner og i andre tilfeller mobbet dem. Videre forteller de

at mange av mobberne var ressurssterke og godt likt i omgivelsene. En av informantene har også blitt mobbet av lærere.

4.2.1 Ressurssterke jenter

Linnea forteller at hun stod helt alene uten støttespillere i klassen, alle jentene var med på å mobbe henne. Forskningen viser i mange tilfeller at det gjerne er de populære og ressurssterke jentene som mobber. De er populære blant jevnaldrende, og de innehar en sosial makt i klassen. Disse jentene har gjerne godt utviklete sosiale ferdigheter, og de kan være dominante og eneveldige i det sosiale samspillet med andre jevnaldrende (Besag, 2006; Salmivalli, 2005).

***Emma:** Det var vel de tøffe i klassen, de populære, de som alltid stakk seg frem og fikk mest oppmerksomhet.*

Det har også vist seg at mange av de jentene som utøver mobbing i det skjulte, er godt likt av lærere og voksne. Den skjulte formen for mobbing fører til at de kan opprettholde en ytre sosial status som uskyldige og snille jenter.

***Linnea:** Brautende, veldig sånn ”gi meg oppmerksomhet” personer. Dem nølte ikke med å skille seg ut, og det var jo som regel også dem som turte å framføre foran hele skolen, de hadde ikke noen problemer med å gjøre ting offentlig, eller for eksempel være med i elevrådet og sånne typer ting. Noen av dem var på en måte lærernes gullunger, fordi dem hadde læreren rundt fingeren, mens andre var på en måte sett på av lærerne som problembarn.*

Maja sin hovedmobber hadde egenskaper som ble verdsatt av både elever og lærere ved skolen.

***Maja:** Jeg husker hu som sånn bortskjemt drittunge da, hu var veldig pen og hadde veldig sånn riktige klær. Litt sånn overlegen og arrogant rett og slett. Hun var veldig flink på skolen.*

Besag (2006) skriver at mobbing blant jenter handler blant annet om å ekskludere noen for å selv få sterkere tilhørighet som gruppe. En av jentene fremhever gruppetilhørighet som en faktor i mobbingen.

***Nora:** De var en gjeng liksom, som bestod av flere som dro det frem. Det er jo sånn at man drar med de fleste liksom også gjør man det bare på en måte. Jeg følte de ble*

sterke med den gjengen. Når de ikke var sammen som gjeng, så kunne jeg være sammen med dem en og en.

4.2.2 "Venninner"

Jentene forteller om opplevelser der de tror de er venner med noen, for så å bli dolket i ryggen i neste øyeblikk.

***Linnea:** Det var ei i klassen som jeg var en del med, men hu var liksom sånn... med en gang de populære tok kontakt med hu så var jo.. ja da begynte hu å mobbe meg. Fordi da ble jo hu populær av dem, men med en gang de begynte å fryse hu ut igjen, da gikk a tilbake til meg. Så det var alltid fram og tilbake hele tida.*

På spørsmål om de som mobbet henne var venninner av henne, svarer Emma:

***Emma:** Ja, venninner i gåseøyne, som jeg trodde var mine venninner vertfall da. I klassen min.*

I følge flere som har forsket på mobbing mellom jenter (Simmons, 2002; Besag, 2006), kjennetegnes denne mobbingen ofte av at det er nære relasjoner mellom jentene som er involvert.

***Nora:** Ja da, jeg fikk lov å være med innimellom. Men da følte jeg det mer som at det var fordi, eller egentlig litt fordi... egentlig for å stenge meg ute igjen da.*

Besag (2006) beskriver et slags avhengighetsforhold mellom jentene som mobber og den som blir utsatt for mobbingen. Hun sammenligner det med atferden man ser hos mange som lever i samlivsforhold preget av psykisk og fysisk vold, hvor den svake parten velger å bli værende til tross for situasjonen hun/han lever i. En ser ofte av mobbingen mellom jenter at offeret skifter mellom å være innenfor og utenfor.

***Maja:** Det var også sånn at jeg var veldig skuffa, for jeg husker jeg av en eller annen grunn tok bussen seinere også var en av de andre jentene fra klassen der. Da husker jeg vi prata og hadde det så koselig, så da tenkte jeg liksom sånn at "nå har vi blitt venner". Så kom jeg på skolen neste dag, men da snudde hu ryggen til meg med en gang.*

Det som går igjen i det jentene forteller, er at de har et inderlig ønske om å være inkludert i miljøet. Linnea uttrykker et sterkt ønske om å være inkludert, å være en av gjengen.

Linnea: Jeg ville jo være en av dem, jeg ville jo på en måte være med i miljøet. Vite hva dem prata om, og skjønne de interne spøkene dems.

4.2.3 Lærere og andre voksne på skolen

Maja forteller også at hun hadde et anstrengt forhold til rådgiveren på ungdomsskolen. Hun forteller at rådgiveren sa rett ut at hun var for dum til å få noen skikkelig utdannelse. Hun opplevde også mobbing fra lærere.

Maja: Der opplevde jeg faktisk litt mobbing fra lærere... jeg var hu der steinerskole jenta liksom. Så det ble sånn "Ja hva kan du da, du kan hekle kanskje du da?". Jeg husker spesielt han ene læreren som vi hadde i matte. Vi satt å gjorde oppgaver og leverte inn også skulle han liksom gå i gjennom de på tavla. Så sa han "så får dere se hva ... har gjort da" og ler. Så skrev han mitt stykke på tavla og hva jeg hadde svart da og liksom sånn "hallo". Jeg følte at han alltid var ute etter meg.

I følge Elevundersøkelsen (2010) er det en økning på 10 prosentpoeng fra 2007 i antall elever som svarer at de opplever mobbing fra lærere. Oftest skjer mobbingen fra elever i samme klasse eller fra andre elever på skolen. Likevel viser undersøkelsen at 40 prosent av de som opplever mobbing jevnlig svarer at de også har vært utsatt for mobbing fra lærere eller andre voksne ved skolen.

4.2.4 Passive mobbere

Jentene forteller også om den makten mobberne har over resten av klassen. Det var ikke alle som tok initiativ til mobbingen. Likevel tjente de som medløpere for mobberne og støttet dermed opp om mobbingen.

Linnea: Resten er vel sauer tenker jeg. Det er jo lettere å pirke på en som allerede blir pirka på for å få litt høyere status, eller bli bedre likt.

Det handlet blant annet om å beskytte seg selv mot å bli utsatt for mobbing mener Linnea.

Linnea: Det er helt utrolig at, det høres jo nesten helt uvirkelig ut at en hel klasse gjør det. Men ingen turte å stå opp mot de store, for da ble de jo sjøl mobba.. og det vil jo ingen. Det var alltid noen som var av høyeste rang i klassen.

Det kommer frem at det dreier seg om et slags hierarki system blant jentene, der de sterkeste sitter med makten og styrer resten av gruppen. De bestemmer hvem som er ute og hvem som er inne i gruppen.

4.3 Årsaker til mobbing

Forskning viser at årsaksbildet bak mobbing er komplekst (Roland, 2007). Det er sammensatt av mange ulike faktorer som sosialt miljø, de voksne rundt barna og individene i gruppen.

4.3.1 Mobberne og miljøet

I intervjuene kommer det frem at mye av mobbingen kan handle om å opprettholde status og fremstå som selvsikker i et miljø preget av hierarki og trakassering.

Linnea: Å ikke være den som blir mobba sjøl. For hvis du mobber, så slipper du kanskje at det du som blir hakkehøna. Da er det allerede en der som blir hakka på. Det er i vertfall det jeg tror da...

I noen tilfeller er man kanskje redd, eller ser opp til andre jenter.

Maja: Jeg tror jenter mobber andre jenter dem er litt redd for. Jeg merka jo at de som jeg på en måte tok da, var ofte de jentene som jeg egentlig så litt opp til på en måte og som jeg ønska at jeg var litt lik kanskje. Så jeg tror veldig ofte at jenter på en måte prøver å dra ned de som dem føler er ett hakk over da.

4.3.2 Forhold ved den enkelte

Å bli utsatt for mobbing er ikke noe man som offer kan noe for. Mobbing er trakassering som foregår over tid; fra en sterk part til en svakere part som ikke kan forsvare seg i den aktuelle situasjonen. Linnea opplevde at i mobbernes øyne var alt ved henne feil.

Linnea: Jeg fikk aldri forklart noen direkte årsak til det, hele meg var jo bare feil. Jeg skulle jo ikke være der, jeg så feil ut, og gjorde ting feil.

Emmas egne refleksjoner om årsaker til at hun ble mobbet dreier seg om henne som person. Hun sier selv at når mobberne forklarte hvorfor hun ble mobbet, gikk det mye på hennes utseende. Hun peker på faktorer ved hennes utseende, person og familieforhold.

Emma: Jeg har vokst opp i ett religiøst hjem, hvor vi gikk litt annerledes kledd. Jeg har for eksempel aldri fått lov til å bestemme selv hva jeg skulle ha på meg, og gått kledd som en gutt. Jeg har også vært overvektig hele livet. Det kan være det, at det er derfor jeg har blitt mobba. Det er vertfall vært en grunn for å mobbe meg da, det har gått mye på vekt og størrelse når de har mobba. Jeg har heller ikke hatt noe nettverk som kan følge meg opp og sånn, ikke hatt noen sånn kjempe oppfølging fra hjemmet.

Maja forteller om å bli mobbet for å være fattig og bo i blokkleilighet. Når hun ser tilbake på situasjonen, var de en helt normal familie med normal økonomi. Likevel skilte hun seg ut i miljøet på skolen fordi resten av elevene kom fra meget velstående familier med store villaer, flotte biler og hytte på fjellet.

***Maja:** Jeg husker det var veldig sånn merkepress, det begynte ganske tidlig på den skolen. Jeg hadde jo ikke merkeklær, mens de andre var jo... de aller fleste som gikk på Steinerskolen den gangen hadde mye mer da. Så de hadde liksom litt større muligheter. Det også ble ett tema da, at vi var liksom sånn.. gikk i fillete klær og, vi gjorde jo ikke det men, i forhold til dem som bare hadde Levis og Diesel og jeg husker de der Sefa buksene jeg hadde jo ikke det...*

Også Maja trekker frem forhold ved utseende og person, særlig i forhold til ytre faktorer som klær og andre statussymboler. Det som viser seg å være felles for jentene er at de særlig peker på ytre forhold ved sin person som mulig årsak til mobbingen de har opplevd. Emma legger også vekt på at hun byttet skole så mye:

***Emma:** Også føler jeg også det at jeg kommer ny inn på skolen, midt i et år eller hvert år... så klarer jeg ikke å skape fortrolighet til noen, ikke til noen voksne heller til å klare å... hva skal jeg si... det er kanskje enklere å ta meg da.*

Det handler om å skille seg ut i det miljøet en er i og ikke oppleve aksept for den man er som person. De var sårbare og annerledes i jevnaldersmiljøet.

4.4 De voksnes rolle

Lærere og andre voksne på skolen ser og er sammen med barna hver dag. De er i en særstilling når det gjelder muligheten til å observere det sosiale samspillet som foregår mellom elevene. Gjennom både FNs barnekonvensjon og opplæringsloven (jf. kap 1) ser en at voksne som arbeider med barn og unge, har en plikt til å gripe inn og beskytte barn mot å bli utsatt for mobbing.

4.4.1 Å oppdage mobbing

***Nora:** Jeg vet ikke... det var ingen som spurte meg.*

Felles for alle jentene er at de voksne var i liten grad involvert i forhold til mobbingen de ble utsatt for.

Emma forteller at hun ikke vet om lærerne visste om det som skjedde eller ikke, men at i hennes øyne burde de ha visst om det. Hun forteller at hun ga mange signaler om at hun ikke hadde det bra, men det var ingen som tok initiativ til å prate med henne om det.

***Emma:** Lærere burde ha visst. Jeg vet ikke om dem gjorde, men jeg er en sånn person som viser veldig godt ut av meg at jeg ikke har det bra når jeg ikke har det bra. Jeg var veldig stille i den perioden, så ikke så mye, og viste veldig at her trives jeg ikke. Så de burde tatt tak i meg og spørre virkelig om det var noen ting.*

Å skulle fortelle om hva hun ble utsatt for, ble vanskelig for henne. Likevel ønsket Emma at noen hadde spurt om hva som foregikk. Hun påpeker at mobbingen burde blitt oppdaget på grunn av de signalene hun ga. Til tross for dette var det ingen som så henne verken på skolen eller hjemme.

***Emma:** Hadde dem spurt så hadde jeg nok sagt ja. Det skulle ha vært oppdaga, hadde jeg som voksen og sett på meg selv som barn, så hadde jeg sett at dette barnet her ikke har det bra.*

Linnea forteller at selv om mobbingen hovedsakelig foregikk i det skjulte, må det ha vært veldig tydelig at hun var utenfor resten av gruppen fordi hun alltid var alene. I likhet med Emma, forteller hun at lærerne mest sannsynlig må ha visst om hva som foregikk uten at de foretok seg noe.

***Linnea:** Jeg var jo alltid den siste som ble valgt til lag, satt alltid alene med alle oppgaver som man skulle samarbeide om og i gymmen var jeg alltid alene. Så ingen lærere kan ha oversett det, time etter time etter time. Lærerne tror jeg så på det mellom fingra. Jeg tror dem så hva som foregikk men dem visste ikke hvordan dem skulle ta tak i det, hva dem skulle gjøre. Så dem gjorde jo stort sett ingenting med det heller da.*

Maja opplevde at det som skjedde ikke ble tatt alvorlig fra lærernes side, og at det gikk lang tid før de fikk opp øynene. Hun sier hun alltid følte hun var i forsvarsposisjon. Hun tror at de rundt så på forsvarsatferden som et provoserende angrep i stedet for et forsvar mot mobbingen hun ble utsatt for.

***Maja:** Jeg tror det ble litt bagatellisert, lærerne så kanskje ikke... for jeg har alltid vært flink til å svare for meg og stå opp for meg selv og sånn. Det ble kanskje sett på som et angrep istedenfor da, siden jeg følte meg sånn utenfor. Veit ikke jeg... at jeg kanskje angrep de andre, men jeg følte at jeg gikk og forsvarte meg hele tida. Så det*

ble ikke egentlig tatt opp før sjette klasse, for da begynte jeg å skulke da, for jeg hadde jo ikke lyst til å være der.

Nora valgte å skjule det faktum at hun ble utsatt for mobbing. Hun fortalte det aldri til noen voksne, verken lærere eller hjemme. Til forskjell fra de andre, tror hun ikke de voksne rundt kan ha visst om det som foregikk.

Nora: *Det er vanskelig å se da, det er nok ikke så mange som har sett det.*

Det ligger i selve begrepet at den skjulte og indirekte mobbingen kan være vanskelig å oppdage.

Emma: *Det kommer litt an på om den som blir mobba tør å snakke om det eller ikke. Hvis man ikke vil snakke om det så er det noe som blir skjult og ikke kommer ut.. og har man fysiske skader av en mobbing så vil jo det oppdages fortere selvfølgelig.*

Her legges det til grunn en oppfatning om at offeret må fortelle for at de voksne skal oppdage hva som skjer. Informantene har alle opplevd at til tross for at de ga mange signaler på at det var noe galt, var det nesten ingen som så dem og tok opplevelsene deres på alvor.

Linnea: *Jeg veit ikke, det kommer an på om du er bevisst på det eller ikke. For sånn utfrysningsmobbing kan være lett å se, samtidig kan den fysiske og verbale den kan være veldig vanskelig å se for det kan foregå mens det ikke er en lærer der. Det kommer selvfølgelig an på hvor oppmerksomme lærerne eller de rundt deg er på det.*

Linnea påpeker noe viktig her. Hun har selv opplevd at lærere og andre voksne rundt, ikke har gitt uttrykk for at de har sett hva som foregikk. Hun fremhever bevissthet og oppmerksomhet som viktige momenter for å oppdage mobbing. Linnea forteller at det kun var en lærer gjennom de tolv årene med mobbing, som snakket med henne om det.

Linnea: *Bare hu ene, det var i tiende klasse, som skulle høre meg i muntlig og da gikk vi inn på et klasserom hvor det da sto masse om meg rissa inn i en pult... og hu bare "Er det virkelig sant? blir du virkelig så mye mobba som det jeg forstår på denne pulten her?" så sa jeg ja, velkommen etter. Da prata hu med meg lenge, tok seg tid til å høre på meg og sånt, så selv om hu ikke fikk tatt det direkte med klassen så hjalp det veldig mye at hu hørte på meg, hu trudde på det jeg sa, trudde ikke at jeg jugde.*

Hun forteller at læreren ikke tok det videre opp med klassen, men hun følte likevel en trøst i å bli trodd, få snakke med noen om det og tatt på alvor.

***Maja:** Det ble ikke tatt godt nok tak i, og hu som var rådgiver burde gjort ting på en annen måte da. Jeg tror ikke jeg har noen oppskrift på hvordan, men jeg tror det er viktig å skape en trygghet... å få den som mobber da til å føle seg trygg på en person, sånn at du kan ha en dialog.*

Maja har både vært offer for mobbing, og senere vært en mobber selv. Hun forklarer atferden sin ut i fra en tidligere offerrolle, og at hun begynte å mobbe andre for å beskytte seg selv. Under den tøffe overflaten, lå en utrygg jente som ikke følte at noen så henne.

***Maja:** Så det er noe med det å skape den trygghetsfølelsen.*

4.4.2 Vanskelig å si i fra

Tre av informantene har ved en eller flere anledninger fortalt lærere hva som foregikk. Maja forteller om hvor vanskelig det er å si i fra når mobbingen foregår i det skjulte og er så subtil.

***Maja:** Jeg tok det jo opp ganske mange ganger, men hun var jo liksom sånn... typisk.. så hu fikk jo alltid vridd dette her til at det var min skyld og at det ikke var det hu hadde sagt og, det var ikke sant og jeg jugde og sånn. Hun kom jo veldig godt overens med de andre på skolen, siden de var fra samme miljø og foreldrene var fra samme miljø.*

Jentene opplever at selv om de fortalte hva de opplevde til lærere og andre voksne, ble det ikke tatt tak i.

***Linnea:** Så prøvde jeg å snakke med helsesøster på skolen, men hun bare hengte seg opp i de tinga som hadde skjedd med broren min og meg. Begynte å stille ubehagelige spørsmål. Så da bare lokka jeg helt igjen.*

Linnea forteller at hun sjelden ble trodd eller tatt på alvor når hun fortalte om mobbingen til lærere. Dette førte etter hvert til at hun selv satte spørsmål vet om det hun hadde opplevd var virkelig eller ikke, og om noen ville tro på henne.

***Linnea:** Før var det vanskelig å prate om det, for jeg følte det som om jeg jugde. Jeg var jo vant til å ikke bli trudd. Det var alltid den spenningen om jeg blir trudd denne gangen, eller trur dem at jeg juger?*

Flere av jentene vekslet mellom forsøk på å fortelle og redselen for å fortelle. De turte som oftest ikke å fortelle det til noen. Redselen de følte bunnet i truslene de fikk fra mobberne.

***Emma:** Det er mye fordi at hvis man forteller så går det jo ut over den og den personen... det var jo trusler mot venner og familie hvis man sa noen ting, at det går ut over andre. At de skal gjøre livet ditt til et helvete og...*

Bortsett fra en enkelt episode som også involverte mobbing av en annen jente, fortalte ikke Emma det til noen. Hun var redd for konsekvensene.

***Emma:** De truet med at det skulle gå utover... ja sånn "pass på familien din, vi skal ta dere", "vi skal gjøre livet ditt til et helvete hvis du gjør noen ting med det", og "vi venter på deg når du går hjem fra skolen". Men jeg vet jo ikke hvilke konsekvenser det hadde fått hvis jeg hadde sagt det til noen.*

Nora valgte å holde mobbingen helt for seg selv. Det kan virke som om det var en skam knyttet til det å bli mobbet. Hun ville ikke at noen skulle vite om hva som foregikk.

***Nora:** Nei jeg følte vel kanskje det var det beste, jeg vet ikke. for nei jeg var sånn "jeg sier det ikke til noen" ingen skulle vite noe om det.*

4.4.3 Konsekvenser av å formidle

Jentene uttrykker at det å si i fra om mobbingen til lærere eller andre voksne på skolen, har hatt liten eller ingen effekt. Maja opplevde at lærerne heller fokuserte på hva hun kunne forandre ved seg selv enn å ta tak i og få slutt på mobbingen fra de andre jentene.

***Maja:** De gangene det ble et tema, så ble det ofte til at det egentlig var min skyld. Kanskje dem trodde at det her skjer fordi jeg oppførte meg sånn. Jeg husker at de sa at "sånn og sånn, du må prøve å være sånn".*

Linnea forteller at hun mange ganger fortalte lærere hva som foregikk. Likevel opplevde hun ikke å bli trodd. Gjentatte opplevelser med å ikke bli tatt på alvor førte til at hun ga opp å formidle det som skjedde med henne.

***Linnea:** Jeg vet ikke... i starten var det jo helt følt når jeg visste at jeg fortalte sannheten, men at det ble jo ikke hørt på. Til slutt så ble jeg jo bare vant til det, at det var ikke noe vits å si i fra for det var jo ikke noen som gadd å høre på eller gjøre noe med det uansett. Da foregikk det jo mye mer i stillhet, samtidig som det var jo veldig åpenlyst... dem skjulte ikke at dem holdt på sånn. Hvem som helst kunne sett det, hvis dem bare hadde giddet.*

Hun forteller også om en episode da en av lærerne tok det opp i klassen. Det resulterte i at mobbingen tiltok og beskyldninger om at hun sladret til læreren.

4.5 Mobbingens konsekvenser

Forskning viser at det å være utsatt for mobbing kan føre med seg flere negative og meget alvorlige konsekvenser for offeret (Olweus, 1992; Salmivalli, 2005; Besag, 2006). Blant jenter spesielt er det funnet en signifikant sammenheng mellom offerrolle, depresjon og negativ vurdering av andre mennesker (Salmivalli, 2005). For jentene som deltok i denne undersøkelsen, førte mobbingen både til konsekvenser underveis mens mobbingen foregikk og i ettertid. Flere av informantene forteller at mobbingen fortsatt preger dem som personer og sannsynligvis alltid vil gjøre det.

Linnea forteller at hun så frem til å begynne på nytt på ungdomsskolen. Da ble klassene delt opp, og hun håpet hun skulle slippe mobbingen. Sånn ble det ikke.

Linnea: Når jeg bytta fra barneskolen til ungdomsskolen så tenkte jeg at jeg starter med blanke ark. Nå er det... ja kanskje halve klassen veit at jeg har blitt mobba fra før, men ryktene spredde seg ganske fort og det holdt ikke lenger enn første skoledag så visste hele skolen at jeg var et mobbeoffer.

Stempelet som mobbeoffer ble med henne videre over på ungdomsskolen. Hun opplevde at det var vanskelig å komme bort fra det stigmaet rollen som mobbeoffer førte med seg, og det førte til at mobbingen fortsatte på ungdomsskolen.

4.5.1 Å takle en hverdag med mobbing

Maja: Det har nok påvirket skolegangen min i en veldig negativ retning, fordi jeg ga opp veldig mye.

Alle jentene forteller at mobbingen de ble utsatt for hadde konsekvenser for den faglige utviklingen deres på skolen. På grunn av mobbingen ble skolen og skolearbeid forbundet med noe negativt.

Nora: Nei jeg ga kanskje litt faen... ja det var jo mye jeg heller ville gjøre enn å være på skolen og drive med skolearbeid.

Opplevelsene førte til at alle krefter gikk med til å bekymre seg over hva som ventet.

Emma: Jeg tror at jeg... den har gjort at jeg har fått dårligere karakterer enn jeg skulle hatt da, for det har ført til mye konsentrasjonsvansker, mye tenking. Hvordan jeg skulle få hverdagen til å gå opp. Den evige bekymringa om hvem kan jeg snakke med i dag, hvem kan jeg ikke snakke med. Så det har jo prega mine karakterer og min væremåte den mobbinga.

Mobbingen har ført til at jentene ikke har fått muligheten til å delta på likt grunnlag som de andre, og vise hva de kunne.

Linnea: Jeg hadde ikke motivasjon til å gjøre noen ting... jeg ville jo ikke prate i timene, så jeg fikk dårlige karakterer i muntlig. På alle sårne der samarbeids og gruppeoppgaver så fikk jeg dårlige karakterer fordi jeg gjorde ting aleine, og det var jo ikke sårn det var ment. I gymmen var jeg jo alltid aleine så da fikk jeg jo dårlig karakter da. Jeg ville jo tilslutt ikke ha gym i det hele tatt, var veldig mye borte der i fra. Veldig mye "glemt gymtøy" eller "sjuk".

Alt for å bli godtatt

Mobbingen jentene ble utsatt for førte til mye usikkerhet. Noen ganger fikk de lov til å være med de andre jentene. De beskriver seg selv da som veldig opptatt av å gjøre hva som helst for å bli godtatt.

Maja: De gangene jeg fikk være med, så gjorde jeg alt dem sa. Så da ble det til at jeg gjorde ganske mye faenskap da, for å få lov til å henge med dem.

Linnea forteller at hun tok til takke med de vennene hu fikk, selv om de av og til også var med på å mobbe henne.

Linnea: Jeg tok jo til takke med det, for det var jo kanskje det beste jeg fikk akkurat da og det eneste jeg fikk også. Så da tenkte jeg at det var jo bedre enn ingenting. Jeg visste jo aldri hvor jeg hadde henne, jeg visste jo aldri om jeg kunne være sammen med hu den dagen eller ikke.

Hun gikk også til drastiske grep i forsøk på å bli godtatt. Likevel forteller hun at hun aldri ble bra nok for de andre jentene uansett hva hun gjorde.

***Linnea:** Jeg måtte jo bare forsvare meg med det jeg kunne, måtte bare sette på meg steinansikt, og prøve å overse alle de tinga jeg fikk høre. Plutselig var jeg feit og når jeg gikk ned i vekt og begynte å trene hele tida.. og fikk jo faktisk anorexi, da var jeg for tynn. Da begynte jeg å overspise og da var jeg jo for feit igjen. Så det var hele tida noe.. enten så brukte jeg briller eller så brukte jeg regulering, eller så hadde jeg skeive tenner, eller så var det noe annet med utseendet mitt.*

Unngåelsesstrategier

Informantenes skolehverdag har vært preget av mye unngåelse. De forteller om strategier de hadde i hverdagen for å unngå å komme opp i situasjoner hvor de møter på mobberne og blir utsatt for mobbing.

***Emma:** Det jeg konsentrerte meg om var å komme meg på skolen, også komme dit, følge med i timen, sitte inne i friminuttene. Alle mulige unnskyldninger for å slippe å gå ut, slippe unna gymmen prøve alle mulige unnskyldninger for det, for å slippe mobbing der... og så komme seg hjem for å sitte hjemme å gjøre lekser, det var det som var dagen min da. Å prøve å komme meg gjennom hele hverdagen.*

Emma beskriver hverdagen sin som en kamp for livet.

***Emma:** Det er jo en kamp for livet da egentlig... alltid ute i siste liten for da møter du kanskje ikke på dem på skoleveien. Komme inn i timen etter de andre for da slipper du å stå og vente sammen med de andre.. for da er det jo lærer der når du kommer inn i klasserommet og så... det er jo en kamp for å få en bedre dag hele tiden, kjemper hele tiden.*

Linnea forteller at hun alltid unngikk aktiviteter som innebar å prate høyt i klassen. Det handlet om å ha en strategi klar for å komme seg ut av situasjonen. Å stå foran alle i klassen å fremføre noe, var alt for vanskelig å få til på grunn av det hun daglig ble utsatt for.

***Linnea:** Å prate høyt i klassen det gjorde jeg ikke. Hver gang det var noe fremføring, så ble jeg dårlig eller så måtte jeg tilfeldigvis på do den timen da og var jo borte så jeg ikke tok den framføringa.*

Maja ventet som regel til de andre var dratt fra skolen for å unngå å komme opp i mobbesituasjoner.

***Maja:** Det var jo ofte jeg tok en buss seinere hjem for eksempel, fordi jeg syns det var ekkelt å ta bussen sammen med de andre eller gå til bussen med dem. Så jeg gikk*

liksom alltid litt bak dem. Det var ikke så veldig hyggelig, det var ganske ekkelt, jeg syns det var ganske uggent.

Nora valgte å gå omveier hjem fra skolen for å ikke møte på mobberne sine.

Nora: Jeg prøvde å ta andre veier hjem, for det var ganske stort. For å ikke møte på dem, så prøvde jeg å gå en annen vei da.

Nora hadde muligheten til å være sammen med noen yngre jenter på skolen. Hun valgte å oppsøke dem i friminuttene for å unngå å være sammen med de andre jentene i klassen sin.

Nora: Jeg hadde liksom en venninne som gikk ett år under, og så ett par jenter som gikk ett år under der igjen. Så jeg hadde, heldigvis, de jeg kunne være sammen med.

Hun forteller også i likhet med flere av de andre jentene at hun ofte valgte å sitte inne i friminuttene. Selv om Nora valgte å sitte inne så var det ikke fordi hun helst ville det, men hun satt inne for å slippe unna mobbingen.

Nora: Det var jo sånn at man kunne velge om man ville være inne eller ute, så det ble til at jeg satt inne i klasserommet og leste, jeg leste en del... Det var for å unngå dem. Jeg fikk ikke gjort det jeg hadde lyst til på grunn av mobbingen.

Emma forteller at hverdagen bestod av å utvikle teknikker for å overleve.

Emma: Hvordan skal jeg klare å komme meg gjennom dagen, hvordan skal jeg komme meg hjem, og hva skal jeg si når jeg kommer hjem. Orker jeg i det hele tatt å komme tilbake på skolen i morgen da? Det er jo bare overlevelsesteknikker som går om igjen og om igjen i hodet.

Jentene forteller at de også unngikk mobbingen ved å late som de var syke. Det var dager hvor de ikke klarte å samle nok krefter til å komme seg på skolen og møte mobberne sine.

Emma: Det føles jo ikke noe bra, jeg var mye syk fra skolen og borte... eller syk i gåseøyne for å si det sånn.

Etter flere år med mobbing, begynte Maja å skulke den siste tiden av barneskolen. Hun orket ikke lenger å møte mobberne sine.

Maja: Jeg skulka jo masse. Tok bussen ned til byen også gikk jeg rundt der når jeg egentlig skulle ha vært på skolen.

Å beskytte seg selv

Flere av informantene beskriver seg selv som en person med en mur eller lignende rundt seg. Det uttrykket de signaliserte ut til de andre var et forsøk på å beskytte seg selv i den vanskelige hverdagen.

***Linnea:** Jeg var en hard nøtt og jeg gjorde det bevisst. Jeg lukket meg inn, jeg satt jo alltid bakerst i klasserommet. Den typiske jenta med svære klær, satt bakerst i klasserommet sånn (legger armene i kors), bare skulte på alle de andre. Fordi jeg ble jo fryst ut uansett, så da ville jeg på en måte ikke slippe noen inn på meg i det hele tatt... for jeg turte ikke, jeg var redd for å bli såra og jeg hadde jo fortalt det så mange ganger til andre lærere hva som skjedde. Så jeg turte ikke å slippe inn noen andre i frykt for at jeg skulle åpne meg, for så å bli ignorert eller at det bare skulle bli oversett igjen.*

I sitatet over forteller Linnea om hvordan hun etter hvert lukket seg inn og ikke slapp noen inn på seg. Av elevene ble hun fryst ut og av lærerne ignorert i forsøk på å få hjelp.

***Nora:** Jeg ble mer inneslutta og... gjorde meg kanskje mindre enn jeg var. Jeg var vel den som satt lengst bak og ikke sa så mye. Var redd for å si noe galt, eller å høre noen kommentarer som ikke... da var det bedre å ikke si noe.*

Maja forteller at det skjoldet hun etter hvert bygde rundt seg, førte til at hun ikke klarte å bli kjent med jentene da hun begynte på ny skole i syvende klasse.

***Maja:** Da hadde jeg lagd ett sånt skjold rundt meg, som gjorde at jeg ikke kom i kontakt med de andre jentene i klassen. Jeg spilte jo håndball med dem og, men jeg hadde jo liksom aldri... det var liksom meg mot de andre da. Jeg tror jeg alltid følte at jeg måtte hevde meg litt og fremstå som bedre enn jeg var da.*

Maja sluttet på Steinerskolen i midten av syvende klasse, og begynte på ungdomsskolen på hjemstedet. Hun forteller at på grunn av all mobbingen hun opplevde på Steinerskolen, bestemte hun seg for å ta en annen rolle på den nye skolen.

***Maja:** For det var det jeg ble etter hvert, ble ganske sånn slem når jeg begynte på ungdomsskolen. Vi var en gjeng som ikke egentlig var så snille mot andre. Så da tok jeg liksom over den rollen.*

Hun forteller at hun syntes det var vanskelig å komme inn i miljøet på den nye skolen, og beskriver seg som en outsider.

***Maja:** Når du kommer som trettenåring og litt sånn i forsvar fra dag én, så er det ikke lett å komme inn i miljøet. Jeg følte at jeg ikke klarte å connecte med de da. Jeg datt fort uttafor, og ble med de slemme liksom. De som begynte å røyke og feste tidlig.*

Maja setter denne nye rollen i sammenheng med å beskytte seg selv mot igjen å bli offer for mobbing.

***Maja:** Jeg ville ikke at noen skulle ta meg, da var det bedre at jeg tok dem. Det kom nok av at jeg ikke ville bli ekskludert fra noe, jeg skulle heller være den som ekskluderte. Det holdt jo på hele ungdomsskolen.*

Selv mordstanker

Fordi Linnea ønsket så sterkt å komme bort fra all mobbingen, begynte hun å planlegge å ta sitt eget liv.

***Linnea:** For det var såpass at jeg vurderte veldig sterkt å ta selvmord flere ganger, det ønsket var jo der allerede fra 4klasse. Da var det jo sånn... hoppe ned en skrent på vei hjem fra skolen, så langt trodde jeg at var selvmordsforsøk da, men så døde jeg ikke uansett hvor mye jeg hoppa ned fra disse skrentene. Da jeg begynte på ungdomsskolen så fant jeg ut at jeg kan jo kutte meg opp, jeg kan jo ta overdose med piller... da kunne jeg finne på masse andre ting, kunne hoppe foran et tog og... jeg hadde alle planene klare, men det var jo bare på en måte å finne dagen som passa best da. Det var jo ikke det at jeg ville dø, jeg ville bare vekk fra all mobbinga.*

Heldigvis kom aldri dagen da hun tok det steget.

4.5.2 Hvorfor så vond og ødeleggende?

Hva er det som gjør den skjulte og indirekte mobbingen så vond? Jentene ble spurt om hva som var det verste med mobbingen når de ser tilbake.

***Emma:** Det må være det jeg har nevnt før med selvfølelsen, den frykten... ensomheten. Det å være ensom er veldig sårt, egentlig ikke det å bli... det er faktisk verre å gå rundt alene å vite at ingen støtter deg opp. For jeg hadde jo venner, men dem backa meg ikke opp, så de var jo ikke venner sånn sett. Så det er nok det som har vært det verste tror jeg.*

Både Emma og Linnea trekker frem den ensomheten en føler ved denne type mobbing. De forteller om hvor vondt det er å oppleve at man til tider er nesten ikke eksisterende. Linnea

forteller at opplevelsene med fysisk mobbing er bedre på ett vis, for da får man i vertfall en følelse av å være til.

***Linnea:** Jentemobbinga, for den er den vanskeligste å se til tider. Det å bli fryst ut er verre for da får du ingen oppmerksomhet i det hele tatt. Dem overser det du sier, du blir ikke tatt inn i varmen som alle de andre, når du blir fysisk mobba får du vertfall tilbakemelding på ett eller annet vis da.*

Maja forteller at denne typen mobbing har ødelagt mye av hennes tro på seg selv. Hun ble veldig usikker.

***Maja:** Den usikkerheten og du mister troa på deg selv, og at du mister den selvtilliten som du faktisk trenger for å gjøre det bra på skolen. På grunn av at jeg var så veldig usikker, så gadd jeg ikke å prøve engang. Det har ødelagt så veldig mye for meg.*

4.5.3 På lang sikt

Mobbingen jentene har blitt utsatt for hadde som vi har sett flere umiddelbare konsekvenser. Da de ble ferdige med skolen og mobbingen tok slutt, kom de langsiktige konsekvensene snikende. På spørsmål om hvor mye mobbingen har preget henne, svarer Emma:

***Emma:** Egentlig veldig mye, på en skala fra en til ti er jeg vertfall oppe i en nier på hvordan det har prega meg i løpet av livet. Det preger meg ikke så mye i dag, som det gjorde for syv år siden fordi jeg nå har kommet meg litt videre i livet.*

Negativt selvilde

Jentene forteller at mobbingen har hatt stor innvirkning på deres syn på seg selv.

***Maja:** Det gjør noe med selvtilliten din resten av livet, som gjør at du ikke helt klarer å stole på folk, og du blir litt mer mistenksom til ting og har vanskeligere for å være med på sosiale ting. Så føler du kanskje at du ikke er bra nok... det er jo ikke noe bedre å få bank det er jo ikke det jeg mener, men nå har jeg aldri opplevd det. Jeg tror faktisk den psykiske biten er nesten litt verre... fordi du vil leve da...*

Selv om hun føler at hun har kommet seg videre i livet, forteller Emma at mobbingen fortsatt preger henne som person.

Emma: *Jeg er jo prega av det i dag. Jeg har jo veldig vanskelig for å stole på mennesker og også vite om dem er falske eller ekte for å si det sann. Det gjør jo noe med selvbilde og følelsene man har til seg selv, det er jo ikke bra. Selv ti år etterpå så går jeg jo og... for det slutta jo når jeg begynte på videregående.. så sitter jeg jo med følelsen i dag at jeg er mindre enn andre, for når man hele tiden får høre det i mange år så blir det til at.. ja det er jo ikke noe hyggelig, absolutt ikke.*

Angst, depresjon og forvirring

Flere av jentene forteller at de har slitt med både angst og depresjon i etterkant.

Linnea: *I 2008 smalt alt til. Da jobba jeg på SFO, og fikk tilslutt diagnosen posttraumatisk stresslidelse. Jeg fikk utbrenthet i en alder av nitten år, og ble lagt inn på psykiatrisk.*

Emma forteller at også hun har hatt behov for omfattende profesjonell hjelp i etterkant.

Emma: *Jeg har jobba i mange år aktivt for å få de sann og jeg gikk ned i en kjempedepresjon etter skoletiden og har vært sykemeldt i mange år på grunn av mobbing både hjemme og på skole. Derfor har det vært veldig tøft, men nå så begynner ting å snu seg fordi jeg har jobba aktivt, både jeg og psykolog da.*

Linnea hadde i en periode store problemer med å gjøre hverdagslige ting som å handle på butikken og gå ute blant folk.

Linnea: *Jeg har hatt angst, jeg har hatt panikk anfall. Det var en tid hvor jeg ikke klarte å gå i butikken engang, for da fikk jeg helt panikk. Jeg kunne ikke være et sted med mange folk, eller hvor det var trangt for da fikk jeg ikke puste. Da blei det rett og slett for trangt for meg.*

En annen følge av mobbingen, og særlig opplevelsene med å ikke bli tatt på alvor av de voksne rundt, har ført til at Linnea har tvilt på seg selv i etterkant.

Linnea: *Det tok lang tid før jeg virkelig klarte å tro at det jeg sier faktisk er sant. Det var ganske lenge hvor jeg tvilte på... jeg må jo bare misforstå dette her, det kan jo ikke stemme at det var sann det var, jeg husker vel sikkert feil tenkte jeg og... Jo mer jeg tenkte på det jo mer fant jeg ut at det ikke er feil, dessverre så stemmer det jo. Jeg veit jo sannheten sjøl, jeg veit jo hva jeg har opplevd og hvordan jeg har opplevd det, det kan ikke noen andre svare på.*

Å kunne stole på andre

Jentene påpeker at de tidligere opplevelsene med mobbing har ført til at de er ekstra påpasselig med hvem de slipper inn i livet sitt. Emma betegner det som en test de må igjennom før hun slipper dem nært innpå seg. Hun forteller at selv om hun stoler på de vennene hun har, har hun alltid en viss redsel inne i seg for at det skal snu.

Emma: I ettertid har det jo vært at jeg har vanskelig for å stole på folk, de må gjennom en sånn sjekk test for å komme inn på mitt nærmeste. Likevel har jeg blitt bedre på det i dag enn de første årene etter jeg flytta hjemmefra. Det er litt viktig for meg at jeg vet... eller man kan jo aldri helt vite hvem man slipper inn i livet sitt. Jeg er alltid redd for at det skal snu, men de vennene jeg har de stoler jeg på. De vet om bakgrunnen min og de har gått igjennom testen.

Maja forteller at hun lenge ikke turte å ta steget til å bli venninne med noen etter mobbingen på barneskolen.

Maja: Det hang seg veldig igjen tror jeg, etter det har jeg aldri turt å ta det skrittet til å bli prøve å bli venninne med noen... det har jeg ikke før jeg ble voksen. Jeg tenker jo på det enda, og har jo fortsatt problemer med å tørre å stole på jenter. Jeg har vært litt sammen med en venninne og hennes gjeng, men jeg klarer liksom ikke... jeg har ikke noe særlig lyst til å begi meg inn i den gjengen da.

4.6 Vendepunktet og veien videre

De fire jentene som har deltatt i denne intervjuundersøkelsen, er alle sterke og stolte jenter i dag. De går med hodet hevet og har langt på vei kommet seg videre i livet. Alle viser til hendelser og personer som har ført til et vendepunkt i livene deres.

4.6.1 Vendepunktet

Nora forteller at overgangen til ungdomsskolen og at hennes tics tok slutt, førte til at mobbingen som hun opplevde fra jentene i klassen opphørte.

Nora: De ble liksom litt eldre og fokuserte på noe annet, det gikk over. De som mobba meg mest de forandret seg, de ble på en måte... jeg kan ikke si venninner, men mer

bekjente og da var det ikke mer mobbing. Jeg tenker nok at de også forandret seg i den prosessen.

Mens det for Nora avtok etter hvert som tiden gikk, ble Emma nødt til å gå mer drastisk til verks for å komme seg unna mobbingen. Hennes vendepunkt var da hun ble ferdig med grunnskolen og kunne flytte vekk fra det miljøet hun vokste opp i. Hun var bare femten år da hun tok avgjørelsen om å flytte vekk og stå på egne ben.

Emma: *Jeg flyttet hjemmefra når jeg var femten, og så bestemte jeg meg for at nå må jeg gjøre noe, jeg må ta tak i dette her. Bli litt mer rak i ryggen og lete etter riktige venner hvis jeg kan si det på den måten. Så jeg flyttet 70 mil hjemmefra og til en helt ny plass hvor ingen visste hvem jeg var, også begynte jeg på nytt. Jeg følte at det fungerte veldig bra. Selvfølgelig, det har vært litt småknuffing og sånn i klassen på videregående men jeg har hovedsakelig ikke brydd meg om det, for jeg har ikke orka å bry meg. Det har ikke vært den intense, så intenst som det var.*

Emma forteller at hun tok denne avgjørelsen helt på egenhånd, hun opplevde ikke noe støtte verken på skolen eller hjemme og trengte å komme seg bort fra alt.

Emma: *Det var det at jeg ikke hadde det bra hjemme, og jeg hadde det heller ikke bra på skolen. Jeg trengte et miljøskifte, det ble nok. Så den dagen jeg var ferdig på ungdomsskolen så var det rett ut.*

Maja hadde to vendepunkter underveis. Det første kom da hun byttet fra Steinerskolen til den lokale ungdomsskolen. Da bestemte hun seg for å ta en annen rolle fra første dag, ved at hun ble en mobber, for selv å slippe mobbing. Det andre vendepunktet kom da hun begynte på videregående. Maja forteller om en forandring både ved at hun fikk mer trygghet i seg selv samtidig med at hun opplevde at miljøet var mer inkluderende og positivt.

Maja: *Når jeg begynte på videregående så kom jeg i et mer ålreit klassemiljø da. Fikk bedre forhold til lærere og... da var det greit liksom. Vi var på fester, og alle var liksom med da. En av de som gikk under meg på ungdomsskolen, og som var en av de som var mest redd meg er en av mine beste venner i dag. Vet ikke jeg, tror jeg kanskje klarte å stole litt mer på omgivelsene mine, jeg begynte litt på nytt.*

Maja forandret atferd og tok avstand fra mobbing. Hun begrunner blant annet dette med at lærerne lyttet til henne og ga henne positiv bekreftelse. Dermed klarte hun å bli trygg i sitt nye miljø.

Maja: *Jeg begynte jeg å få positiv respons på det jeg gjorde, og lærerne ville høre på det jeg hadde å si. Så da følte jeg med en gang at jeg slappa mer av, og jeg forandra*

jo totalt atferd. Etter det var jeg på en måte ikke slem mer, og jeg tok veldig avstand fra mobbing og var veldig til å forsvare hvis andre begynte å være ekle mot noen.

Hun fikk også en støttekontakt fra barnevernet på slutten av ungdomsskolen. Maja forteller at denne støttekontakten hadde stor betydning for henne.

Maja: *Da mamma hadde sitt å slite med, hu var jo psykisk sjuk. Hu var innlagt en periode og, det var jo mye som.. det skjedde ganske mye ting der da, i den perioden. Vi hadde jo hjelp fra barnevernet, jeg hadde støttekontakt som jeg etter hvert klarte å stole på da. Som på en måte gjorde ting litt lettere for meg. I dag så er jeg veldig glad for at hun var der, for hvis hun ikke hadde vært der så tror jeg ikke jeg hadde vært.. på en måte kommet dit jeg er i dag da.*

For Linnea pågikk mobbingen helt til hun var ferdig med videregående, likevel kom vendepunktet da hun fikk kjæreste i tiende klasse. Hun forteller at det var viktig å kunne starte med blanke ark når hun møtte han. Derfor fortalte hun heller ikke om mobbingen hun opplevde før hun hadde kjent han en god stund.

Linnea: *Jeg gikk jo i 10 klasse når jeg fikk min første kjæreste, min første og eneste kjæreste kan man vel si. Så når jeg ble sammen med han så var det sånn yes! endelig en som kan se meg for den jeg er og kan like meg for den jeg er. En som ikke veit om alt som har skjedd med meg. Jeg møtte jo han på internett, så han visste jo ingenting om hvordan skole jeg gikk på eller hva jeg gikk igjennom hver eneste dag, og det fikk han jo ikke vite det første halvåret heller.*

Det å oppleve at en person så henne med nye øyne og for den hun var uten stempelet som mobbeoffer, var viktig for Linnea. Det å ha en å støtte seg til gjorde henne sterkere også på skolen. Det å ikke få være en del av miljøet i klassen, gikk ikke like sterkt inn på henne lenger.

Linnea: *Fra 10klasse da så ga jeg egentlig totalt faen, for da tenkte jeg at jeg har jo uansett en "hjemme" holdt jeg på å si da, som bryr seg om meg og ser meg for den jeg er. Da spiller det ingen rolle hva alle de andre syns, jeg trenger jo ikke være venn med alle disse her uansett for dem har ikke noe positivt å gi meg. Da jeg møtte han gikk jeg ned 30 kg på to måneder, da så jeg plutselig lyset med ting likevel. Ikke bare spise, spise...*

Hun forteller at det å møte kjæresten hadde en stor betydning for hennes liv.

Linnea: *Veldig mye, jeg tror at hvis ikke han hadde dukka opp så hadde ikke jeg sittet her nå.*

En annen faktor som spilte inn for både Emma og Linnea var at de fikk hjelp til å bearbeide sine opplevelser fra fagpersoner som helsesøster, psykolog og andre.

***Linnea:** Da ble det tatt tak i alt sammen, og da fikk jeg vanvittig god hjelp. På åtte måneder så var mye retta opp i. Det var takket være at jeg fikk hjelp til å gå på helsestasjon for ungdom da, og fikk hjelp der. Dem trudde på meg, og hu helsesøsteren jeg prata med satte i gang tiltak med en gang.*

4.6.2 Veien videre

Tre av jentene har egne barn. De forteller at det å bli mamma har vært med på å gjøre dem sterkere, og at barna har gitt dem et annet fokus i livet.

***Maja:** Jeg har jo også blitt mye sikrere på meg selv etter jeg fikk barn da, for da har jeg vært nødt til å være en omsorgsperson og måtte ha vært nødt til å stole på meg selv. Jeg har jo som sagt ikke så lett til å stole på folk, jeg må føle meg trygg på omgivelsene for å være meg selv, jeg tar veldig ofte på meg en maske blant ukjente folk... jeg har fått høre at jeg er litt sånn overlegen og mange har fått for seg at jeg tror jeg er bedre enn mange andre..*

Maja og Nora har begge døtre. De forteller at de bekymrer seg for at jentene deres vil bli utsatt for det samme som de ble. Nora sin datter har behov for ekstra tilpasning i hverdagen. Av den grunn har Nora valgt å være mest mulig åpen om det i håp om å forebygge mobbing.

***Nora:** Mobbingen har ikke så mye innvirkning på meg i dag... men jeg er jo så klart engstelig for at datteren min skal bli utsatt for det, jeg er jo det. Jeg har valgt å være åpen med datteren min sin situasjon da, har sendt et skriv til alle foreldrene for at dem skal få en forståelse for de utfordringene hun sliter med i hverdagen da.*

Maja bekymrer seg for datterens skolestart til høsten.

***Maja:** Hun begynner på skolen til høsten, så jeg er veldig opptatt av å snakke med henne og.. man skal være snill mot hverandre, ikke sette noen utenfor, og alle må få være med å leke og sånn... for jeg har jo sett at dem har vært litt... holdt på å si jenter. Jeg tror det begynner mye tidligere og sånn nå da. Det har jo vært noen episoder i barnehagen... jeg kjenner det at det er.. jeg gruer meg litt til hu begynner på skolen, for da er dem ikke så beskytta lenger og dem ser ikke sånt så godt på skolen som dem gjør i barnehagen.*

Selv om mobbingen jentene har opplevd alltid vil være en del av dem og preger dem i mer eller mindre grad i dag, har de også kommet seg videre i livet.

Nora: Det er jo tøft når det står på liksom... men man kommer seg liksom videre for det.

Maja forteller at mobbingen har gjort henne sterkere.

Maja: Det har jo selvfølgelig påvirket meg på mange måter, men jeg føler at jeg har kommet ganske godt ut av det. Jeg ser vertfall på meg selv som en ganske sterk person nå, altså jeg takler motgang og klarer også å se litt igjennom hvis andre oppfører seg negativt mot meg... for jeg kan sikkert virke litt sånn arrogant, ovenfra og ned jeg og, men det er sikkert fordi jeg liksom går ut fra at jeg må forsvare meg.. så det har nok påvirket meg sånn.

Likevel er det litt todelt for Maja.

Maja: Jeg er ganske mye sikrere på meg selv, for jeg har funnet ganske godt ut hvem jeg er som person da. En side av meg er veldig redd for å ikke bli godtatt, en annen side bryr seg ikke så mye om hvem som liker meg. Det som er viktig for meg er jo vennene og ungene mine.

Selv om mobbingen Emma har opplevd har satt sterke spor, klarer hun også å bruke opplevelsene til noe positivt. Samtidig kan en ane at det også har gjort henne konfliktsky.

Emma: Det har jo gjort noe positivt også, for jeg vet vertfall hvordan jeg ikke skal være. Jeg har blitt medmenneskelig og tar vare på mine og vet... jeg setter vertfall pris på dem jeg har rundt meg og trekker meg heller bort hvis det er noe jeg er i mot. Trekker meg heller bort enn å lage krangler ut av det.

Linnea forteller at mobbingen har gjort henne tykkhudet, og at hun ikke lenger lar det gå inn på seg.

Linnea: I ettertid så har dem jo liksom hatt reunion med de i klassen, bortsett fra at jeg har jo ikke blitt invitert. Så det har jo vært alle utenom meg da... men nå spiller det ikke så stor rolle som da. Akkurat nå kunne jeg ikke brydd meg mindre, for nå er jeg så herda av det at uansett hva dem sier så kan dem ikke ødelegge noe mer for meg enn dem har gjort tideligere. Jeg har jo jobba veldig mye med det, og når jeg ble gravid så var det på en måte det jeg trengte. Det var jo den største terapien, og det var da jeg virkelig kunne legge alt bak meg.

Maja forteller at hun til tross for alle forventningene i miljøet til hvordan hun var og skulle være som person, så har hun kommet seg ut av det.

Maja: Hvis du ser tilbake så er det nok ingen som ville trudd at jeg hadde begynt på en utdannelse, eier hus og bil, liksom at jeg hadde hatt de tingene. At jeg ikke drikker

meg full hver dag, eller ruser meg på andre måter. Det er nok ganske mange som hadde dømt meg til å bli noe annet, men på grunn av den hjelpa jeg fikk der sånn så har jo det på en måte... jeg føler jo at jeg har klart meg veldig bra da, selv om jeg kanskje har begynt litt seint med ting. Men jeg er i gang...

5 Drøfting av resultater

I det følgende vil informantenes opplevelser som offer for mobbing bli drøftet. Som det fremkommer nedenfor er det både likheter og forskjeller i informantenes opplevelser av mobbingen de ble utsatt for.

5.1 Jentenes opplevelser av mobbingen

Informantenes fortellinger vitner om et anstrengt forhold til andre jenter. Jenter som utad fremstår som snille og hyggelige, er for dem utspekulerte og fryktelig slemme. Det som går igjen i deres historier er den subtile mobbeatferden jenter benytter. Dette stemmer godt overens med det forskning om jenter og mobbing viser (jf. kap. 2). ”Jenter går mer på psyken din” sier en av informantene. Det fortelles om utestegning som et hyppig brukt virkemiddel. Informantene opplevde å bli utestengt fra resten av gruppen og dermed hindret fra å delta i det sosiale samspillet. Det hviskes og tiskes bak ryggen deres. Selv om de ikke kan vite sikkert hva som blir sagt, er det likevel tydelig at det er ment å ramme negativt. Her ser man hvor subtil og skjult denne formen for mobbing er. Det kan være meget vanskelig å identifisere atferden som mobbing ut i fra et blikk eller det å bli møtt med total stillhet når en kommer inn i klasserommet. Likevel var det helt reelt og en stor del av oppveksten til informantene i denne undersøkelsen.

5.1.1 Mobbingens form

Emma og Linnea har begge blitt utsatt for både direkte/fysisk og indirekte/skjult mobbing fra jenter. Maja og Nora har hovedsakelig blitt mobbet av jenter gjennom indirekte og skjulte metoder. Likevel har de også opplevd tilfeller av mer direkte former som dytting og liknende. Alle har opplevd verbal mobbing. Stygge kommentarer om dem selv, klær, kropp, utseende, og vekt. Crick og Grotpeter (1995) fant at både jenter og gutter mente aggresjonen blant jenter kjennetegnes av den mer skjulte formen for aggresjon. De jentene i denne undersøkelsen som har opplevd mobbing fra begge kjønn, forteller at de har erfart en forskjell i hvordan jenter og gutter mobber. Disse erfaringene stemmer overens med mye av det forskningen viser.

Linnea har også blitt mobbet digitalt. At det bare er hun som har opplevd dette har med stor sannsynlighet sammenheng med at hun er yngre enn de andre informantene. Hun ble hånet,

snakket stygt om og spredd usanne rykter om på internett. Det var også mobbing gjennom meldinger på mobil. Trakasseringen vekslet mellom å være åpen og skjult. Av og til var det en avsender og andre ganger fra et skjult nummer. Linnea forteller om en opplevelse av avmakt, der hun ikke har muligheten til å få kontroll over situasjonen. Selv når hun anmeldte trakasseringen til politiet var det ingen som kunne hjelpe. Flack (forskning.no 2010) påpeker at for mange blir digital mobbing bare en av flere måter å bli mobbet på. Dette kan bety at man som mobbeoffer aldri har noe fristed, fordi mobberne kan nå deg ved hjelp av digitale medier uansett hvor du befinner deg. Mobbing gjennom digitale medier fører til en distansering mellom utøver og offer, den kan skjules og den er mer indirekte i formen. Med bakgrunn i dette, vil jeg hevde, at det dermed ikke er så oppsiktsvekkende at det er flest jenter som oppgir at det har blitt mobbet digitalt (jf. kap. 2.2.3). Det digitale formatet gir mobberne en større mulighet til å opprettholde den uskyldige fasaden utad. Mobberne kan skjule hvem som står bak trakasseringen og de slipper å bli konfrontert med offerets reaksjoner på trakasseringen.

5.1.2 Makt og avmakt

Informantene beskriver sine mobbere som tøffe og populære. Det var jenter som likte å stikke seg frem, likte å ta regi. De beskrives som lærernes ”gullunger”, eller at de kunne tvinne læreren rundt lillefingeren. Det er tydelig at mobberne hadde en sosial makt i klassen, der det var vanskelig for noen andre å stå opp mot lederne. To av jentene i denne undersøkelsen opplevde at mer eller mindre hele klassen deltok i mobbingen. De to andre ble mobbet av mindre grupper i klassen. Roland (2007) skriver at mobbing som regel utføres av to eller flere mot én. Trakasseringen av offeret fører til et fellesskap blant mobberne, de får en negativ fellesorientering som innad gjør gruppen sterkere. Resten av elevene får ofte rollen som passive tilskuere. Garbarino og deLara (2002) skriver at majoriteten av barn i skolen opplever mobbing som tilskuere, det viser seg at de føler en lettelse i forhold til at det er en annen enn dem som er målet. Jentene forteller om tilskuere til mobbingen. Det var mange som fulgte den sterke gruppen, både i frykt for å bli mobbet selv og for å oppnå høyere status i miljøet.

Skolehverdagen til jentene var full av usikkerhet, skuffelse og ensomhet. Det var alltid en usikkerhet knyttet til hva som ventet dem, om de ville få lov til å delta og være sammen med de andre i løpet av dagen. Besag (2006) sammenlikner den skjulte mobbingen med en gisselsituasjon. De psykologiske, emosjonelle og sosiale funksjonene som den skjulte

mobbingen har, gjør den i mange tilfeller vanskeligere å takle enn fysiske angrep fordi den primært innebærer en manipulering av offerets følelser. Usikkerheten rundt hva som skjuler seg rundt neste sving styrker mobbernes kontroll, samtidig som den minsker offerets kontroll over sin egen situasjon. Linnea forteller om en ”venninne” som hele tiden vekslet mellom å være sammen med henne og å delta på mobbingen av henne med de andre. Fordi dette var ”det beste hun fikk” som hun sier, fant hun seg i det. En kombinasjon av håp og fortvilelse hos offeret, gjør denne strategien til en av de mest effektive psykologiske strategiene for å holde offeret passivt i overgrepssituasjonen. Nora forteller om en hverdag der hun noen ganger fikk lov til å delta med de andre jentene, men sier at det kun var for å få muligheten til å stenge henne ute igjen. På denne måten beholdt mobberne makten over henne, fordi hun så gjerne ville være med. Alle jentene uttrykker et sterkt ønske om å få være med, å være inkludert i resten av gruppen. Besag (2006) skriver at denne runddans med usikkerhet fører til en økning av makt og selvtillit hos mobberne, samtidig som den fører til en stadig reduksjon i offerets selvfølelse og selvtillit.

Den veldige ubalansen når det kommer til makt finner en igjen i flere definisjoner av mobbing. Det handler om at offeret ikke har mulighet til ”å forsvare seg i den aktuelle situasjonen” (jf. kap. 2.2.1). Flere av jentene i undersøkelsen forteller at de gjør det meste i forsøk på å bli godtatt av mobberne. Besag (2006) skriver at de subjektive og negative vurderingene som mobbeofferet blir utsatt for stadig endrer seg, og at mobberne alltid vil finne en grunn til å mobbe hvis det er det de vil. Av den grunn vil det være umulig for offeret å gjenvinne makt, fordi de subjektive vurderingene alltid kan endres. Linnea forteller at hun begynte å trene og slanke seg etter all mobbingen om hennes vekt, hun endte opp med å bli sykkelig tynn. Da endret mobbingen seg til å dreie seg om hvor tynn hun var, og dermed kunne hun aldri klare å tilfredsstille kravene de kom med. Maja forteller om et press i skolemiljøet i forhold til å ha store økonomiske ressurser. Hun kom alltid til kort når det gjaldt statussymboler som klær, bil, hus og hytte. Fordi de andre elevene så på henne som fattig, hadde de alltid noe å mobbe henne for. De emosjonelle effektene av mobbing fører til en nedadgående spiral når det gjelder selvfølelse og selvtillit. Denne negative spiralen gjør at offeret med tiden blir mer og mer sårbar og i større risiko for å utvikle psykososiale vansker (Besag, 2006).

5.1.3 Hverdagen som offer for mobbing

Med utgangspunkt i teorier om behov vil en legge til grunn at elever som ikke får tilfredsstilt mangelbehovene sine, vil bruke sin energi til å tilfredsstille disse eller bruke ulike strategier for å redusere spenningen og ubehaget som følger av at de ikke blir tilfredsstilt (jf. kap.2.2). Av datamaterialet i denne undersøkelsen kommer det frem at jentenes energi og krefter gikk med til å beskytte seg selv gjennom å utvikle ulike unngåelsesstrategier i hverdagen.

E. M Skaalvik og S. Skaalvik (2005) skriver at motivasjonen for å tilfredsstille grunnleggende behov får konsekvenser for blant annet elevers studieatferd og motivasjon for læring. Gjennom intervjuene kom det frem at mobbingen påvirket motivasjonen for læring betydelig. Jentene forteller at de ga opp og hadde en negativ innstilling til skolen. Motivasjonen var lav, angsten for å stå frem fra mengden ved for eksempel å prate høyt i klassen dominerte hos informantene. De forteller også at de følte seg frarøvet muligheten til å delta på en likeverdig måte i både faglige og sosiale aktiviteter. Den sosiale ekskluderingen fra miljøet førte til at de ikke fikk muligheten til å delta på lik linje med de andre elevene. Dette fikk følger for deres faglige utvikling og resultater hevder flere av informantene.

Jentene utviklet strategier i hverdagen for å redusere og unngå mobbing fra medelever. De forteller at mer eller mindre all konsentrasjon gikk med på å planlegge hvordan de skulle komme seg unna situasjoner hvor de kunne bli mobbet. Det som går igjen i materialet er at situasjoner som var mindre voksenstyrt var vanskelige. Friminutt, gym og faglige arbeidsmetoder som krevde samarbeid med andre var spesielt vanskelig. En av informantene beskriver hverdagen sin som en kamp for livet. Barn og unge som er utsatt for mobbing daglig eller ukentlig blir gjennom denne trakasseringen frarøvet et godt psykososialt miljø. Deres muligheter for læring og utviklingsmuligheter blir hemmet, fordi behovene for trygghet, sosial tilhørighet og positiv selvoppfatning ikke ble innfridd på en tilfredsstillende måte (jf. kap. 2.2.).

Informantene uttrykte et klart behov for å beskytte seg selv. De beskyttet seg selv gjennom unngåelsestrategier og forsvarsstrategier i hverdagen. E.M Skaalvik og S. Skaalvik (2005) skriver at mennesket har et sterkt behov for å beskytte sitt selvverd når dette blir truet, beskyttelsen kan ta flere former. Gjennom intervjuene ble det beskrevet ulike strategier for beskyttelse. En av informantene fikk en mer utagerende atferd ved å ta på en tøff maske og plage andre. De tre andre lukket seg mer inn i seg selv ved å gjøre seg usynlig og være stille.

Metaforer som mur, maske og skjold går igjen i deres beskrivelser av beskyttelsen av seg selv. En av informantene gikk så langt som å planlegge å ta sitt eget liv. Hun ønsket ikke egentlig å dø sier hun, likevel ønsket hun så sterkt å komme vekk fra mobbingen at hun vurderte selvmord sterkt. Nordlie (2006) skriver at det antas at mellom 40 og 60 nordmenn tar livet sitt hvert år på grunn av mobbing. Heldigvis gikk ikke Linnea til det drastiske steget å ta sitt eget liv, likevel forteller dette mye om alvorlighetsgraden i det hun ble utsatt for.

5.1.4 Overlappende kategorier

Når jentene forteller om mobbingen de har opplevd, tegner de et mer variert bilde av hvordan mobbingen fra andre jenter foregikk enn det en kan få inntrykk av gjennom mye av litteraturen og forskningen omkring dette. Selv om jentene som mobbet i stor grad brukte indirekte og mer skjulte metoder, hadde også mobbingen noen ganger en fysisk og direkte form. I litteraturen kan en stå i fare for å fremstille mobbing veldig svart/hvitt når en deler mobbing inn i ulike former og kategorier.

Som Emma forteller opplevde hun å bli slått og sparket på jentedoen, dette kan klassifiseres som direkte mobbing fordi de går til direkte fysisk angrep på henne. Likevel peker hun på mer skjulte momenter ved hendelsen. Det skjedde et sted hvor de var skjult fra voksne og de skadet henne på steder der det ikke skulle synes når hun kom tilbake fra friminuttet. Andre historier som blir fortalt vitner om mer indirekte og skjult form, der offeret blir utestengt fra å jobbe sammen med andre om skoleoppgaver eller går alene i friminuttene. Likevel kan en jo spørre seg hvor skjult dette egentlig er. Er det ikke på én måte ganske åpenlyst hva som foregår når den samme personen gang på gang ikke får jobbe sammen med noen? Det jeg forsøker er å peke på at det er en stor grad av overlapping mellom de ulike formene for mobbing. Dermed kan det være vanskelig å sette en klar grense mellom de ulike kategoriene. Dette viser seg også i det jentene forteller. Det har vært en veksling mellom skjult og mer synlig mobbing. Spørsmålet er kanskje skjult og synlig for hvem? Det avhenger nok mye av øyet som ser og hva en er villig til å se.

5.2 utfordringer for miljøet rundt

Det kom frem av denne undersøkelsen at de voksne rundt jentene, i stor grad ikke har oppdaget og mer eller mindre lukket øynene for det som skjedde. I noen få enkeltepisoder med mobbing har det vært voksne involvert, men da bare for å løse den enkelte episoden og ikke for å få bukt med mobbingen generelt. Kun én av jentene har bevisst ikke fortalt hva hun ble utsatt for. De tre andre forteller at de gjentatte ganger har forsøkt å få hjelp av lærere på skolen. Likevel skjedde det ingenting, de satt igjen med en opplevelse av avvisning og av ikke å bli trodd.

5.2.1 Å oppdage mobbingen

Informantene veksler mellom å si at mobbingen er vanskelig å oppdage fordi den ofte er så skjult, og at de voksne rundt burde ha visst om det på grunn av de ytre tegnene i form av kroppsspråk og gruppedynamikken i klassen. Jentene vingler mellom å fortelle voksne hva som foregår og ikke tørre å fortelle. Trusler fra mobberne om sanksjoner hvis de forteller det til noen er en del av hverdagen deres.

I følge Simmons (2002) bør lærere inneha evner som gjør at de klarer å forstå barns non-verbale kommunikasjon. Som vi ser av jentenes utsagn har de gjennom flere år kommunisert gjennom kroppsspråk og annen atferd at de ikke har det godt. Likevel forteller de at de ikke opplevde å bli sett av lærerne rundt seg. Flere sier at de ikke vet med sikkerhet om lærerne visste hva de ble utsatt for, men hevder at de absolutt burde ha visst om det fordi det var så mange tegn i hverdagen som en vanskelig kan unngå å legge merke til. Simmons (2002) skriver at lærere må åpne øynene for hva som foregår i barnegruppen, og tørre å involvere seg i andres smerte. Det som ofte viser seg er at de lukker øynene fordi sannheten kan gjøre vondt.

En annen grunn til at jentene ikke ble tatt på alvor kan være at de voksne rundt ikke så på de mange metodene som ble brukt som mobbing. Lærernes holdninger spiller inn her og hvis en ikke tar utestengning, blikk, stillhet og lignende alvorlig, kan det føre til en bagatellisering av det offeret blir utsatt for. Sosial ekskludering har vist seg å være en av de mest brukte metodene for mobbing blant jenter, likevel har undersøkelser vist at mange lærere ikke karakteriserer dette som mobbing (jf. kap, 2.3) Garbarino og deLara (2002) fant i sin

undersøkelse at til tross for gode hensikter fra lærere og skoleledelse, viste det seg at mange skoler utilsiktet støttet og la til rette for et negativt psykososialt miljø på skolen.

Maja opplevde ved flere anledninger at lærere projiserte ansvaret for mobbingen over på henne og ba henne om å endre seg. Hun fikk beskjed om at hvis hun bare gjorde litt sånn, eller sånn så ville hun bli akseptert av gruppen. Hun sier at fordi hun nok fremsto som en tøff person utad, så var det lett å legge skylden på henne. Simmons (2002) peker på at ved å lete etter særegenheter hos den som blir mobbet, slipper de voksne å innse at de jentene som fremstår som så søte og uskyldige ikke er det likevel. Forventninger om at jenter er snille og uskyldige vesener kan i mange tilfeller føre til skjult aggresjon (Flack, 2009). Det er viktig at lærere ikke går i fellen ved å opprettholde denne forventningen og ikke tørre å innse realiteten. Det viser seg at lærere i langt større grad reagerer i forhold til fysisk og direkte mobbing. Holdninger som at det som foregår mellom jenter ikke er så alvorlig og at offeret nok er skyld i det selv, er med på å hindre avdekking (jf. kap. 2.3). Garbarino & deLara (2002) skriver at det kan være foruroligende og skremmende å åpne øynene å se skolemiljøet for hva det virkelig er, men det er helt nødvendig for å kunne ta tak i problemet på en effektiv måte.

5.2.2 Et ønske om å bli sett

Flere av jentene forteller at de etter hvert ga opp å fortelle hva de opplevde i løpet av skoledagen. Som en av informantene forteller tok hun på seg en maske, gjemte seg i store klær og satte seg bakerst i klasserommet med armene i kors. I tillegg til mobbingen måtte tre av informantene også takle en avvisning fra de voksne, det ble etter hvert så vondt at de heller valgte å lukke seg helt. Selv om informantene etter hvert lukket seg og lot være å fortelle, ønsket de likevel at noen skal se dem og hjelpe dem. De både ønsket og hadde behov for anerkjennelse fra lærere og andre rundt seg. Maja forteller at hun ønsket å føle seg trygg i klassemiljøet og i forhold til lærere. Hun utviklet etter hvert en strategi som gikk ut på å trakassere andre for å beskytte seg selv fordi hun ikke ville falle inn i rollen som offer da hun byttet skole. Likevel hadde hun et dypt ønske om at noen satte seg ned og virkelig pratet med henne, spurte om hva som lå bak denne tøffe fasaden. Årene med mobbing har ført til en utrygghet hos jentene, som resulterer i at de til tross for ønsket om å bli sett, går mer og mer inn i seg selv. Emma uttrykker at det var veldig vanskelig å skulle ta steget å fortelle om det

hun ble utsatt for, likevel hadde hun et inderlig ønske om at noen voksne skulle komme bort til henne å spørre.

5.3 Konsekvenser av mobbingen

Som vi har sett i kapittel 2 utvikles selvet, i følge symbolsk interaksjonisme, gjennom interaksjon med andre. Verbal og non-verbal kommunikasjon fra andre skaper en forestilling i oss selv om hvordan andre ser på oss. Dette vil si at vi mennesker i stor grad styres utenifra gjennom at andres definisjoner av oss blir våre egne definisjoner av oss selv. Unngåelse og beskyttelse kjennetegnet hverdagen til informantene. Energi og konsentrasjon ble brukt på å kjempe seg gjennom en hverdag med grusom trakassering fra medelever. Hvis vi ser kunnskap om menneskets behov og utvikling i sammenheng med det jentene i denne undersøkelsen har opplevd, er det ikke vanskelig å forstå hvorfor mobbing kan føre til så alvorlige konsekvenser for de som blir utsatt for det.

5.3.1 Negativt syn på seg selv

Selv om jentene i utgangspunktet kan ha vært sårbare og som forskning viser kan ha hatt et lavere selvbilde til å begynne med (jf. Kap. 1.3.5), forteller de at alle årene med mobbing førte til et veldig negativt syn på seg selv som person. Besag (2006) ser på det som en negativ spiral der det er vanskelig å vite hva som kommer først, men at både lavt selvbilde og mobbing kan forsterke hverandre. Den stadige trakasseringen og usikkerheten om hva som skjuler seg rundt neste sving, har ført til at jentene fikk et negativt syn på seg selv underveis i oppveksten. Noe av dette henger fortsatt med dem den dag i dag.

Disse jentene har i flere år vært gjenstand for negativ vurdering fra jevnaldrende jenter. De har fått høre negative ting om seg selv som person, de har blitt ekskludert fra et fellesskap de egentlig skulle vært en del av og utviklet seg i. Lund (2004) skriver om en grunnfølelse av å ikke høre til. Både samspillserfaringer her og nå, og erfaringer fra tidligere samspill forsterker denne grunnfølelsen. Informantene forteller om følelsen av å være ekskludert, aldri føle at en er bra nok og alltid føle seg mindre verdt enn de andre. Det er mye som tyder på at jentene tok inn i seg mobbernes definisjoner av seg og gjorde dem til sine egne (jf. kap. 1.1.1).

5.3.2 Langsiktige konsekvenser

Garbarino og deLara (2002) skriver at mobbing med verbal og non-verbal emosjonell trakassering som metode, kan føre til en emosjonell skade hos offeret. Informantene forteller at mobbingen har satt et betydelig preg på livene deres. Det har gjort noe med selvbildet deres resten av livet og de sitter igjen med en mindreverdighetsfølelse når det gjelder sitt eget selvverd. Informantene uttrykker at følelsen av ikke å være bra nok innhenter dem ved ulike anledninger. Det er vanskelig å kunne stole helt og fullt på mennesker de omgås med. Den ene av informantene forteller at hun alltid er på vakt for at ting skal snu i negativ retning med hensyn til de menneskene hun har rundt seg. Opplevelsene har ført til at en liten tvil om de personene rundt henne ønsker henne godt, alltid ligger og lur i bakgrunnen.

Psykisk smerte som følge av mobbing, kan for alltid sitte igjen hos offeret og spille en betydelig rolle i deres liv (Garbarino & deLara, 2002). Killèn (2008) skriver at de påførte sårene ved psykiske overgrep ikke er synlige slik sår fra fysiske overgrep er. Det er innvendige sår som har vist seg å kunne være mer ødeleggende enn noen annen form for overgrep. Jentene i denne undersøkelsen har gjennom mobbing blitt utsatt for psykiske overgrep gjennom flere år i oppveksten. Selv forteller de om langsiktige konsekvenser som angst, panikkanfall, posttraumatisk stress og depresjoner. De forteller at den frykten og ensomheten som den indirekte og skjulte mobbingen førte til, var det verste med hele opplevelsene. Det å føle at du ikke eksisterer kan føre til vonde innvendige sår. Det ble sagt av en som har opplevd flere former for mobbing at den fysiske formen er bedre. Gjennom de direkte konfrontasjonene som kjennetegner den fysiske formen, får en i vertfall en følelse av å eksistere. Den sosiale isolasjonen fører til en grunnleggende følelse av å ikke høre til, og en vond tilstand av daglig frykt og ensomhet.

5.3.3 Veien ut av offerrollen

Selv om jentene uttrykker at noe av de negative vurderingene stadig henger igjen hos dem, har de gjennom en avstand og bearbeidelse av opplevelsene også kunnet omdefinere mye av synet på seg selv. I følge symbolsk interaksjonisme (jf. kap. 2) fører en større forestillingsverden til en mulighet til å redefinere sitt bilde av seg selv. Når mennesket vurderer seg selv, gjør det dette gjennom å ta andres rolle og betrakte seg selv gjennom andres vurdering av seg. Rolletaking innebærer å overta andres normer og verdier for så å bruke disse når en vurderer seg selv. Etter hvert som jentene ble eldre, forteller de om ulike

hendelser eller personer som har hatt stor betydning i forhold til å komme seg vekk fra rollen som mobbeoffer. Informantene fikk etter hvert personer inn i livet sitt som hadde andre oppfatninger om dem enn de mobberne hadde. Gjennom å se seg selv gjennom deres øyne kunne de gjenvinne et mer positivt selvilde.

Linnea møtte en gutt på internett som etter hvert ble hennes kjæreste. På den måten fikk hun muligheten til å være seg selv, som hun sier. Hun var ikke lenger fastlåst i en rolle som mobbeoffer. Det å møte denne gutten ble et stort vendepunkt i livet hennes. Hva de på skolen syntes om henne var ikke så viktig lenger. Når Emma valgte å kutte all kontakt med det sosiale miljøet hun hadde vokst opp i og flytte til et nytt sted hvor hun ikke kjente noen, klarte hun å komme seg bort fra den offerrollen hun hadde hatt i mange år. Gjennom sosial interaksjon med andre personer ble grunnleggende behov hos jentene dekket. Maja opplevde, gjennom støttekontakt og miljø skifte fra ungdomsskolen til videregående, sosial tilhørighet og trygghet. Nora opplevde at mobbingen etter hvert avtok og at hun gjenvant troen på seg selv etter dette. Det er sannsynligvis mange og sammensatte årsaker til at jentene i dag har kommet seg videre i livet. De har kommet seg styrket gjennom opplevelsene og konsekvensene som fulgte med mobbingen. Likevel har de pekt på betydningsfulle personer og hendelser som viktige vendepunkt i denne prosessen.

6 Etterord

Gjennom fire kvinners historier om hvordan det oppleves å bli utsatt for mobbing kommer det frem flere momenter som er viktig å ta med seg videre. Det tydeliggjøres gjennom deres fortellinger hvor brutal og ødeleggende denne trakasseringen kan være. Mobbing kan føre til store negative konsekvenser for offeret, både mens mobbingen pågår og i etterkant. Av den grunn er det av stor betydning at de som blir utsatt for mobbing blir tatt på alvor av de voksne rundt og at en setter inn tiltak både for å forebygge og for å stoppe mobbingen.

Informantenes historier vitner om barn som var utstøtt fra jevnaldersmiljøet. De ble utsatt for jevnlig psykiske overgrep fra andre jenter og fikk ikke delta i klassen på lik linje med de andre. Informantene opplevde at lærere og andre voksne rundt ignorerte det som foregikk. De opplevde å bli avvist i sine forsøk på å få hjelp og lærerne anerkjente ikke deres opplevelser. De voksne valgte å være passive, i en situasjon hvor de skulle ha støttet jentene ved å sørge for trygghet og sosial tilhørighet. Hverdagen som mobbeoffer bestod av usikkerhet, skuffelse og ensomhet. Informantene utviklet et behov for å beskytte seg selv. De forteller om ulike forsvars- og unngåelsesstrategier som de benyttet seg av i hverdagen. Det er ulikheter i hvor alvorlige konsekvenser mobbingen fikk for den enkelte. Samtlige informanter forteller at de utviklet et negativt syn på seg selv og at de til tider fortsatt sliter med dette. Andre konsekvenser som fremkom var sosial angst, depresjon, spisevansker og selvmordsforsøk.

Digitale verktøy i hverdagen er kommet for å bli, dagens samfunn avhenger i stor grad av disse verktøyene. Likevel fører denne utviklingen med seg negative konsekvenser som for eksempel digital mobbing. Ved å benytte digitale verktøy får mobberne muligheten til å utøve mobbing til alle døgnetstider og offeret innhentes av mobbingen uansett hvor hun befinner seg. Den digitale mobbingen kan sees på som en ny form for skjult og indirekte mobbing. Det er stor fysisk avstand mellom mobbere og offer, en kan være anonym og digitale sosiale nettverk kan benyttes til å manipulere vennsrelasjoner eller ekskludere enkeltpersoner.

Alle informantene uttrykker at den subtile, indirekte og skjulte mobbingen var den verste. Denne mobbingen fører til en vond og ensom tilværelse der man føler at en ikke eksisterer for de jevnaldrende rundt en. Det er tankevekkende at denne formen for overgrep viser seg å være mer ødeleggende enn noen annen form, samtidig er det mindre sannsynlig at lærere reagerer i forhold til denne formen for mobbing. Noen universelle løsninger på mobbeproblemet finnes

sannsynligvis ikke. Det vil variere fra situasjon til situasjon hvordan problemet best kan håndteres. Likevel viser det seg at det er visse holdninger som må ligge til grunn for å kunne forebygge, avdekke og få slutt på mobbingen. Det er særdeles viktig at de som jobber i skolen anser den skjulte og indirekte formen for mobbing og at en tar denne atferden like alvorlig som den synlige og fysiske mobbingen. "Mobbeproblemet berører i virkeligheten noen av våre mest sentrale verdier og demokratiske rettigheter. Det er en grunnleggende demokratisk rett for en elev å føle seg trygg på skolen og slippe å bli utsatt for overgrep og fornedrende behandling" (Olweus & Solberg, 1997).

Litteraturliste

- Aasen, P., Nordthug, B., Ertesvåg, S.K. & Leirvik, B. (2005). *Atferdsproblemer. Innføring i pedagogisk analyse*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Agdenæs, A. (2000). Generalisering. Om ringvirkninger og gjenbruk av resultater fra en kvalitativ undersøkelse. I *Blandingskompendium Spesialpedagogikk SPED4010 Master* Oslo: UIO Unipub.
- Baron-Cohen, S (2003) *The essential difference: men, women and the extreme male brain*. London: Penguin Group.
- Berkowitz, L. (1993). *Aggression, its causes, consequences, and control*. New York: McGraw-Hill.
- Besag, V.E. (2006). *Understanding Girls' friendships, fights and feuds. A practical approach to girls' bullying*. Berkshire: Open University Press.
- Björkvist, K. & Niemäla, P. (1992). *Of mice and Women: aspects of female aggression*. San Diego: Academic Press.
- Crick, N.R & Grotpeter, J.K (1995). Relational Aggression, Gender, and Social-Psychological Adjustment. *Child Development*, Volume 66, (3): 710–722.
- Dalen, M. (2004). *Intervju som forskningsmetode – En kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Elevundersøkelsen (2010). *Elevundersøkelsen 2010 – analyse av mobbing, uro og diskriminering*. Hentet 02.04.11 fra Udir.no
<http://www.udir.no/Rapporter/Elevundersokelsen-2010--analyse-av-mobbing-uro-og-diskriminering2/>
- Flack, T. (2009) *Skjult mobbing*. Hentet 04.02.11 fra
http://img2.custompublish.com/getfile.php/1078532.1542.xaveqqrfd/Skjult+mobbing_Tove+Flack.pdf?return=www.fug.no
- FNs barnekonvensjon (1989). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Hentet 02.04.11 fra
http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/barn_og_ungdom/fns_barnekonvensjon/fns-konvensjonen-om-barnets-rettigheter.html?id=412552
- Forskning.no (2010). *Lett å mobbe digitalt*. Hentet 08.03.11 fra
<http://www.forskning.no/artikler/2010/oktober/266662>
- Gall, M.D., Gall, J.P. & Borg, W. (2007). *Educational Research. An Introduction*. USA: Pearson.
- Garbarino, J. & deLara, E. (2002). *And Words Can Hurt Forever: How to Protect Adolescents from Bullying, Harassment and Emotional Violence*. New York: The Free Press.
- Killén, K. (2008). *Sveket. Omsorgssvikt er alles ansvar*. Oslo: Kommuneforlaget.

- Kluge, F. (2010, 19 februar). *Du skal ikke tro du er noe*. A- magasinet, Aftenposten.
- Kunnskapsløftet. *Kunnskapsløftet, læreplan for grunnskole og videregående opplæring*. Utdannings og forskningsdepartementet. Hentet 03.02.11 fra <http://www.norway.gr/PageFiles/372262/Kunnskapsloftet.pdf>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Levin, I. & Trost, J. (2005). *Hverdagsliv og samhandling. Med et symbolsk interaksjonistisk perspektiv*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Manifest mot mobbing (2011). *Manifest mot mobbing 2011 – 2014. et forpliktende samarbeid for et godt og inkluderende læringsmiljø*. Hentet 01.02.11 fra Regjeringen.no http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Grunnskole/Manifestmotmobbing_20112014.pdf
- Maxwell, J.A. (1992). Understanding and validity in Qualitative Research. I *Blandingskompendium Spesialpedagogikk SPED4010 Master* Oslo: UIO Unipub.
- Menneskerettsloven (1999). *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett*. Hentet 08.05.11 fra Lovdata <http://www.lovdata.no/all/hl-19990521-030.html#map066>
- Medietilsynet (2009). *Hva er digital mobbing?* Hentet 08.03.11 fra <http://www.medietilsynet.no/no/trygg-bruk/Tema/Digital-mobbing/Hva-er-digital-mobbing/>
- Medietilsynet (2010). *Barn og digitale medier 2010: fakta om barn og unges bruk og opplevelse av digitale medier*. Medietilsynet.
- Myklebust, K. (2008). *Utestengt, isolert og baksnakket. Jenters skjulte mobbing i norske antimobbeprogrammer*. Akademisk avhandling, Høgskolen i Bergen, Bergen.
- NESH Forskningsetiske komiteer (2006). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Hentet 28.10.10 fra <http://www.etikkom.no/Documents/Publikasjoner-som-PDF/Forskningsetiske%20retningslinjer%20for%20samfunnsvitenskap,%20humaniora,%20juss%20og%20teologi%20%282006%29.pdf>
- Nordlie, S. *Hva er mobbing?* Elevsiden.no hentet 07.04.11 fra <http://www.elevsiden.no/atferd/1098242831>
- Nrk.no (2010). *Digital mobbing blant jenter øker kraftig*. Hentet 08.03.11 fra <http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7141238>
- Olweus, D. (1974). *Hakkekyllinger og skolebøller: Forskning om mobbing*. Oslo: Cappelen
- Olweus, D. & Solberg, C. (1997). *Mobbing blant barn og unge. Informasjon og veiledning til foreldre*. Oslo: Pedagogisk forum.

- Olweus, D. (2000). *Mobbing i skolen: hva vi vet og hva vi kan gjøre*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Opplæringsloven (1998). *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa*. Hentet 02.04.11 fra Lovdata <http://www.lovdata.no/all/nl-19980717-061.html>
- Roland, E., & Idsøe, T. (2001). Aggression and bullying. *Aggressive Behavior*, 27, 446-462.
- Roland, E. (2007). *Mobbingens psykologi, hva kan skolen gjøre?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Salmivalli, C. & Kaukainen, A. (2004). Female aggression revisited: variable- and person centred approaches to studying gender differences in different types of aggression. *Aggressive Behavior*, 30:158-163.
- Salmivalli, C. (2005). *Consequences of school bullying and violence* Hentet 04.10.10 fra www.oecd.org/dataoecd/28/6/33866604.pdf
- Salmivalli, C. (2006). Referert på *forskning.no* Hentet 08.03.11 fra <http://www.forskning.no/artikler/2006/mars/1143804920.23>
- Senter for atferdsforskning (2006). *Skoleprogram mot mobbing*. Hentet 08.11.10 fra <http://saf.uis.no/forskning/mobbing/mobbeprogram/>
- Skaalvik, E.M & Skaalvik, S. (2005). *Skolen som læringsarena. Selvoppfatning, motivasjon og læring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Skotheim, L. & Vågsland, A.H., (2008). *Bitching. En bok om jenter og mobbing*. Oslo: Omnipax forlag.
- Simmons, R.G (2002). *Odd girl out: The Hidden Culture of Aggression in Girls*. San Diego: Harcourt.
- Smith, P.K, Morita, Y., Junger-Tas,J., Olweus, D., Catalano, R.F. & Slee, P., (red.) (1999). *The nature of school bullying: A cross-national perspective*. New York: Routledge.
- Strauss, A. & Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research. Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. California: Sage Publications.
- Tangen, R. (2004). Tilnærmingsmåter og temaer i spesialpedagogikk – en introduksjon. I Befring, E & Tangen, R (2004). *Spesialpedagogikk* (3): 17-41. Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Tomada, G. & Schneider, B.H (1997). Relational Aggression, Gender and Peer Acceptance: Invariance Across Culture, Stability Over Time, and Concordance Among Informants. *Developmental Psychology*, 33 (4): 601-609.
- Vedeler, L. (1999). *Pedagogisk bruk av lek*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Wormnæs, O. (1987). *Vitenskapsfilosofi*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.

- Xie, H., Swift, D.J., Cairns, B.D & Cairns, R.B (2002). Aggressive behaviors in social interaction and developmental adaption: a narrative analysis of interpersonal conflicts during early adolescence. *Aggressive Behavior* 28 (5): 341-355
- Xie, H., Cairns, B.D., & Cairns, R.B. (2005). The development of aggressive behaviors among girls: Measurement issues, social functions and differential trajectories.s.105-136. I Pepler, D.J., Madsen, K.C., Webster, C. og Levene, K.S., (red.) (2005). *The development and treatment of girlhood aggression*. New Jersey: Lawrence Erlbaum associates Inc Publishers

Vedlegg

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES



Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Monica Dalen
Institutt for spesialpedagogikk
Universitetet i Oslo
Postboks 1140 Blindern
0318 OSLO

Vår dato: 21.01.2011

Vår ref: 25841 / 4 / KH

Deres dato:

Deres ref:

TILRÅDING AV BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 21.12.2010. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 19.01.2011. Meldingen gjelder prosjektet:

25841

Relasjonell aggresjon mellom jevnaldrende jenter i skolesammenheng. Jenter forteller om deres hverdag fra tiden som mobbeoffer, og hvordan dette har preget dem som personer

Behandlingsansvarlig

Universitetet i Oslo, ved institusjonens øverste leder

Daglig ansvarlig

Monica Dalen

Student

Synnøve Sørgeard

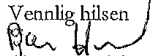
Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

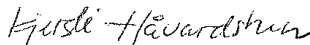
Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.06.2011, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henriksen


Kjersti Håvardstun

Kontaktperson: Kjersti Håvardstun tlf: 55 58 29 53
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Synnøve Sørgeard, Vittenbergveien 39, 1472 FJELLHAMAR

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no

TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrr.svarva@svt.ntnu.no

Personvernombudet for forskning



Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 25841

Prosjektet har som formål å belyse skolehverdagen til jenter som har vært utsatt for mobbing.

Jentene vil være fylt 18 år, jf. telefonsamtale med studenten den 19.01.2011.

Ombudet finner informasjonsskrivet til utvalget tilfredsstillende forutsatt at det tilføyes kontaktopplysninger til veileder (daglig ansvarlig for prosjektet).

Data samles inn gjennom intervju.

Prosjektslutt er 01.06.2011. Datamaterialet anonymiseres ved at verken direkte eller indirekte personidentifiserbare opplysninger fremgår. Lydopptak og koblingsnøkkel/navneliste slettes/makuleres.

Informasjonsbrev: En undersøkelse om mobbing blant jenter

Jeg er student ved Institutt for spesialpedagogikk (ISP) på Universitetet i Oslo. I forbindelse med min masteroppgave ønsker jeg å komme i kontakt med jenter som har opplevd å bli mobbet av andre jenter i oppveksten. Jeg ønsker å få vite mer om hva det innebærer å bli utsatt for mobbing, med særlig vekt på den mobbingen som foregår mellom jenter. Jeg håper derfor du vil være villig til å dele dine erfaringer med meg, da jenter som selv har opplevd mobbing sitter inne med opplevelser og kunnskap som er viktig i arbeid med mobbeproblematikk.

Undersøkelsen vil bli gjennomført som et intervju av ca. en times varighet. Dersom du velger å delta i undersøkelsen, må du møte meg personlig. Intervjuet vil bli gjennomført der det passer best for informanten. Intervjuet vil bli tatt opp på bånd. Opptaket som gjøres under intervjuet vil bli behandlet etter gjeldende regler for personvern og vil bli slettet ved oppgavens sensur ca august 2011. Det er frivillig å delta i undersøkelsen og du kan når som helst trekke deg fra den hvis det skulle bli ønskelig. All informasjon som kommer frem i intervjuene vil bli behandlet konfidensielt, det vil kun være jeg som har tilgang til informasjonen. Informasjonen vil bli anonymisert slik at det ikke vil være mulig å kjenne igjen enkeltpersoner i det publiserte materialet. Undersøkelsen er meldt inn til Personvernombudet for forskning, Norsk Samfunnsvitenskaplig datatjeneste (NSD).

Ønsker du å delta i undersøkelsen er det fint om du underskriver samtykkeerklæringen som er nederst på siden.

Ta gjerne kontakt på telefon 412 19 051 eller e-post synnovso@student.uv.uio.no / s_sorgaard@hotmail.com

Veileder: Professor Monica Dalen tlf: 22858061, e-post: monica.dalen@isp.uio.no

Med vennlig hilsen

Synnøve Sørgaard

Samtykkeerklæring:

Jeg har lest og mottatt informasjon om undersøkelsen, og ønsker å delta som informant.

Signatur:

Telefon:

e-post:

Intervjuguide

Innledende briefing:

- Informasjon om det som skal skje (hva lydopptak skal brukes til etc.)
- Undertegnelse av samtykke skjema
- Påminnelse om frivillig deltakelse, konfidensialitet og anonymisering
- Kort orientering om hovedtemaene i intervjuet
- Har du noen spørsmål før vi starter?

Tema 1 – Første tiden på skolen

Kan du fortelle litt om den første tiden på skolen?

- Hvordan var det å begynne på skolen?

Tema 2 – Generelt om mobbing

Hva tenker du på når du hører ordet mobbing?

- Er det forskjellige typer for mobbing synes du?
- Tenker du at det er forskjell på hvordan jenter og gutter mobber?
- Er det noen former for mobbing som er lettere å oppdage enn andre synes du?
- Er det noen former for mobbing som er verre enn andre synes du?

Tema 3 – Informantens egne opplevelser av mobbing

Kan du fortelle om dine opplevelser i forhold til mobbing?

- Når var det mobbingen startet og hvor lenge ble du utsatt for mobbing?
- Kan du beskrive mobbingen du opplevde?
- Kan du beskrive deg selv som person før mobbingen startet?
- Kan du huske første gangen du ble utsatt for mobbing
- Hvem var det som mobbet deg?
- Var det de samme som mobbet deg hele tiden
- Hvordan forholdt de andre elevene seg til det som skjedde?
- Hvordan foregikk den mobbingen du ble utsatt for?
- Ble det brukt ulike virkemidler som telefon, sms, internett i mobbingen?

Kan du beskrive hvordan skolehverdagen var for deg mens du ble mobbet?

- Hvordan hadde du det på skolen?
- Til og fra skolen?
- I undervisningen?
- Friminutt?
- Hvordan var det på fritiden?

Kan du beskrive deg selv som person mens mobbingen foregikk?

Kan du fortelle om en mobbeepisode du husker spesielt godt?

Hvordan stoppet mobbingen du opplevde?

Hva tenker du kan være årsaker til mobbing?

- Hvorfor mobber jenter hverandre tror du?
- Tenker du at det var noen spesiell årsak til at nettopp du ble utsatt for mobbing?
- Hvilke tanker fikk du selv?
- Tenker du annerledes i forhold til dette nå i etterkant?
- Har du selv mobbet noen? (type mobbing, hva kan ha vært grunnen til det, hva tenkte du om det å mobbe...)

Tema 4 - Voksnes rolle

Hvordan forholdt de voksne seg til mobbingen?

- Visste de voksne rundt deg hva som skjedde?
- Sa du i fra til noen?
- Hvordan forholdt lærerne og skolens ledelse til at du ble utsatt for mobbing?
- Hvilke tiltak ble satt i gang for å stoppe mobbingen?
- Hvordan tenker du de som jobber med barn og unge best kan forholde seg til mobbing?
- Hva tenker du om utsagn som ”på vår skole finnes det ikke mobbing”

Tema 5 – Mobbingens konsekvenser

På hvilken måte har mobbingen påvirket skolegangen din?

- Faglige prestasjoner
- Sosialt

Hvordan har disse opplevelsene påvirket deg som person?

- Kan du beskrive deg selv som person nå?
- I hvor stor grad tenker du at mobbingen har påvirket hvordan du er som person?
- Hva tenker du nå i etterkant var det verste med å bli utsatt for mobbing?
- Hvilke følelser dukker opp i en når en er utsatt for mobbing?

Hvordan har disse opplevelsene påvirket din relasjon til andre

- Har opplevelsene med mobbing gjort noe med måten du forholder deg til andre på tror du?

Debrifing:

- Er det noe du vil tilføye som du føler du ikke har fått sagt eller fortalt om?
- Er det noen av temaene du vil snakke litt mer om?

- I etterkant av intervjuet, høre litt om hvordan det opplevdes å bli intervjuet om dette, om det var noe som var vanskelig...

- Hvorfor ønsket du å delta i dette intervjuet?

- Hvordan er det å være så åpen om så personlige opplevelser?

- Finne ut om det ble en belastning for informanten, eventuell oppfølging?

- Fortelle litt om veien videre i forhold til prosjektet, ta opp igjen anonymisering, hva som skjer med opptaket etc..